

หลักการตรวจบาลี

๑. **ตรวจบริบท** คือ ส่วนข้างเคียงคำตอบที่ผู้สอบทำไว้ในกระดาษคำตอบ เช่น ความสะอาด การเว้นวรรคตอน การทำเครื่องหมาย ความตั้งใจในการตอบดูจากการเขียนและอื่น ๆ ที่ไม่เกี่ยวกับคำตอบของผู้ตอบ คือ ถ้าคำตอบส่วนใหญ่ไม่ถูกอยู่ในเกณฑ์เกือบจะตก แต่ถ้าพิจารณาบริบทแล้วเห็นว่าไม่เรียบร้อย ยังไม่สมควรให้ผ่านจะตรวจให้ละเอียดอีกครั้ง

เพื่อเก็บคะแนนให้เป็นตกก็ไม่น่าเกลียดอะไร ๑ ล ๑

๒. **ตรวจภูมิ** คือ ความรู้ที่ผู้สอบในแต่ละระดับชั้นจะต้องรู้ ภูมิจะสูงหรือต่ำอยู่ที่ระดับชั้น เช่น ภูมิ ป. ๕. ๖ ย่อมต่ำกว่าภูมิ ป.๕. ๗ เป็นต้น ภูมินี้สำคัญมาก สมควรที่ผู้ตรวจ

จะต้องพิถีพิถันละเอียดละออให้มาก เป็นการกลั่นกรองผู้ที่เหมาะสมจะเป็นครูอาจารย์และเป็นผู้สืบทอดพระพุทธศาสนาต่อไปในอนาคตส่วนหนึ่งด้วย ๑ล๑

ตรวจภูมินั้น คือ ตรวจหลักต่าง ๆ เช่น หลักการแปลไทยเป็นมคธ หรือ หลักการเรียงหลักไวยากรณ์ หลักการเขียนหนังสือ หลักการสะกดการันต์ หลักภาษา เป็นต้น

๓. **ตรวจเนื้อหา** คือ คำตอบที่เป็นตัวหนังสือ ซึ่งถือว่าเป็นส่วนสำคัญในการตรวจการสอบได้หรือสอบตกอยู่ที่เนื้อหาคำตอบนี้ ถ้าผู้สอบทำได้เหมือนแบบหรือตรวจโดยละเอียด

แล้วไม่พบข้อผิดพลาดมากเกินไป อยู่ในเกณฑ์ที่จะให้ผ่านได้ ก็ต้องให้ผ่านแม้ว่าบางรายจะ

มีบริบทไม่ดี แต่เนื้อหาใช้ได้ ก็ต้องยกผลประโยชน์ให้ผู้สอบนั้นไป

การตรวจเนื้อหาผู้ตรวจจะต้องเคร่งครัดในหลักเกณฑ์วางใจเป็นอุเบกขา มีความยุติธรรม เห็นแก่พระศาสนามากกว่าเห็นแก่บุคคล ไม่มั่งง่าย ไม่สุกเอาเผากิน ไม่ฆ่าผู้สอบเพราะความริบร้อนหรือสะเพร่า ไม่ช่วยผู้สอบด้วยอ้างว่ามีเมตตาธรรมสูง เพราะการกระทำเช่นนั้นมิใช่เมตตาที่แท้จริง เป็นการขาดความรับผิดชอบ เป็นการทำลายวงการบาลีและพระศาสนาโดยรู้เท่าไม่ถึงการณ์ คือจะทำให้ได้พระเปรียญที่มีภูมิปัญญาไม่สมกับระดับชั้น

มาเป็นครูอาจารย์ หรือบริหารกิจการพระศาสนาต่อไป เป็นเรื่องที่พึงตระหนัก ขอให้เป็นไปตามหลักกรรม คือทำได้ก็สอบได้ ทำไม่ได้หรือทำไม่ดีก็สอบตก พึงตระหนักคุณภาพมาก

กว่าปริมาณ

"ปริมาณแม้มีมาก แต่ไม่สามารถ ก็ยังประโยชน์ให้สำเร็จไม่ได้ ส่วนปริมาณที่มีน้อย แต่มีความสามารถก็อาจยังประโยชน์ให้สำเร็จได้ เหมือนหมู่คนโง่ไม่อาจทำการใหญ่ให้สำเร็จ

ได้ ส่วนบัณฑิตแม้เพียงคนเดียว ก็อาจทำการใหญ่ให้สำเร็จได้"

ในกรณีที่แต่งผิดจนไม่อาจจับใจความได้ทั้งประโยค แม้จะมีเพียงประโยคเดียว แต่มีข้อความยาวหลายบรรทัด มีเกณฑ์การเก็บคะแนนพิเศษ คือ...

ถ้าประโยคยาวเกิน	๓ บรรทัด	ให้นับเป็นผิดเกิน	๑๘
ถ้าประโยคยาวไม่เกิน	๓ บรรทัด	ให้นับเป็นผิด	๑๘
ถ้าประโยคยาวไม่เกิน	๒ บรรทัด	ให้นับเป็นผิด	๑๒
ถ้าประโยคยาวไม่เกิน	๑ บรรทัด	ให้นับเป็นผิด	๖

๖. เกณฑ์การปรับคะแนน

ในการสอบบาลีนั้น ท่านกำหนดให้สอบได้หรือสอบไม่ได้ ด้วยการนับคะแนนที่ปรับเป็น "ให้" หรือเรียกกันโดยติดปากว่า "ห" โดยมีเกณฑ์การปรับดังนี้

ผิด	๑	ถึง	๖	ให้	๓	ให้
ผิด	๗	ถึง	๑๒	ให้	๒	ให้
ผิด	๑๓	ถึง	๑๘	ให้	๑	ให้
ผิด	๑๘	ถึง	๐	ทั้งหมด		

วิธีตรวจประโยคบาลีสนามหลวง

วิชาแปลมคธเป็นไทย - สัมพันธ์ - ไวยากรณ์

๑. แปลผิดศัพท์ หรือเรียกชื่อสัมพันธ์ผิดในวิภัตติเดียวกัน เช่น สัตตมมีวิภัตติมีชื่อเรียกอาหาร หลายอย่าง ศัพท์ที่สัมพันธ์ที่ถูกเป็น อุปสเลสิกาทาร แต่เรียกผิดเป็น วิสยธาร ดังนี้ ชื่อว่า ผิดศัพท์

๒. แปลเสียสัมพันธ์ หรือเรียกชื่อสัมพันธ์ผิดต่างวิภัตติ เช่น เรียก อาหาร เป็น สัมพันธะ หรือสัมพันธ์เข้าผิดในประโยคเดียวกัน ชื่อว่า ผิดสัมพันธ์

๓. แพลสัประโยค หรือสัมพันธ์สัประโยค เช่น เอาประโยคเลขนอกกับเลข ใน
ปนกันก็ดี ใช้ประธานกับกริยาผิคนุชกันก็ดี แพลหรือสัมพันธ์ผิคนไม่เป็นรูปก็ดี เหล่านี้
ชื่อ

ว่า ผิดประโยค

การเก็บคะแนน

ผิด	๑	ศัพท์	เก็บ	๑	คะแนน
ผิดสัมพันธ์	๑	แห่ง	เก็บ	๒	คะแนน
ผิดประโยค	๑	ศัพท์	เก็บ	๖	คะแนน

การปรับ

นับคะแนนที่เก็บแล้วนั้น ๆ รวมกันเข้า

ผิด	๑	ถึง	๖	ให้	๓	ให้
ผิด	๓	ถึง	๑๒	ให้	๒	ให้
ผิด	๑๓	ถึง	๑๘	ให้	๑	ให้
ผิดเกิน	๑	ถึง	๐	ทั้งหมด		

แต่ชื่อว่า "แพลหรือสัมพันธ์ผิคนไม่เป็นรูป" นั้น

ถ้าประโยคยาวกว่า ๓ บรรทัด นับเป็นผิดเกิน ๑๘

ถ้าประโยคยาวไม่เกิน ๓ บรรทัด นับเป็นผิดเกิน ๑๘

ถ้าประโยคยาวไม่เกิน ๒ บรรทัด นับเป็นผิดเกิน ๑๒

ถ้าประโยคยาวไม่เกิน ๑ บรรทัด นับเป็นผิดเกิน ๖

วิธีตรวจวิชาบูรพภาค ประโยค ป.ธ. ๓

การปรับและการเก็บคะแนนวางรูปจดหมายราชการผิดหมดเป็นตก และนอกจากนี้

ผิดย่อหน้า ๑ แห่ง เก็บ ๒ คะแนน

ผิดวรรคตอนถึงเสียรูปหรือเสียความ ๑ แห่ง

เก็บ ๑ คะแนน

ผิดอักษร ๑ ตัว เก็บ ๑ คะแนน

เมื่อรวมคะแนนเข้าได้เกิน ๑๒ เป็นตก

วิธีตรวจวิชาไวยากรณ์

ให้คะแนนข้อละ ๑๐

วิชาไวยากรณ์ให้นับคะแนนที่ถูกเก็บทั้ง ๗ ข้อ แล้วรวมคะแนนไว้ที่มุมบนด้านขวา
ของกระดาษใบตอบ

วิธีรวมคะแนนวิชาไวยากรณ์

ผิด ๑ ถึง ๑๕ ให้ ๓ ให้

ผิด ๑๖ ถึง ๒๐ ให้ ๒ ให้

ผิด ๒๑ ถึง ๑๕ ให้ ๑ ให้

ผิดเกิน ๒๕ ลง ๐ คือตก

ตัวอย่าง

ให้...(เขียนชื่อ) กรรมการรูปที่ ๑

ให้...(เขียนชื่อ) กรรมการรูปที่ ๒ ๑๕

๐...(เขียนชื่อ) กรรมการรูปที่ ๑

คะแนนที่มุมขวาเป็นคะแนนที่ผิด (ที่ถูกเก็บ)

อบรมบาลีก่อนสอบ ภาค ๑๔ ปีที่ ๒๗ ๑-๑๕ ก.พ. ๒๕๔๕ - หน้าที่ 26
กำหนดชั้นและวิชาที่สอบได้

ป.ธ. ๓

๓ วิชา

ก.	๓,๓,๓	ได้ชั้นเอก
ข.	๓,๓,๒	ได้ชั้นโท
ค.	๓,๒,๒	ได้ชั้นตรี
ฅ.	๒,๒,๒	ได้นอกชั้น
ง.	๓,๓,๑	ได้นอกชั้น
จ.	๓,๒,๑	ได้นอกชั้น
ฉ.	๒,๓,๑	ได้นอกชั้น

(เฉพาะวิชาแปลมคธเป็นไทย ต้องได้ ๒ หรือ ๓ ให้)

ประโยค ๑-๒ และ ป.ธ. ๔,๕,๖,๗

๒ วิชา

ก.	๓,๓	ได้ชั้นเอก
ข.	๓,๒	ได้ชั้นโท
ค.	๒,๒	ได้ชั้นตรี

ป.ธ. ๘,๙

๓ วิชา

ก.	๓,๓,๓	ได้ชั้นเอก
ข.	๓,๓,๒	ได้ชั้นโท
ค.	๓,๒,๒	ได้ชั้นตรี
ฅ.	๒,๒,๒	ได้ชั้นตรี

นอกนี้ตก

วิธีตรวจวิชาสัมพันธ

๑. ดับดับการสัมพันธ

- อาลปนนะ
- นิบาตต้นข้อความ - กาลสัตตมมี
- ตัวประธาน
- กิริยากุมพากย์
- บทที่เหลือ

หมายเหตุ

๑. ต้นเรื่อง ต้องเติม มยา... วุจจเต
๒. จบเรื่อง ต้องเติม นิฎฺฐิตโ-นิฎฺฐิตา-นิฎฺฐิต์ สุดแต่ตัวประธาน
๓. คาถา หรือ อรรถกถา ต้องเติม (ประธาน) อิมิ คาถามาห หรือ อีมา คาถา อภา

ตี,

อตุโถ ปณฺหิตฺเตน ... เวทิตฺตฺวโ วิญฺจโย, วิคฺคโห ปณฺหิตฺเตน... เวทิตฺตฺวโ

๔. การสัมพันธให้ใช้หลัก ๓ ต ดังนี้

- ตาม สัมพันธศัพท์ที่มีอยู่ในประโยคนั้น ๆ
- เติม สัมพันธศัพท์ที่เติมเข้ามาให้ประโยคนั้น ๆ ให้สมบูรณ์
- ตัด ศัพท์สนธิตัดก่อนจึงสัมพันธ

๒. กลุ่มศัพท์และบทสัมพันธลอย

- อาลปนนะ
- นิบาตต้นข้อความ
- ลิงฺคตฺถ
- กิริยากุมพากย์
- วิวรรณ
- สัตฺตฺตฺย - สัตฺตฺตฺยา
- อิติ (นิทฺตฺสน, เหตุวตฺถ, ปการตฺถ, สฺมาปฺนฺน, ปริสฺมาปฺนฺน)

- กิริยาปรามาส
- ปุจฉนตถ
- ยถา เอว (ฉันใด - ฉันนั้น) (โดยประการใด - โดยประการนั้น)

๓. คำเชื่อในการสัมพันธ์มี ๓ คำ คือ ใน - ของ - เข้ากับ

- ใน...ตัวประธาน และทุกิตยา - สัตตมวิภักติ เว้น สหตุตติตยา (เข้ากับ)

- กิริยาวิเศษณ์
- อัฟกัณฺตรกิริยา เข้ากับกริยา "ใน"
- ของ...วิเศษณ์, อพฺพกัณฺตรกิริยา, วิเศษฺสลาภี, วิเศษฺสนลึงฺควิปฺลลาส, วิเศษฺสนวจน-
วิปฺลลาส
- เข้ากับ... อิติ (เชื่อว่า) และนิบาต คือ ว, เอว, วา, ปี, จ, อปี, อิว, วิย, นาม เป็นต้น

วิธีรวมคะแนน

เมื่อตรวจเสร็จเรียบร้อยแล้วให้รวบคะแนนเสียทั้งหมดแล้วเขียนไว้มุมบนด้านขวาของกระดาษใบตอบ โดยเขียนเป็นเลขไทยแต่ถ้านับเกิน ๑๘ ก็ไม่ต้องนับต่อให้เขียนลงไปว่า ผิด

เกิน ๑๘

เมื่อเขียนคะแนนแล้ว ให้เขียนคะแนนที่ปรับเป็น "ให้" หรือ "๐" ไว้ที่มุมบนด้านซ้ายของกระดาษใบตอบ แต่เขียนชื่อกำกับไว้ทุกรูป การให้คะแนนจึงจะถือว่าสมบูรณ์
กรรมการหนึ่งรูปสามารถให้คะแนนได้เพียงหนึ่ง "ให้" หรือ หนึ่ง "๐" เท่านั้นแล้ว
เขียนชื่อกำกับ

(ใบแรกของทุก ๆ ปีก็ ให้เขียนชื่อเต็มกำกับไว้ใบต่อไปให้เขียนเต็มหรือย่อก็ได้ตามสะดวก

ตัวอย่างการรวมคะแนน

ให้....(เขียนชื่อ กรรมการรูปที่ ๑

ให้....(เขียนชื่อ กรรมการรูปที่ ๒

๘

ให้....(เขียนชื่อ กรรมการรูปที่ ๓

ห้ามเขียนชื่อกำกับคะแนนที่ได้

โดยใช้ปากกาหมึกสีเดียวกัน

จากคู่มือ...กรรมการตรวจประโยคบาลีสนามหลวง พ.ศ. ๒๕๔๐

โดยสำนักงานเลขานุการแม่กองบาลีสนามหลวง วัดปากน้ำ ภาษีเจริญ กทม.

แก้ไขเพิ่มเติม...สำนักอบรมบาลีก่อนสอบภาค ๑๔

ประวัติ... บาลี

สมัยกรุงรัตนโกสินทร์ (โดยสังเขป)

การจัดการศึกษาพระปริยัติธรรมแผนกภาษาบาลี เป็นพระราชภาระของ
พระมหากษัตริย์
ทรงจัดให้พระภิกษุสามเณรได้ศึกษาเล่าเรียนตามกำลังสติปัญญา สืบเนื่องเป็นพระราช
กรณียกิจมาแต่สมัยกรุงศรีอยุธยา ครั้นถึงสมัยกรุงรัตนโกสินทร์ตอนต้น นับแต่สมัย
รัชกาลที่ ๑ ถึงสมัยรัชกาลที่ ๕ พระมหากษัตริย์ทุกพระองค์ ทรงรับเป็นพระราช
ภาระอยู่โดยสม่ำเสมอ โดยเฉพาะในรัชกาลที่ ๒ คือ พระบาทสมเด็จพระพุทธเลิศหล้า
นภาลัย นอก
จากพระองค์จะทรงมีพระราชดำริให้สมเด็จพระสังฆราช (มี) วัฬพระเชตุพน ฯ จัดพิธีวิ
สาขบูชาขึ้น
เป็นครั้งแรกเมื่อ พ. ศ. ๒๓๖๐ แล้วยังทรงโปรดให้สมเด็จพระสังฆราช ขยายหลักสูตร
บาลีจากเปรียญ
ตรี โท เอก ซึ่งสืบเนื่องมาจากกรุงศรีอยุธยา เป็นเปรียญ ๕ ประโยค ยังคงสืบเนื่องมาจน
บัดนี้
สมเด็จพระสังฆราช (มี) สิ้นพระชนม์เมื่อ พ. ศ. ๒๓๖๒ ในสมัยรัชการที่ ๕ ตอนปลาย
พระองค์ทรง
ปรับปรุงระเบียบบริหารราชการแผ่นดินใหม่ ทรงจัดตั้งกระทรวง ทบวง กรม ใน
ส่วนกลาง ตลอด
ถึงมณฑล จังหวัด อำเภอ ตำบล และ หมู่บ้านในส่วนภูมิภาคแล้ว พระองค์ทรงปรึกษากับ
คณะ
สงฆ์ ขอให้แบ่งพระราชภารกิจในการจัดการศึกษาของคณะสงฆ์ แต่ยังคงอยู่ในพระบรม
ราชูปถัมภ์
เป็นลำดับมา ครั้นถึงสมัยรัชกาลที่ ๖ พระบาทสมเด็จพระมงกุฎเกล้าเจ้าอยู่หัว ทรง
มอบหมาย

พระราชภารกิจให้คณะสงฆ์ดำเนินการจัดการศึกษาโดยตลอด โดยทรงมอบหมายให้สมเด็จพระมหา

สมณะเจ้ากรมพระยาวชิรญาณวโรรสทรงดำเนินการ

ก่อน พ.ศ. ๒๔๖๕ การสอบพระปริยัติธรรมแผนกบาลี ผู้ที่เข้าสอบต้องเข้าสอบต่อหน้า

คณะกรรมการภายในพระบรมมหาราชวัง ต่อหน้าพระที่นั่ง ด้วยการจับสลากและเข้าไปแปลด้วย

ปากเปล่าทีละรูป ซึ่งเรียกกันติดปากจนทุกวันนี้ว่า "สมัยแปลด้วยปาก" จะสอบได้หรือไม่ได้ คณะ

กรรมการตัดสินให้คะแนนรู้ผลกันในวันนั้น ผู้ที่สอบได้จะได้รับพระราชทานรางวัลไตรจักรเพชร ซึ่ง

เป็นของมีค่ามากในสมัยนั้น นับเป็นเกียรติประวัติแก่ผู้ที่สอบได้เป็นอย่างดี

ในสมัยแปลด้วยปากเปล่า มีพระเปรียญที่สามารถสอบได้ ป.ธ.๕ หลายรูปด้วยกัน เท่าที่รวบรวมได้มีดังนี้

สมัยรัชกาลที่ ๑

สมเด็จพระพุทธโฆษาจารย์ (จี ป.ธ. ๕) วัดประยุรวงศาวาส เป็นชาวจังหวัดพระนครศรีอยุธยา

สมัยรัชกาลที่ ๒

พระอุดมปิฎก (สอน พุทธสโร ป.ธ.๕) วัดสุนทรवास จังหวัดพัทลุง ผู้สร้างตำนานว่า กลอนสดเป็นภาษาบาลีถวายอดิเรกแด่รัชกาลที่ ๔ ว่า

อดิเรกวิสุตต์ ชิว

อดิเรกวิสุตต์ ชิว

อดิเรกวิสุตต์ ชิว

ทิมายุก โหตุ อโรโค โหตุ

ทิมายุก โหตุ อโรโค โหตุ

สุจิต โหตุ ปรมินทมหาราชา

สิทธิกิจจัม สิทธิกมมัม สิทธิลาโก ชโย นิจัม

ปรมินทมหาราชาวรสุส ภาตุ สพุพทา ขอดถวายพระพร

พระบาทสมเด็จพระจอมเกล้าเจ้าอยู่หัวได้ทรงสดับแล้วทรงโปรดพระพรบทนี้มาก จึงรับ

สั่งให้ถือเป็นธรรมเนียม ให้พระสงฆ์ใช้พรบทนี้ถวายพระพรพระมหากษัตริย์ในพระราชพิธีทั้งปวง

ตราบเท่าจนทุกวันนี้ โดยให้เพิ่มคำว่า ตุ ต่อท้ายคำว่า ชิว เป็น ชิวตุ สืบมาจนบัดนี้ และผู้

ที่จะถวายอดิเรกบทนี้ได้ จะต้องเป็นพระราชาคณะเท่านั้น หรือพระครูสัญญาบัตรชั้นเอกผู้ดำรง

ตำแหน่งเจ้าอาวาส พระอารามหลวง ซึ่งถือพัดเปลวเพลิง ก็ถวายได้โดยอนุโลม

สมัยรัชกาลที่ ๓ มี ๓ รูป คือ

๑. สมเด็จพระสังฆราช (สา ปุสฺสเทวมหาเถร ป.ธ. ๕) วัดราชประดิษฐ์สถิตามหา

ตีมา

ราม เป็นคนจังหวัดราชบุรี เป็นพระสังฆราชองค์ที่ ๕ พระมหาเถระรูปนี้ สอบได้เปรียญ
ธรรม

๕ ประโยค ตั้งแต่ยังเป็นสามเณร เป็นพระนาคหลวงรูปแรกแห่งกรุงรัตนโกสินทร์

๒. สมเด็จพระพุทธโฆษาจารย์ (ฉิม ป.ธ. ๕) วัดโมลีโลกยาราม ภายหลังย้ายไปอยู่
วัดมหาธาตุยุวราชรังสฤษฎิ์ พระมหาเถระรูปนี้ เป็นผู้แต่งถาภาษาบาลีถวาย

พระบาทสมเด็จพระ

พระจอมเกล้าเจ้าอยู่หัว มีชื่อว่า "สุขาภิธานคาถา" มีคำขึ้นต้นว่า "ยีย เตวมนุสฺसानิ" ซึ่ง
พระสงฆ์ใช้สวดอยู่จนถึงปัจจุบันนี้

๓. สมเด็จพระวันรัต (ทับ พุทฺธสิริมหาเถร ป.ธ.๕) วัดโสมนัสวิหาร

สมัยรัชกาลที่ ๔

สมเด็จพระพุทธอาจารย์ (ศรี โอนมสิริมหาเถร ป.ธ. ๕) วัดปทุมคงคา สอบได้ประโยค
ป.ธ. ๘ ใน

สมัยรัชกาลที่ ๓ แล้วไม่ยอมเข้าสอบอีก พระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัวรัชกาลที่ ๔ เห็นว่ามี
ภูมิความรู้สม

ควรเป็นประโยค ป.ธ. ๕ จึงทรงโปรดเกล้าฯ พระราชทานเพิ่มให้อีก ๑ ประโยค เมื่อ
ครั้งสมัยที่เป็นกรรมการ

ผู้เข้าสอบ ท่านมักเป็นกรรมการคู่กับพระสาสนโสภณ (สา) นักเรียนจึงขนานนามท่านทั้ง
สองว่า "ยักษ์สา

ยักษ์ศรี"

สมัยรัชกาลที่ ๕ มีหลายรูป เท่าที่ทราบประวัติคือ

๑. สมเด็จพระสังฆราช (อยู่ ฉานโทย ป.ธ.๕) สมเด็จพระสังฆราชองค์ที่ ๑๕ แห่ง
วัด

สระเกษ เป็นพระมหาเปรียญที่สอบได้ ป.ธ. ๕ รูปแรกที่ได้รับพระมหากรุณาธิคุณให้รด
หลวง นำไปส่งถึง

พระอาราม จึงถือเป็นธรรมเนียมปฏิบัติสืบเนื่องมาจนบัดนี้ว่า ภิกษุสามเณรที่สอบได้
เปรียญธรรม ๕ ประโยค

ทางสำนักพระราชวังจะจัดรถหลวงนำส่งถึงวัดทุกรูป (เฉพาะวัดในกรุงเทพมหานคร)

๒. พระมหาเหรียญ (ไม่ทราบฉายา) วัดสุทัศนเทพวราราม สอบได้เมื่อ พ.ศ. ๒๔๔๕

๓. พระมหาไคล อุตตโม วัดสุทัศนเทพวราราม สอบได้เมื่อ พ.ศ. ๒๔๔๖

๔. พระมหาอยู่ เขมจาโร วัดเทพศิรินทราวาส สอบได้เมื่อ พ.ศ. ๒๔๔๖

๕. สมเด็จพระวันรัต (เฮง เขมจารี) วัดมหาธาตุยุวราชรังสฤษฎิ์ สอบได้เมื่อ พ.ศ.

๒๔๔๗

๖. สมเด็จพระวันรัต (เฟื่อน ติสสทตฺโต) วัดมหาธาตุยุวราชรังสฤษฎิ์ สอบได้เมื่อ พ.
ศ. ๒๔๔๘

๓. พระมหาธัมม พุทฺธมโฆติโก ป.ธ.๕ ไม่ทราบ พ.ศ. ที่สอบได้ ไม่ทราบวัด ภายหลังจาก
เมื่อ ได้รับ

เลื่อนเป็นพระราชาคณะชั้นราชที่ "พระราชกวี" แล้ว ได้ลาสิกขาเมื่อ พ.ศ. ๒๔๕๒

๔. พระมหาพัน อรุโณ ป.ธ.๕ ไม่ทราบ พ.ศ. ที่สอบได้ ไม่ทราบวัด ภายหลังจากเมื่อ
ได้รับ พระ

ราชทานสมณศักดิ์ชั้นสามัญเมื่อ พ.ศ. ๒๔๕๒ ที่ "พระกวีวงศ์" ได้ลาสิกขาไปเมื่อใดไม่
ชัด

๕. สมเด็จพระสังฆราช (ปลด กิตฺติโสภโณ) พระสังฆราชองค์ที่ ๑๔ แห่งวัดเบญจม
บพิตร

คุณุตถาวราม สอบได้ประโยค ป.ธ. ๕ ตั้งแต่ยังเป็นสามเณร เป็นที่โปรดปรานของสมเด็จพระ
พุทธเจ้า

หลวงเป็นอย่างมาก จึงได้ทรงอุปถัมภ์จัดการให้อุปสมบทเป็นนาคหลวง และได้ถือเป็น
ธรรมเนียมปฏิบัติมา

จนถึงทุกวันนี้ว่า ผู้สอบได้ประโยค ป.ธ. ๕ ตั้งแต่ยังเป็นสามเณร จะได้รับพระบรม
ราชูปถัมภ์ให้อุปสมบท

เป็นนาคหลวงเป็นกรณีพิเศษ

นอกจากนี้ ยังมีผู้สอบได้ประโยค ป.ธ.๕ ด้วยการสอบปากเปล่าอีกจำนวนหลายรูป
แต่ไม่มีหลักฐาน

แน่นอน

นับตั้งแต่ พ.ศ. ๒๔๖๕ เป็นต้นมา ทางการคณะสงฆ์ได้กำหนดวิธีการสอบขึ้นใหม่
โดยใช้วิธีสอบ

แบบข้อเขียนแทนการแปลด้วยปากเปล่า ในการสอบด้วยวิธีเขียนตั้งแต่ต้นจนถึงปัจจุบัน มี
นักเรียนผู้สอบ

ได้ประโยค ป.ธ.๕ แล้ว จำนวน ๘๑๑ รูป มีนักเรียนสอบได้ประโยค ป.ธ. ๕ ตั้งแต่ ยัง
เป็นสามเณรจำนวน

๑๑๒ รูป ๆ

ปฏิทินการศึกษาประจำปี

การสอบบาลีครั้งที่ ๑	ขึ้น ๒ ค่ำ	เดือน ๓ ของทุกปี
การสอบบาลีครั้งที่ ๒	แรม ๑๐ ค่ำ	เดือน ๓ ของทุกปี
การสอบบาลี	แรม ๒ ค่ำ	เดือน ๔ เป็นต้นไป

คำแนะนำ

การรับสมัครนักเรียนเข้าสอบทุก ๆ แห่ง ควรให้นักเรียนเขียนในสมัครว่านักเรียน
รูปนั้น ๆ สอบชั้นไหน, ได้นักธรรมชั้นอะไร และบอกลำดับเลขที่, พ.ศ., ที่สอบได้ให้
ชัดเจน

เมื่อจังหวัด ได้รับการแจ้งผลจากกองบาลีสนามหลวงแล้ว นำใบสมัครนักเรียนที่รับมานั้น
ตรวจ

ดูว่านักเรียน รูปใดสอบผ่าน นักเรียนรูปใดสอบไม่ผ่าน เมื่อทราบว่ารูปใดสอบผ่านแล้ว
ให้เก็บไว้เฉพาะในสมัครของผู้ที่สอบไม่ผ่านเพื่อเก็บไว้ตรวจสอบกับหลักฐานของผู้ที่สอบ
เข้าชั้นใน

ปีต่อไป

เกณฑ์ในการเก็บวิชา ประโยค ๑-๒

นักเรียนต้องสอบทั้ง ๒ วิชา และทำข้อสอบให้ครบทั้ง ๒ วิชา ตั้งแต่ต้นจนจบ
ถ้าสอบได้ตามเกณฑ์ที่กองบาลีสนามหลวงกำหนดไว้ในวิชาใด จะเก็บวิชานั้นไว้
ในปีต่อไปสอบเฉพาะวิชาที่สอบไม่ผ่านเป็นระยะเวลา ๒ ปี เมื่อครบ ๒ ปีแล้ว
ผู้สอบไม่ผ่านเป็นอันเริ่มต้นใหม่ทั้งหมด

ระเบียบปฏิบัติเกี่ยวกับบาลีสนามหลวง

เรื่องการทำบัญชีสนามหลวง

๑. บัญชี ศ.๒ และ ศ.๓ (บัญชีรายชื่อผู้ขอเข้าสอบความรู้ประโยคบาลีและบัญชีเรียกชื่อ
นักเรียนเข้าสอบความรู้ประโยคบาลี) ให้เจ้าสำนักเรียนส่วนกลาง และเจ้าคณะจังหวัดส่วน
ภูมิภาค
ขอเบิกไปที่กรมการศาสนาโดยประมาณให้พอใช้แต่ละปี อย่าใช้กระดาษอื่น เช่น กระดาษ
ฟูลสเก็ป
เป็นต้น
๒. สำนักเรียนส่วนกลาง และสำนักเรียนคณะจังหวัดเฉพาะที่สอบส่วนกลางไม่ต้อง
ทำบัญชี
ศ.๓ ส่งไป
๓. สำนักเรียนคณะจังหวัดที่สอบในส่วนภูมิภาค ต้องทำบัญชี ศ.๓ เอง ถ้าสอบ
รวมกันหลาย
จังหวัด ให้จังหวัดที่เป็นสถานที่สอบเรียงเลขที่ไว้หน้า ส่วนจังหวัดที่มาสมทบสอบเรียง
เลขที่ต่อไป
และการทำบัญชี ศ.๓ นั้น ต้องเรียงชื่อนักเรียนให้ตรงกับบัญชี ศ.๒ ที่ได้ส่งไปยังเจ้าคณะ
ภาคแล้วนั้น
ห้ามส่งนักเรียนที่มีได้สมัครขอเข้าสอบแทนที่นักเรียนที่ขาดสอบ และจะส่งเพิ่มเติมอีก
ไม่ได้
๔. การทำบัญชี ศ.๒ และ ศ.๓ ให้พิมพ์แผ่นละหน้าเดียว
๕. กำหนดส่งบัญชี ศ.๒ สำนักเรียนส่วนกลาง ส่งถึงกรมการศาสนาหรือกองบาลี
สนามหลวง
โดยตรงก่อนสิ้นเดือนอ้าย คณะจังหวัดส่วนภูมิภาค ควรส่งถึงเจ้าคณะภาคก่อนกลางเดือน
อ้าย

และเจ้าคณะภาครวมส่งถึงกรมการศาสนา หรือกองบาลีสนามหลวง ก่อนสิ้นเดือนอ้าย
เช่นเดียวกัน

๖. เจ้าสำนักเรียนจะต้องตรวจดูหลักฐาน ของนักเรียนผู้สมัครขอเข้าสอบคือ
ประกาศนียบัตร
หรือบัญชีรายชื่อผู้เข้าสอบประโยคบาลีได้ที่ทางสนามหลวงแผนกบาลีส่งมาถวายให้เก็บไว้
เป็นหลักฐาน
ทุกปีแล้วนั้น การทำบัญชี ศ. ๒ ในช่องประโยคเดิม ต้องลงหมายเลขประกาศนียบัตร
และ พ.ศ.
วัดกลาง จังหวัดบุรีรัมย์ สมัครขอเข้าสอบความรู้ประโยค ป.ธ. ๓ ต้องลงบัญชีดังนี้

ประโยคเดิม					
๑	๒	๓	๔	๕	๖
ล	จังหวัด	ชั้น	เลขที่ประกาศนียบัตร	วัด	สำนักเรียน
	พ.ศ.		หรือคณะจังหวัด		หมายเหตุ
น.ธ.ตรี	๑๑๐๑/๒๕๒๓	ราชบูรณะ	วัดประยูรวงศาวาส		
ป. ๑-๒	๕๓๕/๒๕๒๔	กลาง	คณะจังหวัดบุรีรัมย์		

๗. การทำบัญชี ศ.๒ ในช่องประโยคเดิม สำนักเรียนส่วนกลางให้ใช้คำว่า "สำนักเรียน"

เช่น สำนักเรียนวัดชนะสงคราม. คณะจังหวัดส่วนภูมิภาคให้ใช้คำว่า "คณะจังหวัด" เช่น คณะจังหวัดเชียงใหม่

เรื่องการรับสมัครนักเรียนขอเข้าสอบความรู้บาลีสนามหลวง

๑. สำนักเรียนต้องให้ผู้สมัครนำหลักฐานมาแสดง และต้องตรวจชื่อ นามสกุล และนามสกุล เป็นต้น ให้ถูกต้อง อย่ายอมให้นักเรียนเปลี่ยนชื่อและนามสกุล ตามอำเภอใจ

๒. อย่าส่งนักเรียนเข้าสอบ โดยเจ้าตัวมิได้มาสมัครสอบด้วยตนเองเพราะอาจจะซ้ำกับสำนักเรียนอื่น เมื่อปรากฏว่ามีชื่อสมัครสอบซ้ำกัน ๒ แห่ง สนามหลวงจะตัดสิทธิ์ในการสอบ

เป็นการเสียประโยชน์ของนักเรียนรูปนั้นโดยใช่เหตุ

เรื่องการส่งรายชื่อกรรมการตรวจประโยคบาลีสนามหลวง

๑. สำนักเรียนส่วนกลางและสำนักคณะจังหวัดในส่วนภูมิภาค ต้องส่งรายชื่อกรรมการตรวจประโยคบาลีสนามหลวงไปพร้อมกับบัญชี ศ.๒ โดยทำบัญชีตามแบบฟอร์มที่เคย

ส่งไปทุกปี (ซึ่งพิมพ์แบบฟอร์มไว้ในหนังสือ "เรื่องสอบบาลี" แล้ว) และหมายเหตุให้แน่ชัดว่า

ได้รับแต่งตั้งเป็นกรรมการแล้วหรือยัง การส่งรายชื่อกรรมการตรวจฯ ต้องส่งทุกปี ทั้งนี้เพราะต้อง

การกรรมการที่มีความพร้อมและมีสถานภาพเป็นปัจจุบัน

๒. กรรมการที่กรรมการศาสนานิมิตต์นั้น เป็นการเฉพาะตัวจะให้ใครไปตรวจแทนไม่ได้

ถ้ารูปใด ลาสิกขา มรณภาพ หรืออาพาธก็เป็นอันขาดไปและให้เจ้าสำนักเรียนส่งใบนิมนต์นั้นคืน

ให้กรรมการศาสนาทราบโดยด่วน

๓. คุณสมบัติของกรรมการตรวจประโยคบาลีสนามหลวงนั้นกำหนดไว้ตั้งแต่ประโยค

ป.ธ.๖

ขึ้นไป ถ้ามีวุฒิเป็นเปรียญธรรม ๕ ประโยค ต้องเป็นพระราชกณะ หรือเป็นพระครู
เรื่ององค์จำกัดสิทธิ์นักเรียนผู้สมัครขอเข้าสอบความรู้ประโยคบาลีสนามหลวง

๑. ผู้สมัครขอเข้าสอบความรู้ประโยค ๑-๒ ในบัญชี ศ.๒ ต้องแจ้งประโยคนักธรรม
ด้วย ถ้ากำลังสอบนักธรรมตรี ให้ลงไว้ในช่องหมายเหตุว่า "กำลังสอบ น.ธ.ตรี"

๒. ผู้สมัครขอเข้าสอบความรู้ประโยค ป.ธ. ๓ ให้ลงประโยคเดิม คือ ป. ๑-๒ และ
ประโยคนักธรรมด้วย เพราะยังไม่ได้ประกาศยกเลิก

๓. ผู้สมัครขอเข้าสอบความรู้บาลีประโยค ป.ธ. ๔ ต้องลงประโยคเดิม คือ ป.ธ. ๓
และประโยคนักธรรมชั้นโท หรือเอกด้วย ถ้ากำลังสอบนักธรรมชั้นโท ให้ลงในช่องหมายเหตุว่า

"กำลังสอบ น.ธ. โท."

๔. ถ้าผู้สมัครขอเข้าสอบความรู้บาลีประโยค ป.ร. ๓ ต้องลงประโยคเดิมคือ ป.ร. ๖ และประโยคนักธรรมชั้นเอกด้วย ถ้ากำลังสอบนักธรรมชั้นเอกให้ลงในช่องหมายเหตุว่า

"กำลังสอบ น.ร. เอก"

๕. สำหรับที่ลงหมายเหตุไว้ว่า "กำลังสอบ น.ร. ตริ, โท, เอก" "ตามข้อ ๑,๓,๔ นั้น เมื่อทราบผลการสอบธรรมแล้ว ให้เจ้าสำนักเรียนหรือเจ้าคณะจังหวัดแล้วแต่กรณีรีบแจ้งผลการ

สอบธรรมให้แก่กองบาลีสนามหลวงทราบโดยด่วน มิฉะนั้น แม้สอบบาลีได้ก็เป็นอันหมดสิทธิในการสอบได้นั้น

๖. ผู้สมัครขอเข้าสอบความรู้บาลีประโยค ป.ร. ๕,๖,๘,๙ ให้ลงแต่ประโยคเดิมเท่านั้น

ไม่ต้องลงประโยคนักธรรม เพราะแบ่งเป็น ๓ ชั้น คือ

๑. เปรียญตรี คือ ประโยค ป.ร. ๓ ผู้ขอเข้าสอบต้องสอบนักธรรมตรีได้จึงมีสิทธิสอบ แม้ประโยค ๑-๒ ก็เช่นเดียวกัน

๒. เปรียญโท คือ ประโยค ป.ร. ๔,๕,๖ ต้องสอบนักธรรมชั้นโทได้จึงมีสิทธิสอบ

๓. เปรียญเอก คือ ประโยค ป.ร. ๗,๘,๙ ต้องสอบนักธรรมชั้นเอกได้จึงมีสิทธิสอบ

ฉะนั้น ผู้เข้าสอบประโยค ป.ร. ๕,๖ ไม่ต้องลงประโยคนักธรรมเพราะสอบนักธรรมชั้นโทได้แล้ว แม้ประโยค ป.ร. ๘,๙ ก็เช่นเดียวกัน เพราะสอบนักธรรมชั้นเอกได้แล้ว

เรื่องการแสดงหนังสือสุทธิ

บัดนี้ ได้มีประกาศแม่กองบาลีสนามหลวง ให้นักเรียนมีหนังสือสุทธิไปแสดงในเวลาสอบบาลีสนามหลวง ดังเป็นที่ทราบกันอยู่แล้ว ถ้ามีการเปลี่ยนชื่อหรือนามสกุล ต้องถ่ายเอกสาร

นำมาแสดงต่อคณะกรรมการผู้ควบคุมการสอบด้วย

เรื่องการส่งบัญชีเรียกชื่อและบัญชีรับใบตอบของนักเรียน

๑. เมื่อสอบเสร็จแล้ว ให้เจ้าสำนักสถานที่สอบส่งบัญชีเรียกชื่อของนักเรียน (ศ.๓) ไปให้ครบทุกชั้น นักเรียนรูปใดขาดสอบต้องขีดชื่อด้วยหมึกแดงหรือดินสอสีแดง และให้หมายเหตุ

ไว้ว่าขาดสอบในวันใดและในบัญชีรับใบตอบก็ต้องปฏิบัติเช่นเดียวกันและให้ใส่ของพิเศษไป

โดยเขียนหน้าซองว่า บัญชี ศ.๓ ของสถานที่สอบวัดไหน จังหวัดอะไร

๒. บัญชีรับใบตอบของนักเรียนทุกชั้น ให้ใส่รวมไปในซองที่กองบาลี ฯ จัดให้ หรือใส่ของพิเศษต่างหาก โดยเขียนหน้าซองว่า บัญชีรับใบตอบของสถานที่สอบ วัดไหน จังหวัดอะไร

เรื่องกระดาษใบตอบของนักเรียน

เนื่องจากมีประกาศของแม่กองธรรมและแม่กองบาลีสนามหลวงเรื่องมารยาทของนักเรียน ในขณะที่สอบธรรมบาลีสนามหลวง ข้อ ๕ ว่า ห้ามเขียนข้อความอื่นจากคำตอบปัญหา

ลงในกระดาษสอบ ฉะนั้น ควรประกาศให้นักเรียนผู้เข้าสอบประโยคบาลีสนามหลวง ทราบว่า

ในการสอบบาลีสนามหลวง ถือเคร่งครัดมาก ห้ามนักเรียนเขียนชื่อ และเลขประจำโต๊ะลงใน

กระดาษสอบ เพราะมีบัตรประจำวันอยู่แล้ว แม้เขียนลอกปัญหาลงในกระดาษสอบก็ผิดมารยาทด้วย

ให้เขียนเฉพาะคำตอบปัญหาเท่านั้น กระดาษสอบต้องเป็นกระดาษฟูลสเก็ปรธรรมดาห้ามใช้กระดาษ

ที่เป็นแบบฟอร์มของสถาบันศึกษาต่าง ๆ มาเขียนสอบ กรรมการปรับเป็นตกได้

เรื่องการแข่งขันผลการสอบบาลีสนามหลวง

เจ้าสำนักเรียนส่วนกลาง และเจ้าคณะภาค ควรไปรับแจ้งผลการสอบบาลี สนามหลวง ณ สำนักงานเลขานุการแม่กองบาลีสนามหลวงหลังจากประกาศประโยคสูงแล้ว โดยจะไปรับเอง

หรือจะส่ง ผู้แทนไปรับก็ได้ และเก็บบัญชีรายชื่อผู้สอบประโยคบาลีได้ไว้เป็นหลักฐานของนักเรียน

ให้ครบทุกปี

สำหรับการประกาศผลการสอบบาลี ทางสนามหลวงจะอ่านเฉพาะรายชื่อผู้เข้าสอบได้เปรียญเอกเท่านั้น ส่วนประโยคอื่น ทางสนามหลวงจะปิดรายชื่อผู้สอบได้ไว้ สำหรับผู้ประสงค์จะดู

เรื่องการขอแก้ไขชื่อ ฉายา และนามสกุลเป็นต้น

การขอแก้ไขชื่อ ฉายา และนามสกุลเป็นต้น ที่คลาดเคลื่อนไม่ตรงกับหลักฐาน จะขอ

แก้ได้หลังจากวันประกาศผลสอบเป็นระยะเวลา ๑ เดือน โดยเจ้าสำนักเรียนมีหนังสือขอ
แก้ไปทาง

แม่กองบาลีสนามหลวง เพราะทางสนามหลวงแผนกบาลีจะพิมพ์บัญชี ศ.๔ (บัญชีรายชื่อ
ภิกษุ

สามเณรผู้สอบประโยคบาลีบาลีได้) ตามบัญชีรายชื่อสอบประโยคบาลีได้ ที่ได้แจ้งมายัง
สำนักเรียน

ต่าง ๆ แล้ว ทั้งได้มีหมายเหตุท้ายบัญชีว่า "ถ้าชื่อ ฉายา นามสกุลเป็นต้น ของผู้ใด
คลาดเคลื่อน

ไม่ตรงกับหลักฐาน ให้มีหนังสือขอแก้ภายในวันที่.....เดือน.....พ.ศ.....เพื่อ
ออก

ประกาศนียบัตรให้ถูกต้องต่อไป" หลังจากพ้นกำหนด ๑ เดือนแล้ว จะขอแก้ไขชื่อ ฉายา
และนาม

สกุลเป็นต้น ทางสำนักเรียนต้องมีหนังสือขอแก้ไขยังกรมการศาสนา พร้อมกับถ่ายเอกสาร
ใบอนุญาต

เปลี่ยนชื่อหรือนามสกุลเป็นต้นไปด้วย

เรื่องการออกไปรับรองเปรียญ

เมื่อประกาศผลการสอบประจำปีแล้ว ถ้าผู้สอบได้รูปใดต้องการประกาศนียบัตรโดย
เร็ว แต่ประกาศนียบัตรนั้น จะออกให้ได้ประมาณวันวิสาขบูชา ในกรณีเช่นนี้ แม่กองบาลี
สนาม

หลวงจะออกไปรับรองวุฒิเปรียญให้แทน โดยเจ้าสำนักเรียนหรือเจ้าคณะจังหวัด มีหนังสือ
ถึงแม่กอง

บาลีสนามหลวง ขอไปรับรองวุฒิของนักเรียนของตนพร้อมกับมีรูปถ่ายของผู้ขอไปรับรอง
ขนาด

๒ นิ้ว คูณ ๓ นิ้ว จำนวน ๒ รูป มีลายเซ็นของเจ้าสำนักเรียน หรือเจ้าคณะจังหวัด
แล้วแต่

กรณี รับรองว่าเป็นรูปของผู้สอบได้จริง และผู้ขอต้องนำไปยื่นด้วยตนเองจะให้ผู้อื่นไปยื่น

แทนไม่ได้

หนังสือรับรองนี้ จะออกให้ใช้แทนได้ ไม่เกินวันวิสาขบูชาเท่านั้นต่อไปถือว่า
ประกาศนียบัตรได้ออกแล้ว ไม่จำเป็นต้องออกใบรับรองต่อไป

เรื่องการย้ายสนามสอบ

จังหวัดใด มีความประสงค์จะย้ายสนามสอบ ให้เจ้าคณะจังหวัดทำเรื่องขอย้ายสนาม
สอบจากที่เดิมไปยังที่แห่งใหม่ โดยแสดงเหตุผลและความจำเป็นที่ต้องย้าย เสนอไปยังเจ้า
คณะภาค

เพื่อขอความเห็นชอบและเจ้าคณะภาคนำเสนอแม่กองบาลีสนามหลวงเพื่อขออนุมัติ ก่อน
สิ้นเดือนอ้าย

เรื่องการเก็บวิชาที่สอบผ่านแล้วเป็นเวลา ๒ ปี นำร่องชั้นประโยค ๑-๒ ก่อน

สนามหลวงแผนกบาลี โดยความเห็นชอบของมหาเถรสมาคม ได้อนุมัติให้มีการเก็บ
ในวิชาที่สอบผ่านแล้วเป็นเวลา ๒ ปี นำร่องชั้นประโยค ๑-๒ ก่อน โดยอาศัยเค้าโครง
รูปแบบ

หลักสูตร และวิชาการเช่นเดิม เปลี่ยนแต่การเก็บวิชาที่สอบได้เท่านั้น เมื่อสอบผ่านวิชาใด
แล้ว

สนามหลวงแผนกบาลีจะเก็บวิชานั้นไว้ในปีต่อไป (ภายใน ๒ ปี) ไม่ต้องสอบในวิชานั้น
อีก คงสอบ

เฉพาะในวิชาที่ยังสอบไม่ผ่านเท่านั้น

ข้อกำหนดในการเก็บวิชาที่สอบผ่าน

๑. ในเบื้องต้น ผู้สอบต้องสอบให้ครบทั้ง ๒ วิชา ทำปัญหาข้อสอบครบถ้วน ตั้ง
แต่ต้นจนจบในทุกวิชา

๒. ต้องสอบได้ผ่านเกณฑ์ที่กองบาลีสนามหลวงกำหนดไว้ จึงจะเก็บวิชานั้น

๓. ในวิชาที่สอบได้นั้นจะเก็บไว้ ๒ ปี เมื่อพ้นกำหนดนี้แล้วให้เป็นอันยกเลิกทั้งหมด
ที่กำหนดเท่านั้น จึงจะถือว่าสอบผ่านชั้นประโยค ๑-๒

เกณฑ์ในการเก็บวิชา

๑. นักเรียนต้องสอบทั้ง ๒ วิชา

๒. ในทั้ง ๒ วิชา นั้น ถ้าสอบได้ตามเกณฑ์ที่กองบาลีสนามหลวงกำหนดไว้ใน วิชาใด จะเก็บวิชานั้นไว้ในปีต่อไป สอบเฉพาะวิชาที่ยังสอบไม่ผ่าน ต้องลงบัญชีตามแบบฟอร์ม ของ

กองบาลีสนามหลวง โดยให้พิมพ์สำนักศาสนศึกษาอำเภอเมืองไว้ก่อนตามลำดับเขตปกครองในจังหวัด

นั้น ทั้งนี้เพื่อต้องการทราบสถิติศาสนศึกษาที่เปิดสอนในขณะจังหวัดนั้น ๆ

๓. ในวิชาที่สอบแล้ว จะเก็บไว้เป็นเวลา ๒ ปี นับจากปีที่มีสิทธิ์สำหรับ "เก็บ" เมื่อพ้นกำหนด ๒ ปีแล้ว ให้เป็นอันยกเลิกทั้งหมด กล่าวคือ จะต้องเริ่มต้นใหม่ เช่น ในชั้น

ประโยค ๑-๒ นักเรียนสอบผ่านวิชาแปลมคธเป็นไทย ในปี พ.ศ. ๒๕๔๑ สนามหลวงแผนกบาลี จะ

เก็บวิชาแปลมคธเป็นไทยนั้นไว้เป็นเวลา ๒ ปี ในปีถัดไป คือปี พ.ศ. ๒๕๔๒-๒๕๔๓ คง สอบเฉพาะ

ประโยค ๑-๒ แต่ถ้าเมื่อพ้นจากกำหนด ๒ ปีนี้แล้ว ยังสอบไม่ผ่านวิชาบาลีไวยากรณ์ ให้ถือเป็น

อันยกเลิกทั้งหมด กล่าวคือ ในปี พ.ศ. ๒๕๔๔ ต้องเริ่มต้นสอบใหม่ทั้ง ๒ วิชาฯ

สนามหลวงแผนกบาลี ๓ มีนาคม ๒๕๔๑

รายนามกรรมการยกทรง - ตรวจร่างเฉลย

ข้อสอบประโยคบาลีสนามหลวง

ณ ห้องแม่กองบาลีสนามหลวง ตึกเมตตาพุทธิ ชั้น ๕

วัดปากน้ำ เขตภาษีเจริญ กรุงเทพมหานคร

วันจันทร์ที่ ๑๖ มีนาคม พ.ศ. ๒๕๔๓ ตรงกับวันขึ้น ๒ ค่ำ เดือน ๔

เวลา ๑๔.๐๐ น. เป็นต้นไปจนกว่าจะแล้วเสร็จ

๑. สมเด็จพระมหาธีรราชเจ้า มงคลาจารย์ วัดปากน้ำ ประธานกรรมการ
๒. พระธรรมกิตติวงศ์ วัดราชโอรสาราม
เฉลย ตัวอย่าง แต่งไทยเป็นมคธ ป.ธ.๕
๓. พระธรรมวโรดม วัดเบญจมบพิตรดุสิตวนาราม
เฉลย แปลมคธเป็นไทย ป.ธ. ๕
๔. พระเทพเวที วัดชนะสงคราม
เฉลย ตัวอย่าง แต่งฉันท์ภาษามคธ ป.ธ.๘
๕. พระธรรมโมลี วัดพิชยญาติการาม
เฉลยแปลมคธเป็นไทย ป.ธ. ๘
๖. พระวิสุทธีวงศาจารย์ วัดเทพธิดาราม
เฉลย แปลมคธเป็นไทย ป.ธ. ๗
๗. พระธรรมธีรราชมหามุนี วัดปากน้ำ
เฉลย แปลมคธเป็นไทย ป.ธ. ๖
๘. พระธรรมปริยัติโสภณ วัดไตรมิตรวิทยาราม
เฉลย แปลมคธเป็นไทย ป.ธ. ๕
๙. พระเทพสุธี วัดสามพระยา
เฉลย แปลมคธเป็นไทย ป.ธ. ๔
๑๐. พระราชวิสุทธีเวที วัดเบญจมบพิตรดุสิตวนาราม

อบรมบาลีก่อนสอบ ภาค ๑๔ ปีที่ ๒๗ ๑-๑๕ ก.พ. ๒๕๔๕ - หน้าที่ 39

ตัวอย่าง

การออก - เฉลย

ปัญหา

บาลีสนามหลวง

ปี ๒๕๔๓

ประโยค ๑-๒

แปล มคธเป็นไทย

สอบ วันที่ ๒๕ กุมภาพันธ์ ๒๕๔๓

แปล โดยพยัญชนะ

๑. สตถา ตสฺส ภิกฺขุโน อิมํ โววาทํ ทตฺวา คจฺฉ ภิกฺขุ อณฺณํ กิณฺจิ อจินฺตยิตฺวา
ตตฺถเว วสาหิตฺติ ปหิณฺนิ ฯ โส ภิกฺขุ สตฺถุ สนฺติกา โววาทํ ลภิตฺวา ตตฺถ อคฺมาสี ฯ กิณฺจิ
พหิทฺธา จินฺตณํ นาม น จินฺตเสสิ ฯ มหาอุปาสิกาก็ ติพฺเพน จกฺขุณา โอลเณนตี เถโร ติสุวา
อิทานิ โววาททายกํ อจฺจริยํ ลภิตฺวา ปุณฺนาคโต มม ปุตุโตติ อตฺตโน ฌาณฺเนนฺว ปริจฺฉินฺ
ทิตฺวา
ตสฺส สປฺปายาหารํ ปฏฺิยาเทตฺวา อทาสี ฯ โส สປฺปายโกชนํ ลภิตฺวา กติปาเหเนนฺว อรหตฺตํ
ปตฺวา มกฺกผลสุเขน วิตฺตินาเมนฺโต อโห มหาอุปาสิกา มยฺหํ ปติฏฺฐา ชาตา, อหํ อิมํ นิสุ
สาย
ภวานิสฺสรณํ ปตุโตมฺหิตฺติ จินฺตเตตฺวา อิมสฺมี ตาม เม อตฺตภาเว ปติฏฺฐา ชาติ, สํสาเร ปน เม
สํสรนฺตสฺส, อณฺเณสุปี อตฺตภาเวสุ อัย ปติฏฺฐา ภูตปฺพพา โน วติ อุปฺขารนฺโต เถ
นอตฺต
ภาวสตํ อนุสฺสริ ฯ สาปี เถนฺนอตฺตภาวสเต ตสฺส ปาทปริจฺจาริกา หุตฺวา อณฺเณสุ ปฏฺิพฺพะ
จิตฺตา หุตฺวา ตํ ชีวิตา โวโรปาเปสิ ฯ เถโร ตสฺสา เอตฺตํ อคฺฉํ ติสุวา อโห อัย มหาอุปา
สิกา
ภาริยํ กมฺมํ อกาสิตฺติ จินฺตเสสิ ฯ มหาอุปาสิกาก็ เคะเห นิสินฺนา ว กิณฺนุ โข มยฺหํ ปุตุตสฺส
ปพฺพชิตฺกิจฺจํ มตฺถกํ ปตฺตํ โนติ อุปฺขารยมาณา ตสฺส อรหตฺตปฺปตฺตี ฌตฺวา อุตฺตรี อุป
ธารย
มานา มม ปุตุโต อรหตฺตํ ปตฺวา อโห วต เม อัย อุปฺสาสิกา มหตี ปติฏฺฐา ชาตาติ จิน
เตตฺวา
อตีเตปี นุ โข เม อัย ปติฏฺฐา ภูตปฺพพา โนติ อุปฺขารนฺโร เถนฺนอตฺตภาวสตํ อนุสฺสริ:
อหํ

โฆ ปน เณฺนอตุตทภาวสเท อญฺเณหิ สทฺธิ อุกโต หุตุวา เอตํ ชีวิตา โวโรเปตี, อัย เม เอ
ติตถํ

อคุณฺํ ทิสฺวา 'อโห ภาริยํ กมฺมํ กตํ อุปาสิกาयाติ จินฺตเสตีติ อญฺเณวาสิ; นตฺถิเอว นฺ โฆ สํ
สاره

สํสฺรณฺติยา มม ปุตุตฺตสฺส อุปการโ กตฺปุพฺโพติ อุปฺชารยมาณา ตโต อุตฺตริ สติมฺมํ อตุตฺถาวั
อนุสฺสริตุวา สติเม อตุตฺถาเว มยา เอตฺตสฺส ปาทปริจาริกาย หุตุวา เอกสฺมี ชีวิตา

โวโรปนฺนฺจฺจฺจเน ชีวิตทานํ ทินฺนํ; อโห มยา มม ปุตุตฺตสฺส มหาอุปการโ กโตติ ญตุวา เกเห
นินฺนุณา ว อุตฺตริ วิเสเสตุวา อุปฺชารเถตาติ อาห ๑ โส ทิพฺพาย โสตฺธาตุยา สทฺทํ สุตฺวา
วิเสเสตุวา สติมฺมํ อตุตฺถาวั อนุสฺสริตุวา ตตฺถ ตาย อตุตฺตโน ชีวิตสฺส ทินฺนภาวั ทิสฺวา อโห
มม อิมาย มหาอุปาสิกาเย อุปการโ กตฺปุพฺโพติ จินฺตเตตุวา อตุตฺตมโน หุตุวา ตสฺสา ตตฺถเอว
จตุสฺส มกฺคผลเสสฺส ปญฺหํ กเถตุวา อนฺุปาทีเสสสาย นิพฺพานธาตุยา ปรีนิพฺพายิ ๑

แปลโดยอรรถ

๒. มหาปุณฺณาย หิ อิตฺถิยา เกสา โมรฺกฺลาปสฺสทิสฺสา หุตฺวา มุญฺจิตฺวา วิสุตฺตฺฐา
นีวาสนนฺตํ ปหริตฺวา นีวตฺติตฺวา อุทฺทคฺคา ติฏฺฐนฺติ, อิทํ เกสฺกฺลฺยาณํ นาม ฯ ทนฺตาวรณํ
พิมฺพผลสฺสทิสํ วนฺณสมฺปนฺนํ สมํ สฺมุสฺสิตํ โหติ, อิทํ มํสฺกฺลฺยาณํ นาม ฯ ทนฺตา สุกฺกา
สฺมา
อวิวรา อฺสุสาเปตฺวา จปิตฺวชฺรปฺนฺตี วีย สมฺมุจฺฉินฺสขฺปฺนฺตี วีย จ โสภฺนฺติ, อิทํ อกฺกฺกฺ
ยาณํ
นาม ฯ กาศิยา วนฺณกาทีหิ อวิทฺตฺโตเอว จวิวณฺโณ สีนินฺทฺโร นิลุปฺปลทามสฺสทิสฺโส โหติ,
โอทาทาย กณฺณการปฺปฺพทามสฺสทิสฺโส โหติ; อิทํ ฉวิกฺลฺยาณํ นาม ฯ ทสฺกฺขตฺตํ วิชฺชาตาปี โข
ปฺน
สกี วิชฺชาตา วีย อวิกตโยพฺพนา ว โหติ, อิทํ วยกฺลฺยาณํ นามาคี ฯ

ให้เวลา ๔ ชั่วโมง ๑๕ นาที

เฉลย ประโยค ๑ - ๒

แปล มคธเป็นไทย

แปลโดยพยัญชนะ

๑. อ. พระศาสนา ครั่งทรงประทานแล้ว ซึ่งพระโอวาทนี้ แก่ภิกษุ นั้น ทรงส่งไปแล้ว
ด้วย

พระดำรัสว่า คุณก่อนภิกษุ อ. เธอ จงไป อ. เธอ ไม่คิดแล้ว ซึ่งเหตุอะไร ๆ อื่น จงอยู่ในที่
นั้นนั้นเทียว

ดังนี้ ๆ อ. ภิกษุ นั้น ได้แล้วซึ่งพระโอวาท จากสำนักของพระศาสดา ได้ไปแล้วในที่นั้น ๆ
อ. ภิกษุ นั้น

ไม่คิดแล้ว ชื่อซึ่งความคิดในภายนอกอะไร ๆ ๆ แม้อ. มหาอุบาสิกา แลดูอยู่ ด้วยจักขุอัน
เป็นทิพย์

เห็นแล้ว ซึ่งพระเถระ กำหนดแล้ว ด้วยญาณของตนนั้นเทียวว่า อ. บุตรของเรา ได้แล้ว
ซึ่งอาจารย์

ผู้ให้ซึ่งโอวาท มาแล้วอีก ในกาลนี้ ดังนี้ จัดแจงแล้ว ซึ่งอาหารอันเป็นที่สบาย ได้ถวาย
แล้ว แก่พระ

เถระนั้น ๆ อ. พระเถระนั้น ได้แล้ว ซึ่งโภชนะอันเป็นที่สบาย บรรลุแล้ว ซึ่งความเป็นแห่ง
พระอรหันต์

โดยวันเล็กน้อยนั้นเทียว ยังกาลให้น้อยล่วงไปวิเศษอยู่ ด้วยสุขอันเกิดแต่มรรคและผล คิด
แล้วว่า โอ

อ. มหาอุบาสิกา เป็นที่พึงของเรา เกิดแล้ว อ. เรา อาศัยแล้ว ซึ่งมหาอุบาสิกา นี้ เป็นผู้ถึง
แล้ว ซึ่ง

ความเล่นออกจากภพ ย่อมเป็น ดังนี้ ใคร่ครวญอยู่ว่า อ. มหาอุบาสิกา นี้ เป็นผู้เป็นที่พึง
ของเรา

เกิดแล้ว ในอรรถาพนี้ก่อน ก็ เมื่อเราเล่นไปพร้อมอยู่ ในสงสาร อ. มหาอุบาสิกา นี้ เป็นผู้
เป็นที่พึง

แล้วในก่อน ในอรรถภาพ ท. แม่เหล่าอื่น ได้เป็นแล้ว หามิได้ ดังนี้ ระลึกตามแล้ว ซึ่งร้อย
แห่งอรรถภาพ

อันหย่อนด้วยอรรถภาพหนึ่ง ๆ อ. มหาอุบาสิกาแม่นั้น เป็นหญิงผู้บำเรอซึ่งเท้าของพระเถระ
นั้น เป็น

ยังบุคคลให้ปลงลงแล้ว ซึ่งพระเถระนั้นจากชีวิต ในร้อยแห่งอรรถภาพหย่อนด้วยอรรถภาพหนึ่ง
ๆ อ. พระ

เถระ เห็นแล้ว ซึ่งโทษมิใช่คุณ มีประมาณเท่านี้ของอุบาสิกาแล้ว คิดแล้วว่า โอ อ. มหา
อุบาสิกานี้

ได้กระทำแล้ว ซึ่งกรรมอันหนัก ดังนี้ ๆ แม่ อ. มหาอุบาสิกา นั่งแล้วในเรือนทิเวว ใคร
ครวญอยู่ว่า

อ. กิจแห่งบรรพชิต ของบุตรของเรา ถึงแล้ว ซึ่งที่สุด หรือหนอแล หรือว่าถึงซึ่งที่สุด หา
มิได้ ดังนี้

รู้แล้วซึ่งความบรรลु ซึ่งความเป็นแห่งพระอรหันต์แห่งพระเถระนั้น เมื่อใครครวญยิ่งขึ้น
ได้รู้แล้วว่า

อ. บุตรของเรา บรรลุแล้ว ซึ่งความเป็นแห่งพระอรหันต์ คิดแล้วว่า โอหนอ อ. อุบาสิกา
นี้ เป็นผู้เป็น

ที่พึงใหญ่ของเรา เกิดแล้ว ดังนี้ ใครครวญอยู่ว่า อ. อุบาสิกานี้ เป็นผู้เป็นที่พึงของเรา เป็น
แล้ว ใน

ก่อน ได้เป็นแล้ว ในกาลแม้อันเป็นอดีตหรือหนอแล หรือว่าเป็นผู้เป็นที่พึงของเราเป็นแล้ว
ในก่อน

ได้เป็นแล้ว ในกาลแม้อันเป็นอดีต หามิได้ ดังนี้ ระลึกตามแล้ว ตลอดร้อยแห่งอรรถภาพอัน
หย่อนด้วย

อรรถภาพหนึ่ง อ. พระเถระนี้ เห็นแล้ว ซึ่งโทษมิใช่คุณ มีประมาณเท่านี้ของเรา คิดแล้วว่า
โอ อ. กรรม

อันหนัก อันอุบาสิกากระทำแล้ว ดังนี้ ใครครวญอยู่ว่า อ. อุปการะ ย่อมไม่มีนั้นทิเววหรือ
หนอแล

คั้งนี้ ระลึกตามแล้ว ซึ่งอัถภาพที่ร่อย อันยั้งกว่าร่อยแห่งอัถภาพอันห่ยอนค้วยอัถภาพหนั้ง
นั้ง รู้แล้วว่า

๑. การให้ซึ่งชีวิต อันเราเป็นหญิงผู้บำเรอซึ่งเท้าของพระเถระนั้น เป็น ให้แล้ว ในที่เป็นที่
ปลงลง

จากชีวิตแห่งหนึ่ง ในอรรถภาพที่ร้อย โอ. อ. อุปการะใหญ่ อันเรากระทำแล้วแก่บุตรของเรา
ดังนี้ นั้ง

แล้วในเรือนเทียว กล่าวแล้วว่า อ. ท่าน ท. ของงใคร่ครวญให้วิเศษยิ่ง ดังนี้ ฯ

๑. พระเถระนั้น ฟังแล้ว ซึ่งเสียง ด้วยโสตธาตุอันเป็นทิพย์ ระลึกตามแล้ว ซึ่งอรรถภาพ
ที่

ร้อยให้วิเศษ เห็นแล้ว ซึ่งความที่แห่งชีวิตของตนเป็นธรรมชาติอันอุบาสิกา นั้นให้แล้วใน
ก่อน ในอรรถ

ภาพนั้น คิดแล้วว่า โอ อ. อุปการะ เป็นสภาพอันมหาอุบาสิกา นี้กระทำแล้วในก่อนแก่เรา
ได้เป็น

แล้ว ดังนี้ เป็นผู้มิใช่ใจเป็นของแห่งตน เป็น กล่าวแล้ว ซึ่งปัญหาในมรรคและผล ท. สี่ แก่
มหา

อุบาสิกา นั้น ในที่นั้นนั้นเทียว ปรินิพพานแล้ว ด้วยอนุปาติเสสนิพพานธาตุ ฯ

แปลโดยอรรถ

๒. จริงอยู่ ผมของหญิงผู้มีบุญมาก เป็นเช่นกับกำหางนกยูง สยายออกกระทบชาย
ฝ้านุ่ง

แล้วกลับมีปลายอนจันอยู่ นี้ชื่อว่าผมงาม ฯ ริมฝีปาก เป็นเช่นกันผลตำลึง (สุก) ถึง
พร้อมด้วยสี

เรียบ สนิทดี นี้ชื่อว่าเนื้องาม ฯ ฟัน ขาว เรียบ ไม่ห่างกัน งดงาม เหมือนแถวเพชรที่
ยกขึ้นวางไว้

และเหมือนแถวสังข์ที่ตัดเรียบแล้ว นี้ชื่อว่ากระดูกงาม ฯ ผิวพรรณของหญิงดำ ซึ่งไม่มีริ้ว
รอยด้วย

แปลเป็น เป็นต้นเลย เนียน เป็นเช่นกับพวงดอกอุบลเจียว ของหญิงขาว เป็นเช่นกับพวง
ดอกกรรณิกา

นี้ชื่อว่าผิดงาม ๆ อนึ่ง หญิงแม่คลอดแล้วตั้ง ๑๐ ครั้งแล เป็นเหมือนคลอดแล้วครั้งเดียว
ยังสาว

พริวอยู่ที่เดียว นี้ชื่อว่าวัยงาม ๆ

หมายเหตุ

ประโยค ฎตปุพพิ ลงในอรรถปฐมาวิภัติ แปลว่า อ. เรื่องอันมีแล้วในก่อน โดย
อรรถแปลว่า

เรื่องเคยมีแล้ว เป็นลึงคตฤ คัมภีร์ปทรูปสิทธิกล่าววว่า ฎตปุพพิ เป็นนิบาต ใช้ในอรรถกาล
สัตตมี

อภิณหฎฐิกา ข้อ ๓๓๖ ปุพเพ ทิฏฐโ จ ทิฏฐปุพโพ พุทฺโธ ปุริเสน. เอว คตปุพโพ มคฺโค ปุริ
เสน คตปุพโพ

วา ปุริโส มคฺคํ, ทิฏฐ คต เป็นได้ทั้งกัตตุ และกัมมะ

พระเทพมุนี ธรรมรัตน วัดปากน้ำ

เจดย

สนามหลวงแผนกบาลี

ตรวจแก้

ประโยค ๑ - ๒

ปัญหา บาลีไวยากรณ์

สอบ วันที่ ๑ มีนาคม ๒๕๔๓

๑. บาลีไวยากรณ์ แบ่งเป็น ๔ ภาค มีอะไรบ้าง ๑ และในภาคนั้น ๆ ว่าด้วยเรื่องอะไร ๑
๒. อะไรเรียกว่าสนธิ ๑ ในสนธิ การต่อมี ๒ อย่าง อะไรบ้าง จงตอบพร้อมทั้งยกตัวอย่าง มาประกอบ
- ด้วย ๑
๓. จงแจก อาจริย (อาจารย์) ด้วย อ การ์นต์ในปฏิสังข์ ซึ่งมีวิธีแจกอย่างปฐิส (บุรุษ) มาดู ๑
๔. อะไร ชื่อว่าอาขยต ๑ ในอาขยตนั้น ท่านประกอบด้วยอะไรบ้าง ๑ จงเขียนวิภัตติ หมวดกาลาติ
- ปัตติ ฝ่ายปรัศสบท มาดู ๑
๕. ข้อความว่า "วิภัตติแห่งกริยาภิตกันั้น ไม่มีแผนกหนึ่งเหมือนวิภัตติอาขยต ใช้วิภัตติ นาน ถ้านาม ศัพท์เป็นวิภัตติและวณะอันใด กริยาภิตกัก็เป็นวิภัตติและวณะอันนั้นตาม" เท่าที่อธิบาย ไว้แบบนี้
- ขอให้ยกตัวอย่าง (ตามแบบ) มาให้ดู ๒ ตัวอย่าง ๑
๖. อะไร ชื่อว่าวันทวสมาส ๑ วันทวสมาสนั้น มี ๒ อย่าง อะไรบ้าง จงตอบพร้อมทั้ง ยกตัวอย่าง มาประกอบด้วย ๑
๗. ในอพยยัตถิต มีปัจจัย ๒ ตัว คืออะไร ๑ ในปัจจัยทั้ง ๒ ตัวนั้นมีวิธีใช้อย่างไร จง ยกตัวอย่างมา ประกอบด้วย ๑

ให้เวลา ๓ ชั่วโมง

เฉลย ประโยค ๑ - ๒

ปัญหา บาลีไวยากรณ์

๑. มีอักษรวิธี ๑, วจีวิภาค ๑, วากยสัมพันธ์ ๑, นันทลักษณะ ๑,๑

(๑) อักษรวิธี ว่าด้วยอักษร จัดเป็น ๒ คือ สมัญญาภิธาน แสดงชื่ออักษรที่เป็นสระ
และพยัญชนะพร้อมทั้งฐานกรณ์ สนธิ ต่ออักษรอยู่ในคำอื่นให้เนื่องเป็นอัน

เดียวกัน

(๒) วิจิตรภาค แบ่งคำพูดออกเป็น ๖ ส่วน คือ นาม อพยยศัพท์ สมาส ตัทธิศ

อาชยาศ

กิตก์

(๓) วากยสัมพันธ์ ว่าด้วยการกและประพันธ์ผูกคำพูดที่แบ่งไว้ในวิจิตรภาคให้เข้าเป็น
ประโยคอันเดียวกัน

(๔) ฉันทลักษณ์ แสดงวิธีแต่งฉันท คือคาถาที่เป็นวรรณพฤษและมาตราพฤษ

๒. ในภาษาบาลี มีวิธีต่อศัพท์และอักษรให้เนื่องด้วยอักษร เพื่อจะย่ออักษรให้น้อยลง
เป็นอุปการะ

ในการแต่งฉันทและให้คำพูดสละสลวย เรียก สนธิ ฯ การต่อมี ๒ อย่าง คือ ต่อศัพท์ที่มี
วิภัติให้

เนื่องด้วยศัพท์ที่มีวิภัติ เหมือน จตุตาโร อิม ต่อเข้าเป็น จตุตาโรเม เป็นต้น อย่าง ๑, ต่อ
บทสมาส

ย่ออักษรให้น้อยลง เหมือน กค อุปกาโร ต่อเข้าเป็น กโตปกาโร เป็นต้น อย่าง ๑ ฯ

๓. แจก อาจารย์ (อาจารย์) ด้วย อ การ์นต์ ในปูลิงค์ ดังนี้

เอกจัน

พหูจัน

ท. อาจารย์

อาจารย์

ค. อาจารย์เณ

อาจารย์

จ. อาจารย์สุส อาจารย์ยา อาจารย์ตุถ

อาจารย์

ปญ. อาจารย์สุมา อาจารย์มฺหา อาจารย์

อาจารย์เห อจฺริเยภิ

ฉ. อาจารย์สุส

อาจารย์

ส. อาจารย์สุมี อาจารย์มฺหิ อาจารย์

อาจารย์สุ

อา. อาจารย์

อาจารย์

๔. ศัพท์กล่าวกริยา คือ ความทำ เป็นต้นว่า ยืน เดิน นั่ง นอน กิน ดื่ม ทำ พูด คิด ชื่อ
ว่าอาชยาศ ฯ

ในอาชยาศนั้น ท่านประกอบด้วยวิภัติ กาล บท วจนะ บุรุษ ชาติ วาจ ปัจจย ฯ

กาลาติปตติ

เอก.

สุสา

สุเส

สุสั

ฝ่ายปริสสบท

พหู.

สุสัสุ

สุสถ

สุสามุหา ฯ

๕. ภิกษุ คามัม บิณฑุทาย ปวิภูโจ ภิกษุ เข้าไปแล้ว สูบ้าน เพื่อก่อนข้าว เย เกจิ พุทธิ
สรณ คตา เส

(ชน ท.) เหล่าใดเหล่าหนึ่ง ถึงแล้ว ซึ่งพระพุทธเจ้า ว่าเป็นที่ระลึก หรือ เอกัม ปุริสั ฆคตัม
คเหตุวา

คจฺจนฺตัม ปสฺสามิ, (ข้า) เห็นซึ่งบุรุษคนหนึ่ง ถือซึ่งร่วมไปอยู่ ฯ

๖. นามนามตั้งแต่ ๒ ศัพท์ขึ้นไป ท่านย่อเข้าเป็นบทเดียวกัน ชื่อวันทวสมาส ในท
วันทวสมาสนั้น

มี ๒ อย่าง คือ สมาหาโร อสมาหาโร

สมาหาระ อย่างนี้ สมฺโถ จ วิปฺสุสนา จ สมถวิปฺสุสนํ สมถะด้วย วิปฺสุสนาด้วย ชื่อ
สมถะ

และวิปฺสุสนา ฯ (ตอบตัวอย่างอื่นในแบบก็ได้)

อสมาหาระ อย่างนี้ จนฺทิมมา จ สุริโย จ จนฺทิมสุริยา พระจันทร์ด้วย พระอาทิตย์ด้วย
ชื่อ

พระจันทร์และพระอาทิตย์ ท. (ตอบตัวอย่างอื่นในแบบก็ได้)

๗. คือ ธา, ถั ฯ มีวิธีใช้อย่างนี้

ธา ปัจจัย ลงในประการ หลังศัพท์นาม อย่างนี้ ยธา ประการใด ตธา ประการนั้น
สพฺพธา

ประการทั้งปวง เป็นต้น ฯ

ถั ปัจจัย ลงในประการ หลัง กิ และ อิม อย่างนี้ ถถั ประการไร, อย่างไร, อิติถั
ประการนี้,
อย่างนี้ ฯ

พระราชเวที พุทธมุนิวโส วัดเบญจมบพิตรดุสิตวนาราม

เฉลย

สนามหลวงแผนกบาลี

ตรวจแก้

ประโยค ป.ธ. ๓

แปล มคธเป็นไทย

สอบ วันที่ ๒๕ กุมภาพันธ์ ๒๕๔๓

แปลโดยพยัญชนะ

๑. ปุณฺณโณ เถรํ ทิสฺวา กสึ จเปตฺวา ปณฺจปฺปติญฺจิตฺเตน เถรํ วนฺทิตฺวา ทนฺตกญฺเจน
อตุโถ ภวิสฺสตีติ ทนฺตกญฺจํ กปฺปิยํ กตฺวา อทาสี ฯ อถสฺส เถโร ปตฺตตฺถจฺจ ปฺริสฺสาเวนฺนจ
นีหริตฺวา อทาสี ฯ โส ปาณียเณน อตุโถ ภวิสฺสตีติ ตํ อาทาย ปาณียํ ปฺริสฺสาเวตฺวา อทาสี
ฯ เถโร จินฺตฺเตสิ อยํ ปเรสํ ปจฺฉิมเคเห วสฺติ, สจฺจสฺส เคหทฺวารํ คมิตฺสสามิ, อิมสฺส ภริยา มํ
ทญฺจํ นํ ลภิสฺสตีติ ; ยาวสฺส ภตฺตํ อาทาย มคฺคํ ปฏฺิพฺชชฺติ, ตาว อิจฺเชว ภวิสฺสามีติ ฯ โส
อนฺตรามคฺเค เถรํ ทิสฺวา จินฺตฺเตสิ อปฺเปกทาหํ เทยฺยชฺมเม สติ อยฺยํ น ปสฺสามิล อปฺเปกทา
เม อยฺยํ ปสฺสนฺติยา เทยฺยชฺมโม น โหติ, อชฺช ปน อยฺโย จ ทิฏฺโฐจ, เทยฺยชฺมโม จายํ
อตุถิ,

กวิสฺสตี นุ โช เม สงฺกหนฺติ ฯ สา ภตฺตภาชนํ โอตฺวาเรตฺวา เถรํ ปณฺจปฺปติญฺจิตฺเตน วนฺ
ทิตฺวา

ภนฺเต 'อิทํ ลูขํ วา ปณฺธิตํ วาติ อจินฺตฺเตตฺวา ทาสฺสสฺส โว สงฺกหํ กโรกาติ อห ฯ เถโร
ปตฺตํ

อุปฺนามตฺวา ตาย เอเกน หตฺเถน ภาชนํ ชาเรตฺวา เอเกน หตฺเถน ภตฺตํ ททมานาย
อุปฺทตฺถภตฺเต ทินฺเนน อลนฺติ หตฺเถน ปตฺตํ ปิทฺหิ ฯ สา ภนฺเต เอโกว ปฏฺิวิโส น สกฺกา
ทฺวิธา กาคฺคํ, ตุมฺหากํ ทาสฺสสฺส อิชฺโลกสงฺกหํ อกตฺวา ปฺรโลกสงฺกหํ กโรถ, นีรวเสสเมว
ทาตุกามามฺหีติ วตฺวา สพฺพํ เถรสฺส ปตฺเต ปตฺติญฺจเปตฺวา ตุมฺहेหิ ทิฏฺฐชฺมมสฺเสว ภาคินี
อสฺสนฺติ ปตฺถนํ อกาสิ ฯ เถโร เอวํ โหตุติ วตฺวา จิตฺโก ว อนฺตมทนํ กตฺวา เอกสฺมี
อุทกผาสฺสกุญฺจาเน นิสฺสีทิตฺวา ภตฺตกิจฺจํ อกาสิ ฯ

แปลโดยอรรถ

๒. สตฺถา น ภิกฺขเว ฉนฺทาทิวสฺสิกา หุตฺวา สาหเสน อตุถํ วินิจฺฉินฺนฺตา ชฺมมญฺจา
นาม โหนฺติ, อปฺราธํ ปน อนฺวิชฺฉิตฺวา อปฺราธานุรูปํ อสาหเสน วินิจฺฉยํ กโรนฺตาเอว

ชมภูจํา

นาม โหนฺตํติ วตฺวา อีมา คธา อภาสิ

น เตน โหติ ชมภูจํ,

เยนตํ สหสา นเย;

โย จ อตํ อนตฺถจ

อุโก นิจฺเจยฺย ปณฺทิต

อสาหเสน ชมฺเมน

สเมน นยตี ปเร,

ธมมสฺส กุตุโต เมธาวิ 'ธมฺมญฺโจติ ปวฺจตีติ ฯ

ตตฺถ เตนาติ : เอตฺตเกเนว การณน ฯ ธมฺมญฺโจติ : ราชฺหิ อตฺตนา กตฺตพฺเพ

วิญฺญยธฺมเม จิโต ธมฺมญฺโจ นาม น โหติ ฯ เยนติ : เยน การณน ฯ อตฺถนฺติ : โอดีณฺณํ
วิญฺญิตพฺพํ อตฺถํ ฯ สหสา นเยสิ : ฉนฺทาทีสุ ปตฺติญฺจโต สาหเสน มุสาวาเทน วิญฺญเยยฺย ฯ
โม

หิ ฉนฺเท ปตฺติญฺจาย อตฺถโน ฅาตี วา มิตุตฺ วา มุสาวาทำ วตฺวา อสฺสามิกเมว สามิกํ กโรติ
,

โทเส ปตฺติญฺจาย อตฺถโน เวรินฺ มุสา วตฺวา สามิกเมว อสฺสามิกํ กโรติ, โมเห ปตฺติญฺจาย
สญฺจํ

คเหตุวา วิญฺญยกาเล อญฺญาวิหิตฺ วิย อิตฺ จิตฺ จ โอลเณนฺโต มุสา วตฺวา อิมินา ชิตฺ,
อัยฺ ปราชิตฺติ ปรี นีหฺรติ, ภาเย ปตฺติญฺจาย กสฺสจิวฺทเว อสฺสรชาติกสฺส ปราชัยฺ ปาปฺณนฺตสฺ
สาปี

ชยฺ อโรเปสิ; อัยฺ สาหเสน อตฺถํ เนติ นาม ฯ โส ธมฺมญฺโจ นาม น โหตีติ อตฺถโ

ให้เวลา ๔ ชั่วโมง ๑๕ นาที

เฉลย ประโยค ป.ธ. ๓

แปล มคธเป็นไทย

แปลโดยพยัญชนะ

๑. อ. นายปุณณะ เห็นแล้ว ซึ่งพระเถระ หยุดไว้แล้ว ซึ่งการใด ไหว้แล้ว ซึ่งพระเถระ ด้วย
อันตั้งไว้เฉพาะแห่งองค์ ๕ คิดแล้วว่า อ. ความต้องการ ด้วยไม้เป็นเครื่องชำระซึ่งฟัน จักมี ดังนี้
กระทำแล้ว ซึ่งไม้เป็นเครื่องชำระฟัน ให้เป็นกัปปิยะ ได้ถวายแล้ว ๆ ครั้งนั้น อ. พระเถระนำออก
แล้ว ซึ่งบาดด้วย ซึ่งภษณะเครื่องกรองน้ำด้วย ได้ให้แล้ว แก่นายปุณณะนั้น ๆ อ. นายปุณณะนั้น
คิดแล้วว่า อ. ความต้องการ ด้วยน้ำอันบุคคลพึงดื่ม จักมี ดังนี้ ถือเอาแล้ว ซึ่งภษณะเป็นเครื่อง
กรองน้ำนั้น กรองแล้ว ซึ่งน้ำอันบุคคลพึงดื่ม ได้ถวายแล้ว ๆ อ. พระเถระ คิดแล้วว่า อ. นายปุณณะ
นี้ ย่อมอยู่ในเรือนอันมีในภายหลัง ของชน ท. เหล่าอื่น ถ้าว่า อ. เราจักไป สู่ประตูแห่งเรือน ของนาย
ปุณณะนั้นไซ้ อ. ภรรยา ของนายปุณณะนี้ จักไม่ได้ เพื่ออันเห็น ซึ่งเรา อ. ภริยา ถือเอาแล้ว ซึ่งกต
เพื่อนายปุณณะนั้น ย่อมดำเนินไป สู่หนทาง เพียงใด อ. เรา จักมี ในที่นี้นั้นเทียว เพียงนั้น ดังนี้ ๆ
อ. พระเถระนั้น ยังกาลให้น้อมไปล่วงวิเศษแล้ว หน้อยหนึ่ง ในที่นี้นั้นเทียว รู้แล้ว ซึ่งความที่แห่ง
ภริยาของนายปุณณะนั้นเป็นผู้ขึ้นแล้วสู่หนทาง เป็นผู้มีหน้าเฉพาะต่อภายในแห่งนคร เป็นออกไป

แล้ว ๆ อ. ภริยาของนายปุณณะนั้น เห็นแล้ว ซึ่งพระเถระ ในระหว่างแห่งหนทาง คิด
แล้วว่า ในกาล

บางคราว อ. เรา ครั้นเมื่อไทยธรรม มีอยู่ ย่อมไม่เห็น ซึ่งพระผู้เป็นเจ้า ในกาลบางคราว
เมื่อเรา

เห็นอยู่ ซึ่งพระผู้เป็นเจ้า อ. ไทยธรรม ย่อมไม่มี ก็ ในวันนี้ อ. พระผู้เป็นเจ้า อันเรา เห็น
แล้ว ด้วย อ.

ไทยธรรมนี้ มีอยู่ ด้วย อ. พระผู้เป็นเจ้า จักกระทำหรือหนอแล ซึ่งการสังเคราะห์ แก่เรา
ดังนี้ ๆ อ.

ภริยาของนายปุณณะนั้น ยังภษณะแห่งกัต ให้ยังลงแล้ว ไหว้แล้ว ซึ่งพระเถระด้วยอันตั้ง
ไว้เฉพาะ

แห่งองค์ ๕ กล่าวแล้วว่า ข้าแต่ท่านผู้เจริญ อ. ท่าน ไม่คิดแล้วว่า อง กัตนี้ เป็นของเศร้า
หมอง

หรือว่าเป็นของประณีต ย่อมเป็น ดังนี้ ของจงกระทำ ซึ่งการสงเคราะห์ แก่ทาสของท่าน
ดังนี้ ๆ อ.

พระเถระ ยังบาตร ให้น้อมเข้าไปแล้ว ครั้นเมื่อกัตอันเข้าไปด้วยทั้งกึ่ง อันภริยาของนาย
ปุณณะนั้น

ผู้ทรงไว้ ซึ่งภษณะด้วยมือข้างหนึ่งแล้วจึงถวายเป็นอยู่ ซึ่งกัตด้วยมือข้างหนึ่ง ถวายแล้ว ปิด
แล้ว ซึ่งบาตร

ด้วยมือ มีอันให้รู้ว่า อ. พอละ ดังนี้เป็นเหตุ ๆ อ. ภริยาของนายปุณณะนั้น กล่าวแล้วว่า
ข้าแต่ท่าน

ผู้เจริญ อ. ส่วน ส่วนเดียวเทียว อันฉินัน ไม่อาจ เพื่อกันกระทำ โดยส่วน ๒ อ. ท่าน ไม่
กระทำแล้ว

ซึ่งการสงเคราะห์ในโลกนี้ ของจงกระทำ ซึ่งการสงเคราะห์ในโลกอื่น แก่ทาส ของท่าน อ.
ฉินัน เป็น

ผู้ใคร่เพื่ออันถวายเป็นกัต กระทำให้เป็นของมีส่วนเหลือลงออกแล้วนั้นเทียว ย่อมเป็น ดังนี้
ยังกัต

ทั้งปวง ให้ตั้งไว้เฉพาะแล้วในบาตร ของพระเถระได้กระทำแล้ว ซึ่งความปรารถนาว่า อ.
ดิฉัน พึงเป็น

ผู้มีปวง แห่งธรรม อันท่าน เห็นแล้วนั้นเทียว พึงเป็น ดังนี้ ฯ อ. พระเถระ กล่าวแล้วว่า
อ. ความ

ปรารถนา อันท่าน ปรารถนาแล้ว อย่างนี้ จงมี ดังนี้ ผู้ยื่นแล้วเทียว กระทำแล้ว ซึ่งการ
อนุโมทนา

นั่งแล้ว ในที่อันผาสุกด้วยน้ำ แห่งหนึ่ง ได้กระทำแล้ว ซึ่งกิจด้วยภักต ฯ

แปลโดยอรรถ

๒. สมเด็จพระบรมศาสดา ตรัสว่า ภิกษุทั้งหลาย พวกมหาอำมาตย์ผู้วิจลัญญ เป็นผู้
ตก

อยู่ในอำนาจอกคิมิฉันทาคติเป็นต้น ตัดสินความโดยผลุนผลัน ไม่เชื่อว่าเป็นผู้ตั้งอยู่ใน
ธรรม ส่วนพวก

ที่ได้สอบสวนความผิดแล้ว ตัดสินความโดยไม่ผลุนผลัน ตามสมควรแก่ความผิดนั้นแหละ เป็น
ผู้ชื่อว่าตั้ง

อยู่ในธรรม ดังนี้ ได้ตรัสคาถาเหล่านี้ ว่า

บุคคล ไม่เชื่อว่าจะตั้งอยู่ในธรรม เพราะเหตุที่นำคดีไป โดยความผลุนผลัน
ส่วนผู้ใดเป็นบัณฑิต วิจลัญญคดีและไม่ใช้คดีทั้งสอง ย่อมนำบุคคลเหล่า
อื่นไป โดยไม่ผลุนผลันโดยธรรม โดยสม่ำเสมอ ผู้ นั้น อันธรรมคุ้มครอง
แล้ว เป็นผู้มิปัญญา เรากล่าวว่า ตั้งอยู่ในธรรม ฯ

บรรดาบทเหล่านั้น บทว่า เตน แปลว่า เพราะเหตุเพียงเท่านั้นเอง ฯ บทว่า ชมมภู
บุคคลผู้ตั้งอยู่ในธรรมเครื่องวิจลัญญ ที่พระราชาทิ้งหลาย จะพึงทรงกระทำด้วยพระองค์
ไม่เป็นผู้ซื้อ

ว่าตั้งอยู่ในธรรม ฯ บทว่า เยน แปลว่า เพราะเหตุใด ๆ ฯ บทว่า อตุถิ ความว่า ซึ่งคดีที่
หยั่งลงแล้ว

ผลุนผลัน คือ โดยการกล่าวเท็จ ฯ อธิบายว่า จริงอยู่ ผู้ใดตั้งอยู่ในฉันทาคติ กล่าวมุสาวาท

ยอมทำ

ญาติหรือมิตรของตน ซึ่งมีใช่เจ้าของนั้นแลให้เป็นเจ้าของ ตั้งอยู่ในโทสาคติ กล่าวเท็จ
ยอมทำคนที่

เป็นศัตรูของตนซึ่งเป็นเจ้าของแท้จริงไม่ให้เป็นเจ้าของ ตั้งอยู่ในโมหาคติ รับสินบนแล้ว
ในเวลาตัด

สิน ทำเป็นเหมือนส่งจิตไปในที่อื่น แลดูข้างโน้นและข้างนี้ กล่าวเท็จ ย่อมนำบุคคลอื่น
ออก ด้วยคำ

แพ้ ผู้นี้ ชื่อว่าย่อมนำคติไปโดยความผลุนผลัน ฯ ผู้นั้น ซึ่งว่าเป็นผู้ไม่ตั้งอยู่ในธรรมฯ

พระราชวิสุทธิเวที อภาสิริ วัดเบญจมบพิตรดุสิตวนาราม

เถลย

สนามหลวงแผนกบาลี

ตรวจแก้

ประโยค ป.ธ. ๓

สัมพันธไทย

สอบวันที่ ๑ มีนาคม ๒๕๔๓

อลชชิตายะ ลชชนฺติ

ลชชิตายะ น ลชชเร

มิจฺจนาทิกฺกุจิสมาทานา

สตฺตา คจฺจนฺติ ทฺวคฺคตี ฯ

อภเย ภยทสฺสโน

ภเย จ อภยทสฺสโน

มิจฺจนาทิกฺกุจิสมาทานา

สตฺตา คจฺจนฺติ ทฺวคฺคตินฺติ ฯ

ตตฺถ อลชชิตายะติ: อลชชิตพฺเพน ภิกฺขุภาชเนน ฯ ภิกฺขุภาชนํ หิ อลชชิตพฺพํ
นาม ฯ เต ปน ตํ ปฏฺิจฺฉาเทตฺวา วิจฺรนฺตา เตน ลชชนฺติ นาม ฯ ลชชิตายะติ: อปฺปฏฺิจฺฉน
เนน

หิริโกปฺปิณฺจเคน ฯ หิริโกปฺปิณฺจคณฺหิ ลชชิตพฺพํ นาม ฯ เต ปน ตํ อปฺปฏฺิจฺฉาเทตฺวา วิจฺรน
ตา

ลชชิตายะ น ลชชนฺติ นาม ฯ เตน เตสํ อลชชิตพฺเพน ลชชิตํ ลชชิตพฺเพน อลชชตํ
ตฺวคฺคคฺคหณฺภาเวน จ อณฺณคาคหณฺภาเวน จ มิจฺจนาทิกฺกุจิส โหติ, ตํ สฺมาทฺยิตฺวา วิจฺรนฺตา เต
มิจฺจนาทิกฺกุจิสมาทานา สตฺตา นิริยาทิกฺเกทํ ทฺวคฺคตี คจฺจนฺตีติ อตฺถโถ ฯ อภเยติ: ภิกฺขุภาชนํ
นินฺนีสาย รากโทสโมหฺมานทิกฺกุจิกิเลสทฺวจฺจริตฺถายันํ อณฺุปฺปชฺชนโต ภิกฺขุภาชนํ อภยํ นาม
ฯ

ภเยน ตํ ปฏฺิจฺฉาเทตฺวา ปน อภเย ภยทสฺสโน นาม ฯ หิริโกปฺปิณฺจํ ปน นินฺนีสาย รากาทินํ
อณฺุปฺปชฺชนโต ตํ ภยํ นาม ฯ ตสฺส อปฺปฏฺิจฺฉาทเนน ภเย จ อภยทสฺสโน ฯ ตสฺส อณฺณ
ธา

จ คหณฺสฺส สฺมาทินฺนตฺตา มิจฺจนาทิกฺกุจิสมาทานา สตฺตา ทฺวคฺคตี คจฺจนฺตีติ อตฺถโถ ฯ

ให้เวลา ๔ ชั่วโมง ๑๕ นาที

เฉลย ประโยค ป.ธ. ๓

สัมพันธไทย

สตฺตา สยกตฺตา ใน อภาสี ฯ อาขุยาตบท กตฺตฺวาจก อีมา วิเสสน ของ คาธา ฯ
อวุตฺตกมฺม ใน อภาสี ฯ

สตฺตา สยกตฺตา ใน ลชฺชนฺติ น ลชฺชเร และ คจฺจนฺติ, ลชฺชนฺติ ลชฺชเร และ
คจฺจนฺติ อาขุยาตบท กตฺตฺวาจก อลชฺชิตายเ วิเสสน ของ วตฺตฺสูมี ฯ นิมิตฺตสตฺตฺมี
ใน ลชฺชนฺติ ลชฺชิตายเ วิเสสน ของ วตฺตฺสูมี ฯ นิมิตฺตสตฺตฺมี ใน ลชฺชเร น ศัพท์
ปฏฺิเสช ใน ลชฺชเร มิจฺฉาทิฏฺฐิสมาทานา วิเสสน ของ สตฺตา ทุกฺคตี อวุตฺตกมฺม
หรือ สมฺปาปฺณียกมฺม ใน คจฺจนฺต, สตฺตา สยกตฺตา ใน คจฺจนฺต ฯ อาขุยาตบท
กตฺตฺวาจก อภเย ภินฺนาธาร ใน ภยทสฺสฺติโน ภเย ภินฺนาธาร ใน อภยทสฺสฺติโน
ภยทสฺสฺติโน กัตี อภยทสฺสฺติโน กัตี มิจฺฉาทิฏฺฐิ สมาทานา กัตี วิเสสน ของ สตฺตา
จ สองศัพท์ ปทสมฺจฺยตฺถ เข้ากับ อภเย ภยทสฺสฺติโน และ ภเย อภยทสฺสฺติโน
ทุกฺคตี อวุตฺตกมฺม ใน คจฺจนฺติ อิติ ศัพท์ สรฺูป ใน อามา คาธา ฯ

ตฺตฺถ วิเสสน ของ ปเทสฺสุ ฯ นิทฺฐารณ ใน ปทสฺสฺ อลชฺชิตายเ สรฺูป ใน อิติ ฯ ศัพท์
สรฺูปใน

ปทสฺสฺ ฯ นิทฺฐารณีย และ สามีสมฺพฺนฺธ ใน อตฺถโธ อลชฺชิตพฺพเ วิเสสน ของ ภิกฺขุภา
ชเนน ฯ เหตุ

ใน ลชฺชนฺติ อิติ ศัพท์ สรฺูป ใน อตฺถโธ ฯ ลิงฺคตฺถ ฯ

หิ ศัพท์ ทพฺพฺหิกรณชฺตก ภิกฺขุภาชนฺ ลิงฺคตฺถ อลชฺชิตพฺพเ วิเสสน ของ ภิกฺขุภาชนฺ
นาม

ศัพท์ สลฺยณชฺตก เข้ากับ อลชฺชิตพฺพเ ฯ

ปน ศัพท์ วิเสสชฺตก เต วิเสสน ของ สตฺตา ฯ สยกตฺตา ใน ลชฺชนฺติ ฯ อาขุยา
ตบท

กตฺตฺวาจก ตั วิเสสน ของ ภิกฺขุภาชนฺ ฯ อวุตฺตกมฺม ใน ปฏฺิจฺฉาเทตฺวา ฯ สมาน
กาลกิริยา ใน

วิจารณ์ตา ๆ วิเสสน ของ สตุตา เตน วิเสสน ของ ภิกขุภาชเนน ๆ เหตุ ใน ลชฺชนฺติ นาม ศัพท

สญฺญาโชตก เข้ากับ ลชฺชนฺติ ฯ

ลชฺชิตาเย สรูป ใน อิติ ฯ ศัพท สรูป ใน ปทสฺส ฯ สามีสมฺพนฺธ ใน อตุโถ
อปฺปฎฺฐิสนฺเนน

วิเสสน ของ หิริโกปฺปนฺงฺเคน ฯ เหตุ ใน ลชฺชเร อิติ ศัพท สรูป ใน อตุโถ ฯ ลิงฺกตุถ ฯ

หิ ศัพท ทพฺพหิกรณโชตก หิริโกปฺปนฺงฺคํ ลิงฺกตุถ ลชฺชิตพฺพ วิเสสน ของ หิริโกปฺปนฺงฺคํ,
นาม

ศัพท์ สลฺยาชตฺก เข้ากับ ลชฺชิตพฺพิ ฯ

ปน ศัพท์ วิเสสชตฺก เต วิเสสน ของ สตฺตาฯ สยกตฺตา ใน น ลชฺชนฺติ, ลชฺชนฺติ อาขุยาตบท กตฺตฺวาจก น ศัพท์ ปฏิเสธ ใน ลชฺชนฺติ, ตํ วิเสสน ของ หิริโกป็นจํ ฯ อวตฺตกมฺม ใน

อปฺปฏิจฺฉาเทตฺวาฯ สมานกาลกิริยา ใน วิจฺรณฺตา ฯ วิเสสน ของ สตฺตา ลชฺชิตาเย วิเสสน ของ

วตฺตฺสุมิ ฯ นิมิตฺตสฺตฺมิ ใน ลชฺชนฺติ นาม ศัพท์ สลฺยาชตฺก เข้ากับ ลชฺชนฺติ ฯ

เคน เหตุ เตตํ วิเสสน ของ สตฺตานํ ฯ อนาทร ใน ลชฺชตํ และ อลชฺชตํ ฯ อนาทร กิริยา

ลชฺชิตพฺเพน วิเสสน ของ วตฺตฺนาฯ เหตุ ใน ลชฺชตํ, อลชฺชิตพฺเพน วิเสสน ของ วตฺตฺนาฯ เหตุ ใน

อลชฺชตํ, มิจฺฉาทิฏฺฐิ สยกตฺตา ใน โหติ ฯ อาขุยาตบท กตฺตฺวาจก ตฺจฺจกฺกหณฺภาเวน ก็ดี อณฺณาถา

กหณฺภาเวน ก็ดี เหตุ ใน โหติ, จ สอง ศัพท์ ปทสมฺจฺยจฺตฺถ เข้ากับ ตฺจฺจกฺกหณฺภาเวน และ อณฺณาถา

กหณฺภาเวน, สตฺตา สยกตฺตา ใน ลจฺฉนฺติ ฯ อาขุยาตบท กตฺตฺวาจก ตํ วิเสสน ของ มิจฺฉาทิฏฺฐิ ฯ

อวตฺตกมฺม ใน สมာทฺยิตฺวาฯ สมานกาลกิริยา ใน วิจฺรณฺตา, วิจฺรณฺตา ก็ดี เต ก็ดี มิจฺฉาทิฏฺฐิสมาทา

นา ก็ดี วิเสสน ของ สตฺตา นิรยาทิเกทํ วิเสสน ของ ทุกฺคตี ฯ อวตฺตกมฺมใน ลจฺฉนฺติ อิติ ศัพท์ สรูป

ใน อตฺโถ ฯ ลิงฺคตฺถ (หรือ อตฺโถ วตฺตกมฺม ใน เวทิตพฺโพ ปณฺชิตฺเตน อนภินฺทิตกตฺตา ใน เวทิตพฺโพ ฯ

กิตบท กมฺมวาทก) ฯ

อกฺเข สรูป ใน อิติ ฯ ศัพท์ อาทยตฺถและสรูป ใน ปทสฺส ฯ สามีสมฺพนฺธ ใน อตฺ

โถ

ภิกขุภาชนัน ลิงคตถ ภิกขุภาชนัน อวุตตกมม ใน นิสฺสาย ๆ เหตุ ใน อนุปฺชชนโต ราก
โทสโมหมาน

ทิจฺจิกิเลสทฺวจริตถยานัน ภาวาทิสฺมฺพนฺธ ใน อนุปฺชชนโต ๆ เหตุ ใน อภยฺย ๆ วิเสสน
ของ ภิกขุภา

ชนัน นาม ศัพฺพทฺ สลฺยฺวาโชตก เข้ากัปป อภยฺย ๆ

ปน ศัพฺพทฺ วากฺยารมฺภโชตก สตฺตฺตา สยกตฺตฺตา ใน โหนฺติ ๆ อาขุยาตบท กตฺตฺวาจก
ภเยน

เหตุ ใน ปฏิจฺจมาเทนฺตฺตา ตํ วิเสสน ของ ภิกขุภาชนัน ๆ อวุตตกมม ใน ปฏิจฺจมาเทนฺตฺตา ๆ วิ
เสสน ของ

สตฺตฺตา อภเย ภินฺนาธาร ใน ภยทฺสฺสฺติโน ๆ วิกตฺติกตฺตฺตา ใน โหนฺติ นาม ศัพฺพทฺ สลฺยฺวาโชตก
เข้ากัปป

ภยทฺสฺสฺติโน ๆ

ปน ศัพฺพทฺ วากฺยารมฺภโชตก ตํ วิเสสน ของ หิริโกปฺปินฺงคฺคฺ ๆ ลิงคตถ หิริโกปฺปินฺงคฺคฺ
อวุตตกมม

ใน นิสฺสาย ๆ เหตุ ใน อนุปฺชชนโต รากาทินัน วิเสสน ของ กิเลสานัน ๆ ภาวาทิสฺมฺพนฺธ
ใน อนุปฺชชนโต

ๆ เหตุ ใน อภยฺย ๆ วิเสสน ของ หิริโกปฺปินฺงคฺคฺ นาม ศัพฺพทฺ สลฺยฺวาโชตก เข้ากัปป อภยฺย ๆ

สตฺตฺตา สยกตฺตฺตา ใน โหนฺติ ๆ อาขุยาตบท กตฺตฺวาจก ตฺสฺส วิเสสน ของ หิริ
โกปฺปินฺงคฺคฺสฺส ๆ

ฉนฺนิจฺจกมม ใน อนุปฏิจฺจมาเทนฺตฺตา ๆ เหตุ ใน อภยทฺสฺสฺติโน ภเย ภินฺนาธาร ใน อภยทฺสฺสฺติโน
ๆ

วิกติกฤตดา ใน โหนติ จ ศัพท์ ปทุสมุจยตถ เข้ากับ ตสฺส อปฺปฏิจฺญาทเนน ภเย อภยทสฺ
สินโน ฯ

สตฺตา สกยกตฺตา ใน กจฺจนฺต ฯ อาขุยาตบท กตฺตฺวาจก ตสฺส วิเสสน ของ
ตฺจฺจนฺคฺคหณฺสฺส

ฯ ภาวาทิสฺมฺพนฺธ ใน สฺมาทินฺนตฺตา อญฺญาถา ตติยาวิเสสน ใน คหณฺสฺส ฯ ภา
วาทิสฺมฺพนฺธ ใน

สฺมาทินฺนตฺตา จ สองศัพท์ ปทุสมุจยตถ เข้ากับ ตสฺส ตฺจฺจนฺคฺคหณฺสฺส และ อญฺญาถา
คหณฺสฺส,

สฺมาทินฺนตฺตา เหตุ ใน มิจฺญาทิจฺจิสฺมาทานา ฯ วิเสสน ของ สตฺตา ทุกฺคตี อวฺตุตฺตกมฺม
ใน กจฺจนฺติ

อิติ ศัพท์ สฺรูป ใน อตฺโถ ฯ ลิงฺกตฺถ ฯ

พระเมธีปริยัตยาภรณ์ อภุคฺชมฺโม วัดเบญจมบพิตรดุสิตวนาราม
สัมพันธ์

สนามหลวงแผนกบาลี

ตรวจแก้

ประโยค ป. ช. ๓

บูรพภาค

สอบ วันที่ ๒ มีนาคม ๒๕๔๓

จงแก้ตัวอักษร ย่อหน้า และจัดวรรคตอน ให้ถูกต้องตามสมัยนิยม

ที่ จฉุน. ๑๐/๒๕๔๒ สำนักงานเจ้าคณะใหญ่หนเหนือ วัดปากน้ำ เขตภาษีเจริญ กทม.
๑๐๑๖๐ ๑

พฤษจิกายน ๒๕๔๒ เรื่อง โคลงการเจริญวัดหายุสมธัมม์ถวายพระพรของคณะสงฆ์ เรียน
เจ้าคณะ

ภาค ๖ สิ่งที่ตั้งมด้วยมหาเถรสมาคมครั้งที่ ๓๖/๒๕๔๒ จำนวน ๑ ฉบับ ในการประชุม
มหา

เถรสมาคมครั้งที่ ๓๖/๒๕๔๒ เมื่อวันที่ ๑๔ ตุลาคม ๒๕๔๒ สมเด็จพระญาณสังวร
สมเด็จพระสังฆ

ราช สกลมหาสังฆปริณายก มีพระบัญชาให้กรมกาศาสนานำเรื่องโคลงการเจริญวัด
หายุสมธัมม์

ถวายพระพรของคณะสงฆ์ เนื่องในมหามงคลวโรกาศที่สมเด็จพระบรมพิตร พระราชสมภาร
เจ้า ผู้ทรง

พระคุณอันประเสริฐ จะทรงเจริญพระชนมพรรษา ๖ รอบ ๗๒ พรรษา ในวันที่ ๕
ธันวาคม ๒๕๔๒

เสนอต่อที่ประชุมพิจารณา ซึ่งที่ประชุมพิจารณาแล้วลงมติว่า มหาเถรสมาคมขอน้อมรับ
สนองพระ

คำหรือทุกประการ และให้กรมกาศาสนาแจ้งเจ้าคณะใหญ่เพื่อปฏิบัติตามพระคำหรือ ภาย
ลະเอียดตาม

สำเนามติมหาเถรสมาคมที่แนบถวายมาพร้อมนี้ ในกาลนี้ เจ้าคณะใหญ่หนเหนือ เป็น
ผู้ดำเนินการ

ประกอบพิธีสืบดวงพระบรมราชสมภพตามประเพณีไทยโบราณของภาคเหนือ ณ พระ
อุโบสถวัดป่าก
น้ำ วันเสาร์ ที่ ๔ ธันวาคม ๒๕๔๒ เวลา ๑๕.๐๐ - ๒๐.๐๐ น. จึงเรียนมาเพื่อแจ้งไปยังวัด
ทุกวัดใน
สังกัดปกครองให้ร่วมกันเจริญพระพุทธมนต์และตั้งจิตภาวนาธิษฐานถวายพระพรที่วัดของ
ตนโดย
พร้อมเพรียงกันตามกำหนดวันเวลาดังกล่าว. เรียนมาด้วยความนับถือ สมเด็จพระมหา
ราชมิ่งคณาจารย์
(สมเด็จพระมหาราชมิ่งคณาจารย์) เจ้าคณะใหญ่หนเหนือ

ใช้เวลา ๑ ชั่วโมง ๑๕ นาที

เฉลย ประโยค ป.ธ. ๓

นุรพภาค

ที่ จณฺณ. ๑๐๒/๒๕๔๒

สำนักงานเจ้าคณะใหญ่หนเหนือ

วัดปากน้ำ

เขตภาษีเจริญ กทม. ๑๐๑๖๐

วันที่ ๑ พฤศจิกายน ๒๕๔๒

เรื่อง โครงการเจริญวิคคหายุสมธัมม์ถวายพระพรของคณะสงฆ์

เรียน เจ้าคณะภาค ๖

สิ่งที่ส่งมาด้วย มติมหาเถรสมาคม ครั้งที่ ๓๖ / ๒๕๔๒ จำนวน ๑ ฉบับ

ในการประชุมมหาเถรสมาคม ครั้งที่ ๓๖ / ๒๕๔๒ เมื่อวันที่ ๑๔ ตุลาคม ๒๕๔๒

สมเด็จพระ

พระญาณสังวรสมเด็จพระสังฆราช สกลมหาสังฆปริณายก มีพระบัญชาให้กรมกฤษฎา

นำ เรื่อง

โครงการเจริญวิคคหายุสมธัมม์ถวายพระพรของคณะสงฆ์ เนื่องในมหามงคลวโรกาสที่

สมเด็จพระ

บรมบพิตร พระราชสมภารเจ้า ผู้ทรงพระคุณอันประเสริฐ จะทรงเจริญพระชนมพรรษา ๖

รอบ ๗๒

พรรษา ในวันที่ ๕ ธันวาคม ๒๕๔๒ เสนอต่อที่ประชุมพิจารณา ซึ่งที่ประชุมพิจารณาแล้ว

ลงมติว่า

มหาเถรสมาคมขออน้อมรับสนองพระดำริทุกประการ และให้กรมกฤษฎา แจ้งเจ้าคณะ

ใหญ่เพื่อ

ปฏิบัติตามพระดำริ รายละเอียดตามสำเนามติมหาเถรสมาคมที่แนบถวายมาพร้อมนี้

ในกาลนี้ เจ้าคณะใหญ่หนเหนือ เป็นผู้ดำเนินการประกอบพิธีสืบดวงพระบรมราช
สมภพ
ตามประเพณีไทยโบราณของภาคเหนือ ณ พระอุโบสถวัดป่ากน้ำ วันเสาร์ ที่ ๔ ธันวาคม
๒๕๔๒

เวลา ๑๕.๐๐ - ๒๐.๐๐ น.

จึงเรียนมาเพื่อแจ้งไปยังวัดทุกวัดในสังกัดปกครอง ให้ร่วมกันเจริญพระพุทธมนต์และ
ตั้งจิตภาวนาวิษฐานถวายพระพร ที่วัดของตน โดยพร้อมเพรียงกันตามกำหนดวันเวลา
ดังกล่าว.

เรียนมาด้วยความนับถือ

(สมเด็จพระมหารัชมังคลาจารย์)

เจ้าคณะใหญ่หนเหนือ

ประโยค ป.ธ. ๓

ปัญหา บาลีไวยากรณ์

สอบ วันที่ ๒ มีนาคม ๒๕๔๓

๑. จงตอบคำถามต่อไปนี้

ก. สระ ๘ ตัว เกิดในฐานเดียวกันหรือต่างกันอย่างไร ๑ เรียกชื่ออย่างไร

ข. ห พยัญชนะ ในคำว่า สณฺหา เกิดในฐานไหน ๑ เพราะเหตุไร ๑

๒. ในนิคคหิตสนธิ จะลบนิคคหิตได้ในที่เช่นไร ๑ และจะแปลงนิคคหิตเป็น นุ ได้ในที่เช่นไร ๑ จงตอบ

พร้อมทั้งยกตัวอย่างประกอบ ๑ ปมุตยตุติ, หตุถเมวานุกนฺตติ เป็นสนธิอะไร ๑ ตัดและต่ออย่างไร ๑

๓. จงตอบคำถามต่อไปนี้

ก. นามศัพท์ เมื่อนำไปใช้ในข้อความทั้งปวง จะต้องทำอย่างไร ๑

ข. ศัพท์ว่า สทฺธาย, อตุถาย เป็นวิภตติอะไรได้บ้าง ๑ ศัพท์ไหนเป็นลิงค์อะไร ๑

ค. "จตฺสฺโส สกฺกฺมา นก ๔ ตัว" "ติณฺนิ ขนฺธา ชันธ ๓" ประกอบศัพท์อย่างไร ถูกหรือไม่

ถ้าไม่ถูก จงแก้ไขให้ถูกต้อง ๑

ง. เพราะเหตุไร ปุริสศัพท์นาม จึงแบ่งบุรุษเป็น ๓ ๑

จ. ภนฺเต กับ อาวุโส มีวิธีใช้ต่างกันอย่างไร ๑

๔. เมื่อเห็นกริยาศัพท์ที่ท่านประกอบ ม วิภตติ เช่น คจฺฉาม สังกตอย่างไร จึงจะรู้ว่า เป็นวัตตมานา

หรือปัญจมี ๑ ปริวชฺชเย, ลชฺชเร, ปาปฺณิสฺสุ ประกอบด้วยเครื่องปรุงอะไร ๑

๕. ปัจจัยกิตก์ตัวไหนบ้าง ใช้เป็นนามกิตก์ก็ได้ เป็นกริยากิตก์ก็ได้ จงยกตัวอย่างประกอบด้วย ๑

อนฺธฺธาโน (มฺนฺโต), กจฺวรจฺจฺจฺทฺทิกฺกา (ทาสี), ปสฺวาโท ลงปัจจัยอะไร ๑ เป็นรูปและสาธนะ

อะไร ๆ

จงตั้งวิเคราะห์มาให้มาดู ๆ

๖. ทิคุสมาส กับ ทวันทวสมาส ต่างกันอย่างไร จงตอบพร้อมทั้งยกตัวอย่างประกอบด้วย
ฯ สุธา

ปริกมฺมกตา (ไปกฺขรณฺโง), ปรุจวณฺณปรุทฺมสณฺณนุ (อุทกฺ) ปรุสมาสอะไรบ้าง ๆ จงตั้ง
วิเคราะห์มาให้มา

ตามลำดับ ๆ

๗. สมุหตฺตทิต ปรุณนามหรุือคฺณ ๆ ต่างจากตรตยาทิตฺตทิตอย่างไรบ้าง ๆ กายิก (อาพา
โง),

พลวตี (ตณฺหา), อิทุธิมยฺ (รุปรุ) ลง มย ปรุจยอะไร ๆ ในตฺตทิตไหน จงตั้งวิเคราะห์มาให้มาดู ๆ
ให้เวลา ๓ ชั่วโมง

เฉลย ประโยค ป.ธ. ๓

ปัญหา บาลีไวยากรณ์

๑. ได้ตอบคำถามดังต่อไปนี้ คือ

ก. สระ ๘ ตัว เกิดในฐานเดียวกันหรือต่างกันอย่างไร และมีชื่อเรียกอย่างไร คือ

อ อา เกิดในคอ เรียกชื่อว่า กณฺฐชา

อิ อี เกิดที่เพดาน เรียกชื่อว่า ตาลุชา

อุ อู เกิดที่ริมฝีปาก เรียกชื่อว่า โอฺฐชา

เอ เกิดใน ๒ ฐาน คือคอและเพดาน เรียกชื่อว่า กณฺฐตาลุโช

โอ เกิดใน ๓ ฐาน คือคอและริมฝีปาก เรียกชื่อว่า กณฺโฐฐโช

ข. ห พยัญชนะ ในคำว่า สณฺหา เกิดในฐานนอก เพราะ ห ที่ประกอบด้วยพยัญชนะ

๘

ตัว คือ ฉฺย น ม ย ล ว พ ท่านกล่าวว่าเกิดแต่อก ที่ไม่ได้ประกอบด้วยพยัญชนะ
เหล่านี้

นี้เกิดในคอตามฐานเดิมของตน ๆ

๒. ในที่เช่นนี้ คือ เมื่อมีสระหรือพยัญชนะอยู่เบื้องหลัง ลบนิกคหิตซึ่งอยู่ข้างหน้าบ้างก็ได้
ตัวอย่าง

เช่น ตาลิ - อหิ เป็น ตาสาหิ, วิทฺถนุออกคิ เป็น วิทฺถนคคิ, พุทฺธานํสาสนํ เป็น พุทฺธาสาสนํ
ฯ

และแม้จะเปลงนิกคหิตเป็น น ได้ ในที่เช่นนี้ คือ เมื่อมีพยัญชนะ ต วรรณอยู่หลัง
นิกคหิต

อยู่หน้า เปลงนิกคหิตเป็นพยัญชนะที่สุควรรค คือ น ตัวอย่างเช่น ตนิพุพุตฺติ เป็น ตนิพุ
พุตฺติ, ยินฺนุณี

มิตฺติ เป็น ยินฺนุณฺณิมิตฺติ ฯ

ปมฺตฺยตฺติ เป็น อาเทสสระสนธิ ตัดเป็น ปมฺตฺติตฺติ ถ้า อิ เอ หรือ โอ อยู่หน้า มี
สระอยู่

เบื้องหลัง แปลง อิ ตัวหน้าเป็น ย ถ้าพยัญชนะซ้อนกัน ๓ ตัว ลบพยัญชนะมีรูปเสมอกัน
เสียตัวหนึ่ง

ต่อเป็น ปมฺคฺยคฺติ ฯ

หตุถเมวานุกฺคฺติ เป็นอาเทศนิกคหิตสนธิ และโลปสระสนธิ ตัวเป็น หตุถเอา
อนุกฺคฺติ

ระหว่าง หตุถเอา ถ้าสระอยู่เบื้องปลายแปลงนิกคหิตเป็น ม ต่อเป็น หตุถเมว ระหว่าง
หตุถเมว

อนุกฺคฺติ ถ้าสระทั้ง ๒ เป็นรัสสะมีรูปเสมอกัน คือ เป็น อ หรือ อิ หรือ อุ ทั้ง ๒ ตัว
เมื่อลงแล้วต้อง

ทำสระที่ไม่ได้ลบด้วยทิมสระสนธิ ต่อเป็น หตุถเมวานุกฺคฺติ ฯ

๓. ได้ตอบคำถามดังต่อไปนี้

ก. นามศัพท์ เมื่อนำไปใช้ในข้อความทั้งปวง จะต้องประกอบด้วยลิงค์ วจนะ วิภัติ

ฯ

ข. สทฺธาย ถ้าเป็นศัพท์ นาม เป็น ได้ ๕ วิภัติ คือ ตติยวิภัติ จตุตถวิภัติ
ปัญจมี

วิภัติ ัญญูวิภัติ และสัตตมวิภัติเป็นอิตถิลิงค์ ถ้าเป็นศัพท์คุณนาม เป็นได้ ๓
ลึงค์

ที่เป็นปุงลึงค์และนปุงสกลึงค์ เป็นจตุตถวิภัติ ส่วนที่เป็นอิตถิลิงค์เป็นได้ ๕
วิภัติ

คือ ตติยวิภัติ จตุตถวิภัติ ปัญจมีวิภัติ ัญญูวิภัติ และสัตตมวิภัติ ๑ อต
ถาย

เป็น จตุตถวิภัติ เป็นปุงลึงค์ ๑

ก. "จตุสโธ สกฺกา นก ๔ ตัว" ไม่ถูก แก้เป็น จตุตาโร สกฺกา

"ตีณิ ขนฺธา ชันธ ๓" ไม่ถูก แก้เป็น ตโย ขนฺธา ๑

ง. เพราะอนุโลมตามวิภัติในอาขยาดที่แบ่งเป็น ๓ เหมือนกัน ๑

จ. มีวิธีใช้ต่างกันดังนี้

ภนฺเต เป็นคำสำหรับภคหัตถ์เรียกบรรพชิตด้วยเคารพ หรือบรรพชิตผู้อ่อน

พรรษา

กว่าเรียกบรรพชิตผู้แก่กว่า

อาวุโส เป็นคำสำหรับบรรพชิตที่มีพรรษามากกว่าเรียกบรรพชิตที่มีพรรษาน้อย

กว่า

และสำหรับบรรพชิตเรียกภคหัตถ์

๔. จะต้องสังเกตเนื้อความคำแปลในประโยคนั้น ๆ เช่น ถ้าแปลว่า อยู่ ย่อม จะ เป็นวัตต
มานา

ถ้าแปลว่า จง เกิด ของจ เป็นปัญจมี ๑

ปริวชฺชเย ประกอบด้วย ปริ บทหน้า วชฺช ธาตุ ในความเว้น, ละ, งค ลง ฌย

ปัจจยเอยย

สัตตมวิภัติ ลป ยย คงไว้แต่ เ ๑

ลชฺชเร ประกอบด้วย ลชฺช ธาตุ ในความละอายุ ลง อ ปัจจัย อนุติ วัตตมานาวิภัติ
แปลง อนุติ เป็น เร ๑

ปาปฺณิสฺส ประกอบด้วย ป บทหน้า อป ชาติในความถึง, บรรลุ ได้, ประสบ ลง
อุณา

ปัจจัย อู เป็น อีสฺส ฯ

๕. ปัจจัยกิตก์ ๓ ตัว คือ ฌย อนีย ต

ฌย ปัจจัยแห่งกิตก์ ถ้าใช้เป็นศัพท์กล่าวกริยาของศัพท์เป็นกริยากิตก์ ตัวอย่างเช่น เต

จ

ภิกฺขุ การยฺหา

อนีย ต ปัจจัยแห่งกริยากิตก์ ถ้าใช้เป็นชื่อหรือวิเสสณะของศัพท์อื่น เป็นนามกิตก์

อนีย ปัจจัย ตัวอย่างเช่น ปณฺเฑน ขาถนฺเฑน โภชนฺเฑน ปรีวีสฺส ฯ

ต ปัจจัย ตัวอย่างเช่น พุทฺโธ โลเก อปฺปนฺโน ฯ

อนฺตรธาโน (มนฺโต) ลง ยู ปัจจัย เป็นกัตตุรูป กรณฺสาธนะ

วิ. อนฺตรธาติ เตะนาติ อนฺตรธาโน (มนฺโต)

หรือเป็นกัตตุรูป กัตตุสาธนะ

วิ. อนฺตรธาตฺติ อนฺตรธาตฺน (มนฺโต)

กจรรจุนทฤทิกา (ทาสี) ลง ญุ ปัจจย เป็นกัตตุรูป กัตตุสาธน

วิ กจรร จฑุฑเตติติ กจรรจุนทฤทิกา (ทาสี)

ปสาโท ลง ญ ปัจจย เป็นภาวรูป ภาวสาธนะ

วิ. ปสาทณ ปสาโทฯ

๖. ต่างกันอย่างไร กัมมชารยสมาส มีสังขยาอยู่หน้า ชื่อทิกุสมาส ๆ นั้น มี ๒ อย่าง คือ
สมาหาร

ทิกุสมาสและอสมาหารทิกุสมาส ทิกุสมาสที่รวมนามศัพท์ มีเนื้อความเป็นพหูวณะทำให้
เป็นเอก

วณะนปุงสกสิงค์ ชื่อสมาหารทิกุสมาส ตัวอย่างเช่น ตโย โลกา ติโลกั เป็นต้น ทิกุ
สมาสที่ท่านไม่ได้

ทำอย่างนี้ ชื่ออสมาหารทิกุ ตัวอย่างเช่น จตสุโส ทิสา จตุททิสา เป็นต้น ฯ

นามนามตั้งแต่ ๒ ศัพท์ขึ้นไป ท่านย่อเข้าเป็นบทเดียวกันชื่อวันทวสมาส ๆ นี้มี ๒
อย่าง

คือ สมาหารวันทวสมาส และอสมาหารวันทวสมาสเหมือนทิกุสมาส ตัวอย่างเช่น
สมโณ จ

พฺราหฺมโณ จ สมณพฺราหฺมณา เป็นต้น ฯ

สุธาปริกมฺมกตา (โปกฺขรณฺนิโย) เป็นตติยาคัพฺปฺริสสมาส มีตติยาคัพฺปฺริสสมาสเป็น
ภายใน

มีวิเคราะห์ตามลำดับดังนี้

ตติยา. ตป. วิ.   สุธาย ปริกมฺมํ สุธาปริกมฺมํ

ตติยา. ตป. วิ.   สุธาปริกมฺเมน กตา สุธาปริกมฺมกตา (โปกฺขรณฺนิโย)

หรือเป็นฉฺฉฺฐิตฺตฺยธาธิกรณพหูพพิหิสมาส มีตติยาคัพฺปฺริสสมาสเป็นภายในมีวิเคราะห์
ตามลำดับดังนี้

ต. ตป. วิ.   สุธาย ปริกมฺมํ สุธาปริกมฺมํ

ฉ. ตฺล. วิ.   สุธาปริกมฺมํ กตํ ยาสํ ตา สุธาปริกมฺมกตา (โปกฺขรณฺนิโย)

ปลฺจวณฺณปทุมสณฺจนฺนํ (อุทกํ) เป็นตติยาตปฺปฺริสสมาส มีฉฺฉฐิตฺตฺตฺยธาธิกรณพหุพพิหิ
สมาส

และวิเสสนบุพพบทกัมมชฺรยสมาสเป็นภายใน มีวิเคราะห์ตามลำดับดังนี้

ฉ. ตฺล. วิ.   ปลฺจวณฺณา เยสํ ตานิ ปลฺจวณฺณานิ (ปทุมานิ)

วิ. บุพ. กัม. วิ.   ปลฺจวณฺณานิ ปทุมานิ ปลฺจวณฺณปทุมานิ

หรือ วิ.   ปลฺจวณฺณานิ จ ตานิ ปทุมานิ จาติ ปลฺจวณฺณปทุมานิ

ตติยา. ตป. วิ.   ปลฺจวณฺณปทุมเมหิ สณฺจนฺนํ ปลฺจวณฺณปทุมสณฺจนฺนํ (อุทกํ) ฯ

๗. สมุหตัทฺถิต เป็นนามฯ

ต่างจากตรตยาตัทฺถิตดังนี้ สมุหตัทฺถิต สำเร็จรูปแล้วใช้เป็นนามอย่างเดียว ลงปัจจัย ภา ตัว
คือ

กณ ฌ ตา แทน สมุห ศัพท์ ในเวลาตั้งวิเคราะห์ ศัพท์หน้าต้องประกอบด้วย น ฉฺฉฐิต
วิภัตติเสมอ

ตัวอย่างเช่น

กณ ปัจจัย   มนุสฺसानํ สมุโห มานุสโก

ณ ปัจจัย   มนุสฺसानํ สมุโห มานุโส

ดา ปัจจัย ชนानิ สมุโห ชนตา ฯ

ส่วนตฤยาคิตฺตธิต สำเร็จรูปแล้วเป็นคุณนามล้วน ต้องใช้อัญญบทเสมอ ลง ฉิก ปัจจัย
แทนศัพท์

ได้ทั่วไป ตัวอย่างเช่น

แทนกิริยาอาขยาด สกณฺเณ จรตีติ สากฺกฺโก (ชโน)

แทนกิริยาภิกตฺกั ราชคเห ชาโต ราชคหิโก (ชโน)

แทนนามนาม สงฺฆสฺส สนฺตํ สงฺฆิํ (วตฺถุ)

แทนคุณนาม นครสฺส อิตฺสโร นาคริโก (ชโน)

กายิโก (อาพาโห) ลง ฉิก ปัจจัย ในตฤยาคิตฺตธิต

วิ. กาเยน วตฺตตีติ กายิโก (อาพาโห)

พลวตี (ตณฺหา) ลง วนฺตุ ปัจจัย ในตฬสฺสตีติตฺตธิต

วิ. พลํ อสฺสา อตฺถิติ พลวตี (ตณฺหา)

อิทุธิมยฺ (รูป) ลง มย ปัจจัย ในปกคิตฺตธิต

วิ. อิทุธิยา ปกตํ อิทุธิมยฺ (รูป) ฯ

พระราชปริยัติเวที เขมเวที วัดทองนพคุณ

เฉลย

สนามหลวงแผนกบาลี

ตรวจแก้

ประโยค ป.ธ. ๔

แปล ไทยเป็นมคธ

สอบ วันที่ ๒๘ กุมภาพันธ์ ๒๕๔๓

๑. วันรุ่งขึ้น พระเจ้าพิมพิสารเสด็จมายังพระเวฬุวันวิหาร กราบทูลเรื่องนั้นแต่พระ
ตถาคต
เจ้าแล้ว ฯ พระบรมศาสดาตรัสว่า มหาบพิตรในที่สุด ๘๒ กัลป์แต่กัลป์นี้ไป ในกาลแห่ง
พระพุทธเจ้า
ทรงพระนามว่าสุสสะ เปรตเหล่านี้เป็นพระญาติของพระองค์ กินของควรถั่วและควรถั่ว
บริโภคที่เขา
ถวายภิกษุสงฆ์ แล้วบังเกิดในโลกของเปรต ท่องเที่ยวอยู่ได้ทูลถามพระพุทธเจ้าหลาย
พระองค์นี้และคำ
นี้แล้ว มุ่งหวังอยู่เฉพาะทานของพระองค์ตลอดกาลมีประมาณเท่านี้ เมื่อบานนี้ เมื่อ
พระองค์ทรงถวาย
ทานแล้ว ไม่ได้รับส่วนบุญ จึงได้ทำอย่างนั้น ฯ พระเจ้าพิมพิสารกราบทูลถามว่า ข้าแต่
พระองค์ผู้
เจริญ ก็เมื่อหม่อมฉันถวายทานแม่ในบัดนี้ เปรตเหล่านั้นจักได้รับหรือ ฯ พระบรมศาสดา
ตรัสว่า
ขอถวายพระพร มหาบพิตร ฯ พระราชาทรงนิมนต์ภิกษุสงฆ์มีพระผู้เจริญ ขอข้าวและน้ำ
ทิพย์
จงสำเร็จแก่พวกเปรตเหล่านั้น จากมหาทานนี้เถิด ฯ ข้าวและน้ำทิพย์บังเกิดแล้วอย่างนั้น
ทีเดียวแก่
พวกเปรตเหล่านั้น ฯ วันรุ่งขึ้น พวกเปรตเหล่านั้นได้แสดงตนเป็นผู้เปลือยแล้ว ฯ
พระราชากราบ
ทูลว่า วันนี้ พวกเปรตได้แสดงตนเป็นผู้เปลือยแล้ว พระพุทธเจ้าข้า ฯ พระบรมศาสดา
ตรัสว่า

มหาพิตร ยังมีได้ถวายผ้าทั้งหลาย ขอถวายพระพร ฯ วันรุ่งขึ้น ฯ พระราชาถวายผ้าจีวร
ทั้งหลาย

แก่ภิกษุสงฆ์มีพระพุทธเจ้าเป็นประมุขแล้ว ทรงให้ส่วนบุญถึงว่า ขอผ้าทิพย์ทั้งหลาย จง
สำเร็จแก่พวก

เปรตเหล่านั้น จากจีวรทานนี้เกิด ฯ ในขณะนั้นนั่นเอง ผ้าทิพย์ทั้งหลายเกิดขึ้นแก่พวกเปรต
เหล่า

นั้นแล้ว ฯ พวกเปรตเหล่านั้น ละอรรถภาพเปรตแล้ว ดำรงอยู่ด้วยอรรถภาพทิพย์ ฯ

๒. ต่อจากนั้น เมื่อสมเด็จพระบรมศาสดาประทับนั่งทำกัตถกิจแล้ว คาบสนั้นเรียก
อันเตवासิก

ทั้งหมดมาแล้ว นั่งกล่าวสาราณียกถาอยู่ในที่ใกล้พระบรมศาสดา ฯ พระบรมศาสดาทรง
พระคำริ

ว่าขอพระอัครสาวกทั้ง ๒ จงมาพร้อมกับภิกษุสงฆ์เกิด ฯ พระอัครสาวกทั้ง ๒ องค์นั้น
ทราบพระ

คำริของพระบรมศาสดาแล้ว มีพระจีณาสพ ๑๐๐,๐๐๐ รูปเป็นบริวาร มาถวายบังคมพระ
บรมศาสดา

แล้วได้ยืนอยู่ ณ ที่สมควรส่วนข้างหนึ่ง ฯ ลำดับนั้น สรทคาบสเรียกพวกอันเตवासิก
มาแล้วกล่าว

ว่า พ่อคุณทั้งหลาย แม้อาสนะที่พระพุทธเจ้าประทับนั่ง ก็ยังต่ำ แม้อาสนะสำหรับพระ
สมณะ

ว่า พ่อคุณทั้งหลาย แม้อาสนะที่พระพุทธเจ้าประทับนั่ง ก็ยังต่ำ แม้อาสนะสำหรับพระ
สมณะ

๑๐๐,๐๐๐ รูป ก็ยังไม่มี วันนี้ พวกเธอควรทำสักการะพระพุทธเจ้าอย่างโอฬาร จงนำ
ดอกไม้ทั้ง

หลายที่เพียบพร้อมด้วยสีและกลิ่นมาจากเชิงเขาเกิด ฯ กาลที่พูด ย่อมเป็นเสมือนั้นซ้ำ แต่
วิสัย

แห่งฤทธิ ของท่านผู้มีฤทธิ ย่อมเป็นเรื่องที่ใคร ๆ ไม่ควรคิด เพราะเหตุนั้น โดยกาลเพียงชั่วครู่เดียว

เท่านั้น ดาบสเหล่านั้น ก็นำดอกไม้ทั้งหลายที่เพียบพร้อมด้วยสีและกลิ่นมาแล้ว ตบแต่งอาสนะประ

มาณ ๑ โยชน์สำหรับพระพุทธเจ้า ประมาณ ๓ คาจสำหรับพระอัครสาวกทั้ง - ประมาณต่างก็มี

ประมาณถึงโยชน์สำหรับพระทั้งหลายที่เหลือ มีประมาณอุสภะหนึ่งสำหรับพระผู้ใหม่ในสังฆ์ ๆ

ใคร ๆ ไม่ควรคิดว่า ในอาศรมบทแห่งเดียว จะตบแต่งอาสนะใหญ่โตถึงเพียงนั้นได้

อย่างไร ๆ เพราะว่า

เรื่องนี้เป็นวิสัยแห่งฤทธิ ๆ

ใช้เวลา ๔ ชั่วโมง ๑๕ นาที.

เฉลย ประโยค ป. ช. ๔

แปล ไทยเป็นมคธ

๑. โส ปุณทิวเส เวพูนํ อากนตุวา ตถาคตสฺส ตํ ปวตฺตี อารโจะติ ฯ สตุลา
มหาราช อีโต เทวนวุติกปฺมตถเก สฺสสพฺพุทฺธกาเล เอเต ตว ฌาตกา ภิกฺขุสงฺฆสฺส ทินฺนํ
กญฺญํ

ขาทิตฺวา เปตโลเก นิพฺพตฺติตฺวา สฺสรนฺตา กกุสนฺธาทโย พุทฺเธ อุปฺปนฺเน ปุจฺจิตฺวา เตหิ
อิทฺถจิทฺถจ วุตฺตา เอตฺตํ กาลํ ตว ทานํ ปจฺจาสิสฺमानา, หิโย ตยา ทาเน ทินฺเน, ปตฺติ
อลภฺมานา เอวมกัสมฺมิตฺติ ฯ กิ ปน ฆนฺเต อิทานิปี ทินฺเน ลภิสฺสนฺตีติ ฯ อาม มหาราชาทิ ฯ
ราชา พุทฺธปฺมุขํ ภิกฺขุสงฺฆํ นิมนฺเตตฺวา ปุณทิวเส มหาทานํ ทตฺวา ฆนฺเต อีโต เตสิ
เปตานํ

ทิพฺพนฺนปานิ สมฺปชฺชตฺติ ปตฺตี อทาสิ ฯ เตสิ ตเถว นิพฺพตฺติ ฯ ปุณทิวเส นคฺคา หุตฺวา

อตุตตานัน ทสเสลลัน ๑ ราชชา อชช ฆนเต นคคา หุตฺวา อตุตตานัน ทสเสลลัน อารโจะลลัน ๑ วตุถา
น

เต น ทินนินานิ มหาราชาติ ๑ ปุนทิวเส พุทฺธปฺปมุขสฺส ภิกฺขุสงฺฆสฺส จีวรานิ ทตุวา อิตฺ
เตลลัน

ทิพฺพวตุถานิ โหนตุติ ปาเปลลัน ๑ คัมภณณเวย เตลลัน ทิพฺพวตุถานิ อุปฺปชฺชี่สฺ ๑ เต เปตตต
ภาว

วิขหิตฺวา ทิพฺพตฺถาเวน สณฺจหี่สฺ ๑

๒. ตโต ฆตฺตกิจฺจํ กตุวา นิสินฺเน สตุถริ, สพฺเพ อนฺเตวาสิเก ปกฺโกสิตุวา สตุถ
สนฺติเก สาราณียกถํ กเถนฺโต นิสี่ทึ ๑ สตุถา เทว อคฺสาวกา ภิกฺขุสงฺฆเณ สทฺธี อากฺจนฺ
ตุติ

จินฺเตลลัน ๑ เต สตุถ จิตฺตํ ฌตุวา สตสฺสสฺสชี่ณาสวปริวารา อากฺนตุวา สตุถาริ วนฺตินฺวา

เอกมนต์ อภุจิสฺส ๗ ตโต สรทตปาโส อนุตวาสิเก อามนุเตสิ ตาตา พุทธานํ นิสินฺนา
สนมฺปิ

นีจิล สมณตตสทสฺสสาปี อาสนํ นตฺถิ, ตุมฺเหหิ อชฺช อุพาริ พุทฺธสฺสกาโร กาคฺคฺ ฐฏฺฐติ,
ปพฺพตปาทโต วณฺณคณฺฐสมฺปนฺนา นี ปุปฺพานิ อหฺรธาติ ๗ กถนกาโล ปปญฺโจ วีย โหติ,
อิทฺธิมโต ปน อิทฺธิวีสโย อจินฺเตยฺโยติ ๗ มฺหุตฺตมตฺเตเนว เต ตาปสา วณฺณคณฺฐสมฺปนฺนา
นิ

ปุปฺพานิ อหฺริตฺวา พุทฺธานํ โยชนปฺปมาณํ ปุปฺผาสนํ ปญฺญาเปสฺสุ อุกฺกิณฺนํ อคฺคสาวกาณํ
ติคฺคาวุตฺติ, เสสานํ ภิกฺขุณฺโณ อทฺตโยชนิกาทเกทฺ, สงฺฆนวกสฺส อุตฺถมตฺตํ อโหสิ ๗ กถํ
เอกสฺมี

อสุสมปเท ตาวมหนฺตานิ อาสนานิ ปญฺญตฺตานิ น จินฺเตตฺตพฺพิ ๗ อิทฺธิวีสโย เหนส ๗

ประโยค ป.ธ. ๔

วิชาแปลมคธเป็นไทย

สอบ วันที่ ๑ มีนาคม ๒๕๔๓

๑. ตตถ ชมฺมานุชฺมมปฏิปทา นาม นววิธสฺส โลกุตฺตรชฺมมสฺส อฺนุชฺมมภูตา ปุพฺพ
ภาคปฏิปทา ๗ สฺวา อตฺถโต สีสฺวาจฺวารปฺปณฺณตฺติชฺฐตฺตฺตฺตฺตฺตฺตฺตฺตฺตฺตฺตฺตฺตฺต
ปฏิปทา ๖

๗ สฺวาเยว อฺนุจฺจวีกตฺตา สฺวามีจิติ วุจฺจติ ๗ โย ตํ ปฏิปชฺชติ จรติ ปริปุเรติ โส
ชฺมฺมานุชฺมมปฏิปฺนโน สฺวามีจิปฺปฺนโน อฺนุชฺมมจฺวาริติ วุจฺจติ ๗ ตสฺมา ฉสฺส อคฺการเวสฺส ปตฺติ
จาย

ปฺลยฺลตฺตฺติ อตฺติกมฺม อเนสนาย ชีวิตํ กปฺเปนฺโต ปุพฺพชิตฺโต น ชฺมฺมานุชฺมมปฏิปฺนโน นาม
๗ ตํ

สพฺพิ อตฺตโน ปฺลยฺลตฺตฺติกขาปทํ อฺนุมตฺตํปี อนตฺติกมิตฺวา ชฺมเมเน ชีวนฺโต ชฺมฺมานุชฺมม
ปฏิปฺนโน นาม คหฺภูจฺ โปน ปฺลยฺลเวรทสอกุสฺสทกมฺมปเถ กโรนฺโต น ชฺมฺมานุชฺมมปฏิปฺน
โน นาม

๗ โย ปน สฺรณฺสีเลสฺส ปริปุริการี โหติ มาสฺสส อฏฺฐจ อุโปสเถ กโรติ ทานํ เทติ กนฺธปฺฐ
มาลาปฺฐชฺญจ กโรติ มาตาปิตโร ชฺมมิกสมณพฺรหฺมณฺเณ จ อฏฺฐจฺหติ อโย ชฺมฺมานุชฺมมปฏิปฺน
โน

นาม น ปฺรมาย ปุชฺชาชาติ จ วทฺนฺโต อิมํ ทสฺเสติ นีรามีสฺสชฺชา นาม สกฺโกติ มม สาสนํ
สนฺธาเรตฺถุ ยาว หิ อีมา จตฺสฺโส ปริสา มํ อีมาย ปฏิปตฺติปฺฐาย ปุเชสฺสนฺติ ตาว มม
สาสนํ

นภมชฺเณ ปฺณฺณจฺนฺโท วีย วิโรจิสฺสตีติ มหาปริณิพฺพานสฺสทวณฺณนายนโย ๗

๒. [๑๕๑] วุคฺต
อาโลเป อาโลเป เสนาสนํ ปริโกเถ ปริโกเถติ ๗

วิสุทฺธิมคฺคกฺก
จิวริ กายโต โมเจตฺวา ปริโกเถ เสนาสนํ ปริโกเถ ปริโกเถ ปเวเส

ปเวเสติ วุตตัม ฯ รูปียสิทฺฐาปทวิมตฺติวินนทนิยฺนตฺติ ปรีโภเคติ กายโต โมเจตฺวา ปรีโภเก ฯ
ปรีโภเคติ อุทกปตฺนภูจฺจานโต อนฺโต ปเวสเน นิสิตฺทนสยเนสุ จาติ วุตตัม ฯ

[๑๕๔] สเจ ปรีโภคกาเล ปจฺจเวกฺขิตฺตํ น สกฺโกติ ปรีโภคโต ปจฺจมากาเล อชฺช มยา
อปจฺจเวกฺขิตฺวา ยํ จีวรํ ปรีภุตฺตฺนตฺตาયાทินา อตฺตปจฺจเวกฺขณฺเนน เอกฺขตฺตมฺปิ ปจฺจเวกฺขิตฺพหํ
ฯ

วุตฺตยฺจ วิสุทฺธิ มคฺคภูทิกายํ ตถา อสฺกโกนฺเตน ยถาวุตฺตกาเลวิเสสวเสน เอกสฺมี ทิวเส
จตฺตฺกฺขตฺตํ

ติกฺขตฺตํ ทฺวิกฺขตฺตํ สกฺกียเว วา ปจฺจเวกฺขิตฺพพฺพนฺติ ฯ

[๑๕๕] ตตฺถ ตถาติ ปรีโภคกาเล ปจฺจเวกฺขิตฺตฺนตฺตยฺจโต ฯ ยถาวุตฺตกาเลวิเสโส นาม
ปรีโภคกาเลโต ปรี ปุเรกตฺตํ ปจฺจมาตฺตํ รตฺติยา ยามตฺตยฺจ ฯ อิทฺถยฺจ เสสปจฺจเยสุ ยฺชชติ
ฯ เกสชฺชนตฺตํ ปฏฺฐิตาภาเล ปจฺจเวกฺขิตฺวาปี อปจฺจเวกฺขิตฺวาปี ปรีโภคกาเล ปจฺจเวกฺขิตฺพพ
เมว

ฯ เตน วุตตัม อฏฺฐิกถาสฺส เกสชฺชสฺส ปฏฺฐิกคหณฺปิ ปรีโภเคปิ สติปจฺจยตา วฏฺฐติ ฯ เอวํ

อบรมบาลีก่อนสอบ ภาค ๑๔ ปีที่ ๒๗ ๑-๑๕ ก.พ. ๒๕๔๕ - หน้าที่ 66

สนฺเตปี ปฏิกุคฺคหณฺณ สตี กตุวา ปรีโภเค อกโรนฺตสุเสว อาปตฺติ ปฏิกุคฺคหณฺณ ปน สตี อกตุ
วา

ปรีโภเค กโรนฺตสุส อนาปตฺติตี ฯ

[๑๕๖] สติปัจจยตา วฏฺ.

จ ปรีโภเค จ ปัจจเวกฺขณฺณสุสตี อวสุสํ ลทฺฐพฺพชาติ ทสุเสตี ฯ เตนาห สตี กตุวาตีอาทินฺติ
วิมตีวินฺทนี ฯ

ให้เวลา ๔ ชั่วโมง ๑๕ นาที

เฉลย ประโยค ป. ธ. ๔

แปล มคธเป็นไทย

๑. นัยแห่งอรรถกถาหาปรินิพพานสูตรว่า บัณฑิตพึงทราบวินิจฉัยในพุทธวจนะนั้น (ดังต่อไปนี้) ปฏิปทาที่เป็นส่วนเบื้องต้น ซึ่งเป็นธรรมอันสมควรแก่โลกุตระธรรม ๘ อย่าง ชื่อว่า ธรรมานุกรมปฏิบัติปฏิปทา ฯ ปฏิปทาที่เป็นส่วนเบื้องต้นนั้น โดยความได้แก่ พระบัญญัติทางศีลและอาจารย์และการสมาทานธุดงค์ คือ สัมมาปฏิปทาจนถึงโคตรภูญาณมาเทียว ฯ ปฏิปทาที่เป็นส่วนเบื้องต้นนั้นแหละ พระผู้มีพระภาคเจ้าตรัสว่า สามิทธิ เพราะเป็นปฏิปทาที่สมควร ฯ ผู้ใดปฏิบัติประพฤติกัมมัฏฐานยังปฏิบัติปฏิปทาที่เป็นส่วนเบื้องต้นนั้นให้บริบูรณ์ ผู้นั้น พระผู้มีพระภาคเจ้าตรัสเรียกว่า เป็นผู้ปฏิบัติธรรมสมควรแก่ธรรม ปฏิบัติชอบยิ่ง มีปกติประพฤติตามธรรม ฯ เพราะฉะนั้น บรรพชิตผู้ตั้งอยู่ในอโศการะ ๖ ละเมิดพระบัญญัติ เลี้ยงชีวิตด้วยการแสวงหาที่ไม่สมควร ไม่ชื่อว่าเป็นผู้ปฏิบัติธรรมสมควรแก่ธรรม ฯ บรรพชิตไม่ล่วงละเมิดสิกขาบทที่พระพุทธเจ้าทรงบัญญัติไว้แก่ตนทุกข้อนั้นแม้เพียงเล็กน้อย เลี้ยงชีพโดยธรรม ชื่อว่าเป็นผู้ปฏิบัติธรรมสมควรแก่ธรรม ฯ ฝ่ายคฤหัสถ์กระทำเวร ๕ และอกุศลกรรมบถ ๑๐ ไม่ชื่อว่าเป็นผู้ปฏิบัติธรรมสมควรแก่ธรรม ฯ ส่วนผู้ใดเป็นผู้มีปกติกระทำในสภาวะและศีล รักษาอุโบสถเดือนละ ๘ ครั้งให้ทาน กระทำการบูชาด้วยของ

หอมและพวง

ดอกไม้ บำรุงพ่อแม่ และสมณพราหมณ์ผู้ทรงธรรม ผู้นี้ ชื่อว่าเป็นผู้ปฏิบัติธรรมสมควร
แก่ธรรม ฯ

ก็พระผู้มีพระภาคเจ้านั้นเมื่อจะตรัสว่า ด้วยการบูชาอย่างยิ่ง ชื่อว่าทรงแสดงการอธิบาย
ความนี้ว่า

ธรรมคาวา การบูชาที่ปราศจากอามิส (ปฏิบัติบูชา) อาจดำรงพระศาสนาของเราไว้ได้ ด้วย
ว่าบริษัททั้ง

๔ นี้ จักบูชาเราด้วยปฏิบัติบูชานี้ ตราบใด ศาสนาของเราจักรุ่งเรือง เหมือนพระจันทร์
เพ็ญท่ากลาง

ฟ้า ตราบนั้น ฯ

๒ อนึ่ง พระอรรถกถาจารย์กล่าวไว้ในอรรถกถาทั้งหลายว่า จีวร ภิกษุต้องพิจารณา
ทุก

ขณะที่ใช้สอย บิณฑบาตต้องพิจารณาทุกคำกลืน เสนาสนะต้องพิจารณาทุกขณะที่ใช้สอย
ฯ

พระฎีกาจารย์ท่านกล่าวไว้ในฎีกาวิสุทธิมรรคว่า จีวรภิกษุต้องพิจารณาทุกขณะที่
เปลื้องจาก

กายแล้ว (นำกลับมา) ทุกขณะที่ใช้สอย เสนาสนะภิกษุต้องพิจารณาทุกขณะที่ใช้สอย คือ
ทุกขณะที่

เข้าไป ฯ ส่วนในอนุฎีกาวิมตฺติโนทนีแห่งรูปยสิกขาบท ท่านกล่าวไว้ว่า บทว่า บริโภค
ได้แก่ ทุกขณะ

ที่เปลื้องจากกายแล้วใช้สอย ฯ บทว่า บริโภค คือ ในขณะที่เข้าไปในภายในแต่ชายคา และ
ในขณะ

ที่นั่งและนอน ฯ

ถ้าภิกษุไม่สามารถพิจารณาในกาลบริโภคได้ ในกาลภายหลังจากการบริโภค พึง
พิจารณา

แม้ครั้งเดียวก็ได้ด้วยสติปัจจุขณะว่า วันนี้เรามีได้พิจารณา ได้ใช้สอยจีวรใดแล้ว ดังนี้

เป็นต้น ๆ

และพระอุปัชฌาย์กล่าวไว้ในฎีกาวิสุทธิมรรคว่า ภิกษุเมื่อไม่สามารถจะพิจารณาได้
อย่างนั้น

พึงพิจารณาวันหนึ่ง ๔ ครั้ง ๓ ครั้ง ๒ ครั้ง หรือครั้งเดียวก็ได้ ด้วยสามารถแห่งกาลวิ
เสสตามที่

กล่าวแล้ว ฯ

บรรดาบทเหล่านั้น บทว่า ตถา ความว่า เพื่อพิจารณาในกาลบริโภค ฯ ก่อนฉันก็ดี
ภายหลัง

หลังฉันก็ดี สามยามแห่งราตรีก็ดี ถัดจากการบริโภค ชื่อว่ากาลวิเสสตามที่กล่าวแล้ว ฯ ก็
การพิจารณา

ในกาลวิเสสนี้ ย่อมควรในปัจจัยที่เหลือ ฯ ส่วนภคทัชในเวลาได้รับภิกษุจะพิจารณาก็ตาม
ไม่พิจารณา

ก็ตาม (แต่) ในเวลาบริโภคต้องพิจารณาแท้ ฯ เพราะเหตุนี้ พระอรรถกถาจารย์ จึงกล่าว
ไว้ใน

อรรถกถาทิ้งหลายว่า ความเป็นผู้มีสติเป็นปัจจัย ย่อมควรทั้งในกาลรับ ทั้งในกาลบริโภค
ภคทัช น

แม้เมื่อความเป็นผู้มีสติเป็นปัจจัยในกาลรับมีอยู่ เมื่อภิกษุทำสติในกาลรับและไม่ทำในกาล
บริโภคเลย

เป็นอาบัติ แต่เมื่อไม่ทำสติในกาลรับแล้วกระทำในกาลบริโภค (อีก) ไม่เป็นอาบัติ ฯ

อนุฎีกาวิมตฺติวินทนีวํ คำว่า สติปัจจัยตา วุญฺญติ ความว่า ภิกษุได้ความที่สติเป็น
เครื่อง

พิจารณาเป็นปัจจัย ควรอยู่ ฯ พระอรรถกถาจารย์ แสดงว่า ในกาลรับก็ดี ในกาลบริโภคก็ดี
ต้องได้

สติเป็นเครื่องพิจารณาแน่แท้ ฯ เพราะเหตุนี้ ท่านจึงกล่าวว่า ทำสติ ดังนี้ เป็นต้น ฯ

สนามหลวงแผนกบาลี

ตรวจแก้

ประโยค ป.ธ. ๕

แปลไทยเป็นมคธ

สอบวันที่ ๒๘ กุมภาพันธ์ ๒๕๔๓

๑. ก็ธรรมดาว่าสิ่งที่พึงทำ (เนื่อง) ด้วยผู้แสดงหนทาง ย่อมไม่มีแก่พระพุทธเจ้าทั้งหลาย เพราะว่าหนทางทั้งหมดแจ่มแจ้งแก่พระพุทธเจ้าเหล่านั้นแล้วว่า หนทางนี้ไปนรก หนทางนี้ไปกำเนิดสัตว์ดิรัจฉาน หนทางนี้ไปเปรตวิสัย หนทางนี้ไปมนุษยโลก หนทางนี้ไปเทวโลก หนทางนี้ไปอมตมหานิพพาน ในวันที่ทรงบรรลุพระสัมโพธิญาณ ทรงยังหมั่นโลกธาตุให้หวั่นไหวที่โคนต้นโพธิ์นั้นแล ในหนทางแห่งสถานที่ทั้งหลายมีหมู่บ้านและนิคมเป็นต้น จึงไม่มีถ้อยคำที่จะต้องพูดถึงเลย เพราะฉะนั้น พระบรมศาสดาจึงทรงถือบาตรและจีวร เสด็จไปยังประตูเรือนของอุบาสิกาแต่เช้าตรู่ ๆ อุบาสิกาขึ้นออกมาจากเรือน ถวายบังคมพระบรมศาสดาด้วยเบญจางคประดิษฐ์ อัญเชิญให้เสด็จเข้าไปภายในเรือน ให้ประทับนั่ง ณ อาสนะแล้วถวายน้ำทักษิณา ยังกาสด้วยของเคี้ยวของบริโภคอย่างประณีตแล้ว ๆ อุบาสิกาประสงค์จะให้พระบรมศาสดา ผู้ทรงทำกตกิจเสร็จแล้วทรงทำอนุโมทนา จึงรับบาตรไว้แล้ว ๆ พระบรมศาสดาทรงเริ่มธรรมกถาอนุโมทนา ด้วยพระสุรเสียงอันไพเราะแล้ว ๆ อุบาสิกาฟังธรรมพลางให้สาธุการว่า สาธุ สาธุ ดังนี้ ๆ อาชีวกนั่งอยู่ในห้องข้าง

หลังนั่นเอง ได้ยินเสียงอุบาสิกาขึ้น ฟังธรรมให้สาธุการอยู่แล้ว ไม่อาจอดทนอยู่ได้ จึง
ออกไปด้วย
คิดว่า บัดนี้แหละ นางไม่เป็นของเราเสียแล้ว ดังนี้แล้ว จึงด่าอุบาสิกาและพระบรมศาสดา
โดยประ
การต่าง ๆ ว่า อีกาฬกัณฐิ มึงเป็นคนฉิบหายเสียแล้ว มึงจงทำสักการะนี้แก่สมณะนั้นเถิด
๑ อุบาสิกา
ละอายแล้ว เพราะถ้อยคำของอาชีวิกนั้น จึงไม่อาจจะสงัดที่ถึงความฟุ้งซ่านไปตามกระแส
เทศนา
ได้ ๑

๒. การสนทนาของภิกษุทั้งหลายเกิดขึ้นโรงธรรมสภาว่า นำอัครรรย์หนอ ทิสส
สามเณร
ทำกรรมที่ทำได้ยาก จำเดิมแต่ถือปฏิสนธิ พวกญาติของเธอ ได้ถวายข้าวมธุปายาสมีน้ำ
น้อยนั้นแหละ
แก่พระ ๕๐๐ รูป ในมงคล ๗ ครั้ง ในเวลาเธอบวชแล้ว ก็ได้ถวายข้าวมธุปายาสมีน้ำ
น้อยเหมือนกัน
แก่ภิกษุสงฆ์มีพระพุทธเจ้าเป็นประมุข ภายในวิหาร ตลอด ๗ วัน ครั้นบวชแล้ว ในวันที่
๘ เข้าไปยัง
หมู่บ้าน ได้บิณฑบาตหนึ่งพันกับผ้าสาฎกหนึ่งพัน โดยเพียง ๒ วันเท่านั้น รุ่งขึ้นอีกวัน
หนึ่ง ได้ผ้า
กัมพลหนึ่งพัน ในเวลาเธออยู่ในที่นี้ ลากและสักการะมากมายเกิดขึ้นแล้ว ด้วยประการ
ฉะนี้ บัดนี้
เธอทิ้งลากและสักการะแบบนี้เสีย แล้วเข้าไปสู่ป่า ยังอัตตภาพให้เป็นไปด้วยอาหารสำรวม
สามเณร
ทำกรรมที่ทำได้ยากหนอ ๑ พระบรมศาสดาเสด็จมาตรัสว่า อย่างนั้น ภิกษุทั้งหลาย
ธรรมด่าว่าข้อ
ปฏิบัติของอาศัยลากนี้เป็นอย่างหนึ่ง ข้อปฏิบัติยังสัตว์ให้ถึงพระนิพพานก็เป็นอีกอย่างหนึ่ง

ความจริง

อบายภูมิ ๔ มีประตูเปิดอ้าไว้แล้วทีเดียว สำหรับภิกษุผู้รักษาข้อปฏิบัติอิงอาศัยลาภ ด้วย
อำนาจการ

สมาทานธุดงค์มีการอยู่ป่าเป็นต้น ด้วยความหวังว่า เราจักได้ลาภด้วยการปฏิบัติอย่างนี้
ส่วนภิกษุ

ผู้ลาภและสักการะที่เกิดขึ้น ด้วยข้อปฏิบัติยังสัตว์ให้ถึงพระนิพพาน แล้วเข้าไปสู่ป่า
เพียรพยายามอยู่

ย่อมยึดเอาพระอรหันต์ไว้ได้ ดังนี้แล้ว เมื่อจะทรงสืบอนุสนธิแสดงธรรม จึงตรัสพระคาถานี้
ว่า

ก็ข้อปฏิบัติอิงอาศัยลาภเป็นอย่างหนึ่ง ข้อปฏิบัติยังสัตว์ให้ถึงพระนิพพาน
เป็นอีกอย่างหนึ่ง ภิกษุสาวกของพระพุทธเจ้าทราบเนื้อความนั้นอย่างนี้แล้ว
ไม่พึงเพิลิดเพิลินสักการะ พึงเพิ่มพูนวิเวกเถิด ดังนี้ ฯ

ใช้เวลา ๔ ชั่วโมง ๑๕ นาที

ประโยค ป.ธ. ๕

เฉลย แปลไทยเป็นมคธ

๑. พุทธธานุจ มกุกเทศเคน กิจจํ นาม นคฺติ ; โพรธิมุเล ทสสทสุสี โลกธาตุํ กมฺเปตุ
วา

สมฺโพธิํ ปตฺตทิวเสเยว หิ เนลํ อัยฺ มกฺโก นิริยํ กจฺจติ, อัยฺ ติริจฺจฺจฺจฺจโยนิ, อัยฺ เปตฺตวิสยํ,
อัยฺ มนุสฺสโลกํ, อัยฺ เทวโลกํ, อัยฺ อมตฺมทานิพฺพานนฺติ สพฺเพ มกฺกา อาวิญฺจฺจา, กมนิกฺมา
ทีนํ

มกฺเค วตฺตพฺพเมว นคฺติ; ตสฺมา สตุถา ปาโต ว ปตฺตจิวรมาทาย มหาอุปาสิทฺทาย เคหท
วาริ

คโต ฯ สา เคหา นิกฺขมิตฺวา สตุถาริํ ปญฺจปติญฺจิตฺเตน วนฺทิตฺวา อนฺโตจฺจเร ปเวเสตุวา
อาสเน

นีสิตาเปตฺวา ทกฺขิโณทกํ ทตุวา ปณฺธิเตน ขาทนฺนิเยน โภชนฺนิเยน ปริวิสิ ฯ อุปาสิทา กตฺถกตฺต

กิจจุสฺส

สตฺถุโน อนุโมทนี กาเรตุกามา ปตฺตํ คณฺหิ ฯ สตฺตา มจฺจุสฺสเรณ อนุโมทนชฺฉิมมกถํ อารภิ
ฯ

อุปาสิกา สาธุ สาธุติ สาธุการี ททมานา ชมฺมํ สุณฺนิ ฯ อาชีวโก ปจฺฉากพฺเพ นิสินฺโน ว
ตฺตฺสา

สาธุการี ทตฺวา ชมฺมํ สุณฺนฺติยา สทฺทํ สุตฺวา สนฺชาเรตุํ นาสกฺขิ, น อิทาเนว สทา มยฺहनฺติ
นิกฺขมิตฺวา นญฺจาสิ กาพกณฺณิ, เอตฺตฺส เอตํ สกฺขการี กโรหิตฺติ นานปฺปกारेณ อุปาสิคญฺจ
สตฺถารญฺจ อุกโกสนฺโต ปลาโย ฯ อุปาสิกา ตฺสฺส กถาย ลชฺชิตา อญฺญตฺตํ กถํ จิตฺตํ
เทสนานุสारेณ เปเสตุํ นาสกฺขิ ฯ

๒. ภิกฺขุณฺโณ ชมฺมสภายี กถา อุทฺปาที อโห วัตฺติ ติสฺสสามเณโร ทฺวํ กโรหิตฺติ ;

ปฏิสนธิคหณโต ปฏฺจายสฺส ฉาตกา สตฺตสฺส มงฺคเลสุ ปญฺจนันํ ภิกฺขุสฺตานิ อปฺโปทกมฺม
ปายาสเมว อํสฺส, ปพฺพชิตฺกาลเ อนฺโตวิหारे พุทฺธปฺปมฺขสฺส ภกฺขุสงฺฆสฺส สตฺต ทิวสานิ
อปฺโปทกมฺมปายาสเมว อํสฺส, ปพฺพชิตฺวา อฏฺฐเม ทิวเส คามํ ปวิสฺนฺโต ทฺวิเหว ทิวเสหิ
สากฺกสฺสสฺเสน สทฺธิํ บิณฺณปตฺสสฺสํ ลภิ, ปุเนกทิวสํ กมฺพลสฺสสฺสํ ลภิ, อิตฺติสฺส อธิ
วสนฺกาลเ มหาลาภสฺสกฺกาโร อฺปฺปชฺชํ, อิทานิ เอวฺรूपํ ลากฺสฺสกฺกาโร จทฺเทตฺวา อรฺหณํ ปวิ
สิตฺวา

มิสฺสกาหารเณ ยาเปตี; ทฺกฺกรการโก วต สามเณโรตี ๑ สตฺตา อากฺนฺตฺวา กาย นฺตฺถ ภิกฺข
เว

เอตฺรหิ กถาย สนนฺตฺติณฺนาตี ปุจฺฉิตฺวา, อิมาย นามาตี วุตฺเต, อาม ภิกฺขเว ลากฺฏปฺนิสา นา
เมสา

อญฺญา นิพฺพานคามินี ปฏฺธิปทา อญฺญา; 'เอวํ ลากิ ลภิสฺสามีตี หิ อารฺหณกาธิชฺฐตฺตํ
สมาทาน

วเสน ลากฺฏปฺนิสํ รกฺขนฺตฺสฺส ภิกฺขุโน จตฺตาโร อปายา วิวฏฺทวาราเยว ติฏฺฐนฺตี, นิพฺพาน
คามินิยา ปน ปฏฺธิปทาย อฺปฺปนฺนํ ลากฺสฺสกฺกาโร ปหาย อรฺหณํ ปวิสิตฺวา ฆเณฺนโต วายมนฺโต
อรฺหตฺตํ คณฺหาตีตี อนฺุสนฺธิ ฆเณฺตฺวา รมฺมํ เทเสนฺโต อิมํ คากฺมาห

อญฺญา หิ ลากฺฏปฺนิสา,   อญฺญา นิพฺพานคามินี
เอวเมตํ อภิญฺญาช   ภิกฺขุ พุทฺธสฺส สวโก
สฺสกฺกาโร นาภินนฺเตย   วิเวกมนฺุพฺรุหเยตี ๑

ประโยค ป.ธ. ๕

วิชาแปลมคธเป็นไทย

สอบ วันที่ ๑ มีนาคม ๒๕๔๓

๑. (๖๖) สมมา โสภนา วิญญุปฺปสตถา เอตสฺส ทิกฺขิตฺติ สมมาทิกฺขิจิโก กมฺมปถ
ปริยาปนฺนายน อตฺถิ ทินฺนุนฺตฺติอาทิกาย กมฺมสฺสกกตาทิกฺขิจิยา สมฺนฺนาคโตติ อตฺถโถติ สลฺเลขสุ
ตฺตวณฺณนายนโย ฯ

นตฺถิ ทินฺนุนฺตฺติ ทานสฺส ผลาภาวํ สนฺชายน วทติ ฯ ยิกฺขิจิ วุจฺจติ มหายนิกโก ฯ หุตฺตุนฺตฺติ
ปโหนกสกกาวโร อธิปฺเปโต ฯ ตมฺปิ อุกฺขํ ผลาภาวเมว สนฺชายน ปฏิกฺขิปปติ ฯ สุกตฺตทุก
กฏานนฺตฺติ
สุกตฺตทุกกฏานํ กุสลากุสลาณนฺตฺติ อตฺถโถ ฯ ผลวิปาโกติ ยํ ผลนฺตฺติ วา วิปาโกติ วา วุจฺจติ ตํ
นตฺถิตฺติ วทติ ฯ นตฺถิ อยํ โลโกติ ปฺรโลเก จิตฺตสฺส อยํ โลโก นตฺถิ ฯ นตฺถิ ปโร โลโกติ
อิทฺโถเก จิตฺตสฺสปี ปฺรโลโก นตฺถิ ฯ สพฺเพ ตตฺถ ตตฺถเอว อุกฺกขฺชนฺตฺติ ทสฺเสติ ฯ นตฺถิ มา
ตา

นตฺถิ ปีตาคิ เตสฺ สมมาปฏฺติปตฺติมิจฺฉาปฏฺติปตฺตินํ ผลาภาวเวสน วทติ ฯ นตฺถิ สตฺตวา
โอบปาตีกาติ จวิตฺติวา อุปฺปชฺชนกสตฺตวา นาม นตฺถิตฺติ วทตฺติติ สาเลยฺยกวณฺณนา ติกงฺกุตฺตเร
ตฺติยปณฺณาสกาวณฺณนา จ ฯ

สมฺมกฺคตา สมมาปฏฺติปฺนนาติ อนุโลมปฺปฏฺติปํ ปฏฺติปฺนนา ฐมฺมิกสมณฺพฺราหฺมณาติ
นิกฺเขปกณฺณท ทิกฺขุจฺปาทานนิตฺตทสวณฺณนา ฯ

สยํ อภินฺญา สจฺฉนิกตฺวาติ เย อิมญจ โลกํ ปฺรณฺจ โลกํ อภิวิสฺสุจาย ปณฺญาเย สพฺพํ
ปจฺจกฺขํ กตฺวา ปเวเทนฺตฺติ เต นตฺถิตฺติ สพฺพพณฺณพฺพุชานํ อภาวํ ทิเปตฺติติ สาเลยฺยกวณฺณนา ฯ
อตฺถิ ทินฺนุนฺตฺติอาทิก วุตฺตปฺปฏฺติปฺกขณเยน กเหตุพฺพํ ฯ

๒. (๑๕๑) มชฺชปานาทินโว ปน กุมฺภชาตเก เจว สิกาลสฺสุตฺเต จ วิตฺถาเรน อากโต
ฯ ตถา हि ภควตา สิกาลสฺสุตฺเต สุราเมรยมชฺชปฺปมาทญฺจานานฺนโยโค โข กหฺปติปฺตฺต โภ
กานํ

อปายมุขนุติ วติวา ตสฺสาทีนํ ทสฺเสตุํ ฉ โขเม คหปติปฺตุต อาทินฺวา สุราเมรยมฺชชป
ปมาทญฺจานานุคฺยเค สนฺทิจฺฉิกา ธนฺชานิ กลหปฺปวทฺธณิ โรคานํ อายตฺนํ อกิตฺติสฺลฺชนนํ
โกปินนิตุํสํ ปณฺณาย ทุพฺพลีกรณิเตวว ฉญฺจํ ปทํ ภาวตีติ วุตฺตํ ฯ

(๑๕๒) ตตฺถ อปายมุขนุติ วินาสมฺหํ ฯ อนุโยโกติ ตสฺส สุราเมรยมฺชชป
ปมาทญฺจานสฺส อนุโยโก ปฺนปฺปฺนํ กรณํ ฯ ยสฺมา ปน เอตํ อนุยฺยตฺตลิสฺส อฺปฺปนา เจว
โภกา

ปริหานนุติ อนุปฺปนฺนา จ อนุปฺพชนนุติ ตสฺมา โภคานํ อปายมฺชนนุติ วุตฺตํ ฯ สนนุฏฺฐิกาคติ
สามิ

ปสฺสูตฺตพฺพา อธิโลกภาวินี ฯ ธนชานีติ ธนหานิ ฯ กลหปฺปวทฺธมนีติ วาจากลหสฺส เจว
หตฺถปฺรามาสาทิกลหสฺส จ วทฺธมนี ฯ โรคานํ आयตฺนนุติ เตสํ เตสํ อกฺขโรคาทีนํ โรคานํ
เขตฺติ

ฯ อกิตฺติสฺลยชนนีติ สุริ ปิวิตฺวา หิ มาตรมฺปิ ปหรนฺติ ปิตรมฺปิ อญฺญํ พหุํ อวตฺตพฺพ
วทฺธนุติ

อกาตพฺพํ กุพฺพนุติ เตน ทรหํปี ทณฺฑํปี หตฺถปาทาทีจฺเจทฺมฺปิ ปาปฺณนุติ อธิโลกเป
ปฺรโลเกปี อกิตฺตี ปาปฺณนุติ ฯ อิติ เตสํ สา สุรา อกิตฺติสฺลยชนนี นาม โหติ ฯ โกปินนินุท
ส

นินิ คฺยุหฺญจฺจานญฺหิ วิวริยมาณํ หิริ โกเปติ ตสฺมา โกปินนุติ วุจฺจติ ฯ สุรามทฺมตฺตา จ ต
องฺกํ วิวริตฺวา วิจรนฺติ เตน เนสํ สา สุรา โกปินสฺส นินุทฺสนโต โกปินนินุทฺสนินิ วุจฺจติ
ฯ

ปญฺญา ย พุพฺพลีกรณินิ สาคตฺตฺเถรสฺส วิย วมฺมสฺสทฺคปฺปญฺญํ พุพฺพลํ กโรหิติ ตสฺมา
ปญฺญา ย พุพฺพลีกรณินิ วุจฺจติ ฯ มคฺคปฺปญฺญมฺปน พุพฺพลํ กาคฺตุํ น สกฺโกติ ฯ อธิคตฺมค
คาน

ญฺหิ สา อนุโตมฺขเมว นปฺปวิสฺติ ฯ ญฺจํ ปทฺนุติ ญฺจํ การณนุติ ตพฺพณฺณนา ฯ

ให้เวลา ๔ ชั่วโมง ๑๕ นาที

เฉลย ประโยค ป.ธ. ๕

แปล มคธเป็นไทย

๑. นัยแห่งอรรถกถาสลเลขสูตรว่า บุคคลผู้ชื่อว่าสัมมาทิฐิก็ เพราะอรรถว่า มี
ความเห็น

ชอบ คืองาม ได้แก่ อันวิญญูชนสรรเสริญ มีอธิบายว่า ผู้ประกอบด้วยความเห็นที่สัตว์มี
กรรมเป็น

ของตน ซึ่งนับเข้าในกรรมบถ เป็นต้นว่า ทานที่ให้แล้ว มีผล ดังนี้ ฯ

อรรถกถาสาเลขยสูตรและอรรถกถาตติยปิณณาสก ในติกนิบาต อังคุตตรนิกายว่า
มิจฉา

ทิจฺฉิโกบุคคล กล่าวว่ นตฺถิ ทินฺนํ ดังนี้ หมายถึง ทานไม่มีผล ฯ ยัญใหญ่ พระผู้มีพระ
ภาคเจ้าตรัส

เรียกว่า ยิจฺฉํ ฯ ในบทว่า หุตํ ทรงพระประสงค์เอาเครื่องสักการะที่ทาเพื่อแขก ฯ มิจฉาทิจฺฉิ
โกบุคคล

ย่อมปฏิเสธ ยิจฺฉํ และ หุตํ ทั้ง ๒ แม้นั้น หมายถึงความไม่มีผลนั่นเอง ฯ บทว่า สุกตทุก
กฏานํ

ได้แก่ แห่งกรรมที่ทาดีและทาชั่ว คือแห่งกุศลกรรมและอกุศลกรรม ฯ ด้วยบทว่า ผลวิปา
โก มิจฉา

ทิจฺฉิโกบุคคล ย่อมกล่าวคุณชาติที่เรียกว่า ผล หรือวิกาลว่า ไม่มี ฯ หลายบทว่า นตฺถิ อัย
โลโก

ความว่า โลกนี้ ไม่มี แก่ผู้อยู่ในปรโลก ฯ หลายบทว่า นตฺถิ ปโร โลโก ความว่า
ปรโลก ก็ไม่มี

แม้แก่ผู้อยู่ในโลกนี้ ฯ มิจฉาทิจฺฉิโกบุคคลแสดงว่า สรรพสัตว์ ย่อมขาดสูญในโลกลนั้น ฯ
นั่นเอง ฯ

ด้วยคำว่า นตฺถิ มาตา นตฺถิ ปิตา มิจฉาทิฏฐิกบุคคลย่อมกล่าว ด้วยอำนาจการปฏิบัติชอบ และ

ปฏิบัติผิดในบิดามารดาเหล่านั้น ไม่มีผล ฯ ด้วยคำว่า นตฺถิ สตุตา โอปปาดิกา ดังนี้ มิจฉาทิฏฐิก

บุคคลย่อมกล่าวว่ ธรรมดาสัตว์ผู้จุติแล้วไปเกิด ไม่มี ฯ

อรรถกถาทิฏฐุปาทานนิทเทส ในนิกเขปกัณฑ์ว่า สองบทว่า สมมุคคตา สมมาปฺภี ปฏิปนฺนา ความว่า สมณพราหมณ์ผู้ตั้งอยู่ในธรรม ผู้ปฏิบัติอนุโลมปฏิบัติทา ฯ

อรรถกถาสาเลยยกสูตรว่า ชื่อว่า สย อภิณฺญา สจฺจิกตฺวา ความว่า มิจฉาทิฏฐิกบุคคล แสดงความไม่มีพระสัพพัญญูพุทธเจ้าทั้งหลายว่า สมณพราหมณ์ผู้ประกาศโลกนี้และ ปรโลกให้ประจักษ์

เอง ด้วยปัญญาอันประเสริฐยิ่ง ไม่มี ฯ

คำว่า อตฺถิ ทินฺนํ ดังนี้เป็นต้น บัณฑิตพึงกำหนดรู้โดยนัยตรงกันข้ามกับคำที่กล่าว แล้ว ฯ

๒. ส่วนโทษของการค้ำน้ำเมา มาโดยพิสดาร ทั้งในกุมภชาดกทั้งในสีกาลสูตร ฯ
จริง

อย่างนั้น พระผู้มีพระภาคเจ้า ตรัสไว้ในสีกาลสูตรว่า ดูกรคฤหบดีบุตร การประกอบเนื่อง ๆ เหตุ

เป็นที่ตั้งแห่งความประมาทในเพราะน้ำเมาคือสุราและเมรัย เป็นทางเสื่อมแห่งโทษะ ทั้งหลาย ดังนี้

แล้ว หวังจะทรงแสดงโทษของการประกอบเนื่อง ๆ เหตุเป็นที่ตั้งแห่งความประมาทใน เพราะน้ำเมา

คือสุราและเมรัยนั้น จึงตรัสว่า ดูกรคฤหบดีบุตร ในการประกอบเนื่อง ๆ เหตุเป็นที่ตั้งแห่ง ความ

ประมาทในเพราะน้ำเมาคือสุราและเมรัย มีโทษ ๖ ประการเหล่านี้แล คือ เป็นเหตุเสื่อม

ทรัพย์ที่เห็น

ทันตา ๑ เป็นเหตุก่อการทะเลาะ ๑ เป็นบ่อเกิดแห่งโรคทั้งหลาย ๑ เป็นเหตุให้เกิดความ
เสื่อมเสีย

ชื่อเสียง ๑ เป็นเหตุเปิดเผยของลับที่ให้หิริกำริบ ๑ เป็นเหตุบั่นทอนปัญญาให้ถอยกำลัง
นั้นแหละ

เป็นข้อที่ ๖ ๑ ๑

อรรถกถาสีกาลสูตรนั้นว่า บรรดาบทเหล่านั้น บทว่า อปายมุขิ แปลว่า เป็นทางแห่ง
ความ

พินาศ ๆ การประกอบเนื่อง ๆ คือการทำบ่อย ๆ ซึ่งเหตุเป็นที่ตั้งแห่งความประมาท ใน
เพราะน้ำ

เมาคือสุราและเมรัยนั้น ชื่อว่าอนุโยค ๆ ก็เพราะเมื่อบุคคลประกอบเนื่อง ๆ เหตุเป็นที่ตั้ง
แห่งความ

ประมาทในเพราะน้ำเมาคือสุราและเมรัยนั้นแล้ว โภคะทั้งหลายที่เกิดขึ้นแล้วย่อมเสื่อมไป
ด้วย ที่ยัง

ไม่เกิด ก็ย่อมไม่เกิดขึ้นด้วย ฉะนั้น พระผู้มีพระภาคเจ้าจึงตรัสว่า โภคานํ อปายมุขิ ดังนี้
๑ บทว่า

สนฺทิกฺกุจิกา คือพึงเห็นได้เอง ได้แก่ มีในโลกนี้ ๑

บทว่า ธนชานิ แปลว่า เป็นเหตุเสื่อมทรัพย์ ๑ บทว่า กลหฺปฺปวฑฺฒนินิ แปลว่า เป็น
เหตุก่อ

ความทะเลาะด้วยวาจาและความทะเลาะด้วยกายมีการทุบตีกัน เป็นต้น ๑ สองบทว่า โร
คานํ อายต

นํ ได้แก่ เป็นแดนเกิดแห่งโรคเหล่านั้น ๆ มีโรคตา เป็นต้น ๑ บทว่า อกิตฺติสฺสฺสชฺชนินิ ความ
ว่า ก็เหล่า

ชนดื่มสุราแล้ว ย่อมทุบตีแม่ก็ได้ ทุบตีพ่อก็ได้ ย่อมพูดคำที่ไม่ควรพูดอย่างอื่นมาก ย่อมทำ
สิ่งที่ไม่

ควรทำก็ได้ เพราะการกระทำนั้น จึงถูกติเตียนบ้าง ถูกลงอาชญาบ้าง ถึงการตัดอวัยวะมีมือ และเท้า

เป็นต้นบ้าง ชื่อว่ายอมถึงความเสียชื่อเสียง ทั้งในโลกนี้ทั้งในโลกหน้า ๆ สุรานั้นจึงชื่อว่า เป็นเหตุให้

เกิดความเสียชื่อเสียง แก่เหล่าชนเหล่านั้น ด้วยประการฉะนี้ ๆ บทว่า โกปินนิทุทสนี ความว่า เพราะ

ของลับเมื่อถูกเปิดเผย จะให้หิริกำริบได้ ฉะนั้น พระผู้มีพระภาคเจ้าจึงตรัสว่า โกปน ดังนี้ ๆ อนึ่ง

ผู้เมาเพราะเมาสุราทั้งหลาย ย่อมเที่ยวเปิดอวัยวะนั้น ด้วยเหตุฉนั้น สุรานั้น ของผู้เมาเพราะ เมาสุรา

เหล่านั้น พระผู้มีพระภาคเจ้า จึงตรัสว่า โกปินนิทุทสนี เพราะเปิดเผยของลับที่ให้หิริ กำริบ ๆ สอบบท

ว่า ปญญาय ทุพฺพลีกรณิ ความว่า สุรานั้นยอมทำปญญากำหนดรู้ว่า สัตว์มีกรรมเป็นของ ตนให้ถอย

กำลัง เหมือนปญญาของพระสาคคเถระ ฉะนั้น เพราะ เหตุฉนั้น พระผู้มีพระภาคเจ้าจึงตรัส ว่า ปญญา

ตุพฺพลีกรณิ ดังนี้ ๆ ต่อสุราหาสามารถที่จะบั่นทอนปญญาในอริยมรรคให้ถอยกำลังได้ไม่ ๆ เพราะ

ท่านผู้บรรลุมรรคแล้วทั้งหลาย สุรานั้นยอมไม่เข้าไปภายในปากได้เลย ๆ สองบทว่า ฉนฺนิจฺ ปทํ ได้แก่

เหตุที่ ๖ ๆ

พระธรรมปริยัติโสภณ ชวนปญฺโญ วัดไตรมิตรวิทยาราม

เฉลย

สนามหลวงแผนกบาลี

ตรวจแก้

ประโยคกึ่งพิเศษ

สำนักเรียนวัดปากน้ำ ภาษีเจริญ กรุงเทพมหานคร ปี ๒๕๔๔

ประโยค ๑-๒ ธรรมดา ภาค ๑-๒-๓-๔

ภาค	เรื่อง	หน้า	เริ่ม	ถึง
๑	ปณามคาถา	๑-๒.	ปณามคาถา	ฯเปฯ อตุลธมฺมุขนิสฺสิตินฺติ ฯ
	จกขุบาล	๓-๑๑	มโนปุพฺพวงฺกมา ฆมฺมา	ฯเปฯ กิเลสา จ ปภิชฺชิสฺสุ ฯ
		๑๔-๒๐	มสุสฺสา เถร์ นิสฺสิทาเปตฺวา	ฯเปฯ จกุกัว วหโตปทนฺติ ฯ
	มฏฺฐกฺกณฺฑลํ	๒๔-๒๖	ตํทิวสํ ภควา	ฯเปฯ กหํ เอกปฺตฺตกาติ ฯ
		๓๒-๓๓	ทฺวิหิ ฆเนหิ กถิตํ กถํ	ฯเปฯ ฉายาว อนุปายินิตี ฯ
	ติสฺส	๓๗-๔๑	อติเต พาราณสิยํ	ฯเปฯ เวรํ เตสุปสมฺมตีติ ฯ
	กาลิยฺกฺขินิ	๔๕-๔๙	ตทา सा ยกฺขินิ อุทกวาริ	ฯเปฯ ยาวชฺชกาลา ทิยนฺติเยว
๑				
	โกสมฺพิ	๕๐-๖๐	อเถโก ภิกฺขุ ตถากตํ	ฯเปฯ ตโต สมฺมณฺฑิ เมชคาติ ฯ
	จุลลกาล	๖๒-๖๗	อเถกา สุसानโศปิก กาลี	ฯเปฯ วาโต เสถัว ปพฺพตฺนฺติ ฯ
	เทวทตฺต(๑)	๗๐-๗๔	เอกสฺมี หิ สมเย เทว	ฯเปฯ ทฺกคฺตี คจฺจติ ฆมฺมจาริตี
๑				
	สัณฺขั	๘๐-๘๙	อนุปฺนเนเยว หิ พุทฺเธ	ฯเปฯ ทฺกคฺตี คจฺจติ ฆมฺมจาริตี ฯ
		๙๖-๑๐๔	โส เอกทิวสํ ปจฺจุสกาลเ	ฯเปฯ สมฺมาสงฺกปฺปโจโรติ ฯ
	นันท	๑๐๕-๑๑๓	สตุถา หิ ปวตฺตปิวารฆมฺมจ	ฯเปฯ ราโค น สมตฺวิฆณฺตีติ ฯ
	จุนทสุกริก	๑๑๖-๑๑๙	โส กิร ปญฺจปณฺณาส	ฯเปฯ ทิสฺวา กมฺมกิลิฏฺฐมตฺตโนติ ฯ
	ฆมฺมิกอุบาสก	๑๒๐-๑๒๓	สาวตฺถิยํ กิร ปญฺจสตา	ฯเปฯ ทิสฺวา กมฺมวิสุทฺธิมตฺต
	โนติ ฯ			
	เทวทตฺต(๒)	๑๒๔-๑๓๓	สตุถริ อนุปฺยํ นาม มลฺลา	ฯเปฯ ปาปมริเยหิ ทฺกกรนฺ
	ติ ฯ			
				๑๓๖-๑๓๗เทวทตฺโตปิ โข นว มาเส
				ฯเปฯ ฆมฺมปาลชาตคณฺจ กเถสิ ฯ

สุมนาเทวี ๑๔๒-๑๔๓ โส โสตาปนุโนปี สมานโน ๗เปฯ โน นนุทติ สุกคตี
คโตติ ๗

เทวสหาย ๑๔๖-๑๔๗ สตุธา สารุ สารุติ ๗เปฯ เตน ทสนาย ภูฏี คณหีติ ๗
๒ สามาวดี ๑-๒ อปฺปมาโท อมตํ ปทนฺติ ๗เปฯ เต ตถา กรีสุฯ

ฐ.ค.-๕๖ เทรจฺจานคตา นามเต ๗เปฯ โโต เม ลทฺโชรฺติ เกหํ เนสิ ๗

๑๗-๒๗ เสฏฺฐิโน อิทถิจิทยจ กโร ๗เปฯ โฆสกเสฏฺฐิโน อฺปฺปคฺติ ๗

๑๗-๓๗ รณฺโณ ปน ปณฺจ วาหนา ๗เปฯ อิทํ มาคณฺทียาย วุตฺต ๗

๓๘-๔๑ อปฺรา นาม มาคณฺทียา ๗เปฯ อิทํ มาคณฺทียาย วุตฺต ๗

๔๘-๕๑ อถกทิวสํ มาคณฺทียา ๗เปฯ ภูมิ น ปวิสฺสุสามีติ อหา ๗

๕๖-๕๘ มาคณฺทียา ยมหํ กโรมิ ๗เปฯ จาเปตฺวา ตเมว ขาทาเปสิ ๗

๖๑-๖๓ เอวํ วุตฺเต ภูฏู สตุถาริ ๗เปฯ โยคกฺเขมิ อนุตฺตรนฺติ ๗

ภาค	เรื่อง	หน้า	เริ่ม	ถึง
	กุมภโฆษก	๗๒-๗๓	ราชา อเนกสถานิ สกฏานิ	ฯเปฯ ปมตตสฺส ยโส ภิวฑฒตีติ ฯ
	จูพปนุถก	๗๕-๘๐	อด นํ สตุถา กหํ ปนํ ตฺวํ	ฯเปฯ เต วิคตฺรชสฺส สา สเนติ ฯ
	๘๕-๘๘	ตสฺมี ขณฺเณ อุมฺมจฺกโจรา	ฯเปฯ อรหตฺตํ โโอฆณฺเณ	วิกิริตฺนฺติ ฯ
	มหากสฺสป	๕๑-๕๒	เอกสฺมี หิ ทิวเส เถโร	ฯเปฯ อภิจฺเณน อวภฺจตี ติ ฯ
	เทวสหาย	๕๓-๕๔	เต กิร สตุถุ สนฺติเก	ฯเปฯ หิตฺวา ยาติ สฺเมโธ ติ ฯ
	สกก	๕๕-๕๘	เวสาลียํ หิ มหาลิ นนา	ฯเปฯ ออาห สฺมมํ กิํ กโรสีติ ฯ
	๑๐๓-๑๐๖	ปาสาณผลกสฺส นิสฺสนฺเท	ฯเปฯ เกพิํ กตฺวา ปกกฺมีสุ ฯ	
	เมฆมิย	๑๑๓	ผนินฺทํ จปถิํ จิตฺตฺนฺติ	ฯเปฯ มารเชยฺยํ ปหาตเวติ ฯ
	อญฺญตฺรภิกฺขุ	๑๒๕-๑๒๖	สตุถา ตสฺส ภิกฺขุคฺคณ	ฯเปฯ นิพฺพาย ธาตฺตยา ปรีนินฺพพฺยิ ฯ
	จิตฺตหตฺถ	๑๓๔-๑๔๐	ตสฺเสวํ อปฺราปรี วิจฺรณฺตสฺส	ฯเปฯ จิตฺตหตฺถ ภิกฺขุขวตฺถุ ฯ
	อารทฺทวิปฺสส	๑๔๑-๑๔๕	เต อญฺณมณฺณํ คฺคฺคํ	ฯเปฯ ภิกฺขุณํ ชมฺมํ เทเสสิ ฯ
	ปฺุคฺคตฺตติสฺส	๑๔๖-๑๔๗	พฺุทฺธานญฺจ นาม เทว	ฯเปฯ ปจฺวิยํ เสสุ สตีติ ฯ
	นนฺทโคบาล	๑๔๕-๑๕๑	สาวคฺคฺคิยํ กิร อนาถปฺนฺจทิก	ฯเปฯ อุกฺขิปีคฺคํ น เทตีติ ฯ
	โสเรยฺย	๑๕๓	ปฺุริสทา หิ อิตฺถิโย	ฯเปฯ อิตฺถิภาวํ ปฏฺิถภิ ฯ
	๑๕๖-๑๕๗	ปฺุริสสิจฺเจ ปาตฺตฺกฺกมตฺเตยฺวา	ฯเปฯ เสยฺยโส นํ ตโต กเรตี	

๗

๓ ปฐวีถีกาปฐต ๑-ก.พ. เต กิร ภควตา สทุธิ ๗เปฯ กุสโล ปุฬ
มิว ปเจตตีติฯ

มริจิมุมกุจาน ๓-เม.ย. โส กิร สตุถุ สนุติเก ๗เปฯ มจจุ
ราชสตุส กุจแต่ฯ

วิฑูฑก ๕-ก.ย. ตตุร่ายอนุฑุฬพิกธา ๗เปฯ จ อถั อุนิสิทิฑุนุติ

๗

๒๑-๒๔ สมมาสมฑุฑฐส ปน ๗เปฯ มจจุ อาทย กุณตีติ

มจุนริยเสฎฐิ ๓๔-๓๖ เถโร โสปานสิสิ ตตุเถว ๗เปฯ เอวิ กาม
มุณี จเรติฯ

ปาฐิฑูฑิกธา ๓๕-๔๐ พุฑุฑานนุจ มคคเทศเกน ๗เปฯ กตานิ อกตานิ
จาทิฯ

นตุตปานิ ๔๒-๔๔ โสปี ตเถว อุโปสถิโก ๗เปฯ สผลา โหติ
สกุฑุฑโตติฯ

วิสาธา ๔๕-๔๕ มหาปุณณาย หิ อิตติยา ๗เปฯ อิฑั วยกฤษณั น
มาติฯ

๕๕-๕๕ เอวิ มหาเสฎฐิ จตุหิ มาเส ๗เปฯ คเหตุวา ปายสิฯ

๖๑ เสฎฐิ กฤษณั เอสา กเถติ ๗เปฯ เอตุถ กิ โทสั ปสตุตตีติฯ

๖๔-๖๗ สตุธา ตวั พหิสานนัย วา ๗เปฯ โสตุธินา เคหั อคมาสิฯ

๗๒-๗๖ อถสตุสา เอกา สหายิกา ๗เปฯ กตตุฑุฑั กุสลั พนุฑุติ

๗

อานนุฑ-ปณห ๗๗-๗๕ เถโร กิร สายณนุสมเย ๗เปฯ สิลกนุโร
อนุตุตโรติฯ

มหากสตุส-ปี ๘๑-๘๓ เถโรปี ทุคคตานิ สงคหั ๗เปฯ อุทานั อุ
ทานสิฯ

กรหทินนุ ๕๑-๕๓ โส ตสุมิ ทวินนั เคหานั ๗เปฯ กุรูปกา

โปเถตฺวา นีหฺฎาติ

๕๗-๕๘

เอวํ กิรฺสฺส อโหสิ

๗เปฯ สมนฺมาสมฺพุทฺธสาวกโ

ติ

อณฺณตรปฺริส

๑๐๑-๑๐๒

เสวโก กิร จตุหิปี ทาเสหิ

๗เปฯ อรุณว

ตีมตฺตํ อทาสิ ๗

๑๑๒-๑๑๔

สา อากนฺตฺวา เตสิ

๗เปฯ กถํ กาทสิ ขตฺติยาติ

๗

ภาค เรื่อง หน้า เริ่ม ถึง

มหากุสุป ๑๑๔-๑๑๗ เทสนา ราชกเห สมุฏฐิตา ฯเปฯ วตุวา อตีตฺ อ
หริ ฯ

อานนุทเสฏฐิ ๑๒๐-๑๒๓ สาวตฺถิยํ กิร อานนุทเสฏฐิ ฯเปฯ กิ วา สฺขํ
อุปฺปาทยีสฺสูติ ฯ มาลาการ ๑๓๔-๑๓๖ โส กิร เทวสิกํ พิมฺพิสาร ฯเปฯ
คเหตุวา เกหํ อคมาสี ฯ

ชมฺพุก ๑๔๓-๑๕๐ อตีเต กิร กสุสฺปสมฺมาสมฺ ฯเปฯ ปญฺญาเปตฺวา นิสีทิ
ฯ

๑๕๒-๑๕๓ อํกมกฺขวาสิํนํ ตสฺส ฯเปฯ กถํ อคฺขมฺติ โสฬสิํนฺติ ฯ
อหิเปต ๑๕๕-๑๕๗ มนฺุสิสา เถเร ทิสฺวา ฯเปฯ ภสฺมาจฺจนฺนฺน
ปาวโกติ ฯ

สุทฺมม ๑๖๓-๑๖๖ เทสนา ปน มจฺจนิกาสณฺเท ฯเปฯ อิจฺฉามาโน จ วทฺธ
ตีติ ฯ

วนาสีตฺตสฺส ๑๗๘-๑๗๙ อาปณฺนิโก จินฺุเตสิ อัย ฯเปฯ กมฺพลสทฺส
ลภิ ฯ

๑๘๘-๑๙๐ ภิกฺขุณฺํ ชมฺมสภายํ กถา ฯเปฯ วหเรยฺยาติ อตุโถ ฯ

๔ ราช ๑-มี.ค. อถกทิวสํ สตฺถา ปจฺจฺฐสกาเล ฯเปฯ เสยฺโย โหติ น ปาปีโยติ
ฯ

มหากปฺปิน ๑๗-๑๙ เตปี วาณิชา ราชกฺลํ ฯเปฯ เทว นทโย อตุตฺริ ฯ

ปญฺจทิตฺตสามเณร ๒๑-๒๕ อตีเต กิร กสุสฺปสมฺมาสมฺพุทฺ ฯเปฯ ปตฺตํ อลภิต
วา นินฺวตฺตีสุ ฯ

ปญฺจตฺตภิกฺขุ ๔๕-๔๖ ตทา ปน ปญฺจตฺตมตฺตา ฯเปฯ ปญฺจทิตฺตา ทสฺสยฺน
ตีติ ฯ

สาร์ปุตฺร ๖๖-๖๘ ตสฺมี ขณฺ มหาโมคฺคฺคฺลลา ฯเปฯ สํสารา นาม น โหน
ตีติ ฯ

โกสมพิ้วาสี ๗๑-๗๒ สามเนโร จินเตติ ๗เปฯ อุปสนตสฺส ตาที
โนติ ๗

สารีบุตร ๗๒-๗๔ เอกทิวสํ หิ ตีสมตฺตา ๗เปฯ ปุริสุตฺตโมติ ๗

ขทิววินยเรวต ๗๗-๘๐ สามเนโรปี สจาทํ อิท ๗เปฯ ตํ ภูมिरามณฺเย
ยกนฺติ ๗

ทารุจิริย ๘๔-๘๗ ตสฺส พุรหฺมุโน เอตทโหสิ ๗เปฯ น ปริปฺนฺณนฺติ อาท
๗

กฺุณฺทลเกสิ ๑๐๐-๑๐๒ ตสฺส หิ เอเคน ปสฺเสน ๗เปฯ ตตฺถ ตตฺถ
วิจกฺขณฺติ ๗

อายุวฑฺฒกฺุมาร ๑๑๓-๑๑๖ ทีฆลฺมพิกวาสิโน กิร เทว ๗เปฯ อายุ วณฺโณ
สุขํ พลํ ๗

ปฏาจารา ๑๓๘-๑๔๒ สทา เอโก เม ปฺตฺโต ๗เปฯ ปสฺสโต
อุทฺยพฺพนฺติ ๗

กิสฺาโคตฺมี ๑๔๓-๑๔๗ กิสฺาโคตฺมีวตฺถุ ๗เปฯ กิสฺาโคตฺมีวตฺถุ ๗

ประโยชน์เก็งพิเศษ

ประโยชน์ ป.ธ. ๓ (ธรรมบทภาคที่ ๕)

สำนักเรียนวัดปากน้ำ ภาษีเจริญ กรุงเทพมหานคร ปี ๒๕๔๔

วิชาแปลมคธเป็นไทย

หน้า เริ่มตั้งแต่ - ถึง หมายเหตุ

๓-พ.ค. ภิက္ขุ ฌมฺมสภายิ กถิ ฯเปฯ มุจฺจิตฺวา ปาปนินฺนเมว โหตีติ ฯ

๗-ก.ย. ตติยทิสเ ปน เถโร ฯเปฯ อิชฺโลกปรโลกสุขาวหนโต สุโขติ ฯ

๔๔-๔๕ เอกสุมิ หิ สมเย ฯเปฯ น หนาเปยฺยาติ อตุโถ ฯ

๕๒-๕๓ สตฺธา ตํ ปกฺโกสาเปตฺวา ฯเปฯ น ภวิสฺสติเยวติ อตุโถ ฯ

๖๕-๗๐ สตฺธา อิมิ ฌมฺมเทสนิ ฯเปฯ อิวิตินฺณกขํ มจฺจิ โสเชนตีติ ฯ

๗๗-๗๘ ตํ สุตฺวา สตฺธา ฯเปฯ วฏฺฏทฺทุกขํ ปชหิสฺสตฺธาติ ฯ

๑๑๐-๑๑๑ อถ นํ สตฺธา ฯเปฯ สทฺธิ กถเณตีติ อตุโถ ฯ

๑๑๒-๑๑๔ โสमतฺโต สจําหิ ราชานํ ฯเปฯ นววิธมาโน จ วทฺตตีติ อตุโถ ฯ

๑๑๘-๑๒๐ โส สเตนปิ สตทฺเวเณปิ ฯเปฯ อนุโสจฺนตา เสนตีติ ฯ

สัมพันธไทย

ธ.ค.-๕๖ สํ สํสาธุ เทวติ ฯเปฯ ภทฺรานิ ปสฺสตีติ ฯ

๓๑-๓๑ อเถโก กุมาโร ฯเปฯ ปจฺเจตีติ อตุโถ ฯ

๓๕-๔๐ ตุมฺเหหิปี ภิกฺขเว อตฺตนา ฯเปฯ มุจฺจิตฺุ สกฺกณฺเยยาติ ฯ

๕๓-๕๔ สํวตฺถิยิ กิเรกสุมิ ฯเปฯ อิทเมตฺถ โปมฺมปฺปฏิปาทนํ ฯ

๗๒-๗๒ สนฺตติมหามตฺโตปี นหํนตฺตเถ ฯเปฯ อุปสนฺโต จริสฺสตีติ ฯ

๘๔-๘๕ มหาชนปี นํ ปสฺสนฺโต ฯเปฯ สนฺติกา สมฺปตฺตี ลภติ ฯ

๙๙-๑๐๐ เถริ กิร วิสฺวสฺสสตฺติกา ฯเปฯ มรณฺปริโยสานเมวติ วุตฺตํ โหติ ฯ

๑๐๒-๑๐๕ สํ กิเรกทิวสํ จินฺเตสิ ฯเปฯ กถเณตํ มุขํ นปฺโปหติ ฯ

๑๑๕-๑๑๖ อเนกชาติสํสาริ ฯเปฯ อรหตฺตํ อธิคโตสุมิตีติ อตุโถ ฯ

ประโยค ป.ธ. ๓ (ธรรมบทภาคที่ ๗)

วิชาแปลมคธเป็นไทย

หน้า เริ่มตั้งแต่ - ถึง หมายเหตุ

- ๑๐-พ.ย. สามี สุตตเม ทิวเส ฯเปฯ กมฺมานิ ทุกคฺติ นยฺนตฺติ ฯ
๑๗-๑๘ สุชีวั อหิริเกน ฯเปฯ อหิริเกน สุชีวนฺติ อตุโถ ฯ
๒๐-๒๑ โย ปาณมตีมาเปติ ฯเปฯ มา มทฺทนฺตฺติ อตุโถ ฯ
๒๕-๒๕ กิ ปนฺสฺส ปุพฺพกมฺมนฺติ ฯเปฯ สงฺฆนวกฺสฺส สหฺสฺสคฺคฺคฺนิกํ ปาปฺณิ ฯ
๓๖-๓๗ เอวั มหฺนฺภาโว เสฏฺฐิ ฯเปฯ วชฺชํ แะเทตฺติ อตุโถ ฯ
๕๓-๕๓ น โมนฺน มฺนิ ฯเปฯ ปวฺจฺจติ เอวาติ อตุโถ ฯ
๗๕-๗๖ วนํ ฉินฺทถ มา ฯเปฯ โหตฺติ อตุโถ ฯ
๘๓-๘๔ ตทา หิ สตุวา ฯเปฯ อาทาย กจฺจตฺติ อตุโถ ฯ
๑๐๐-๑๐๑ สตุถา เต ภิกฺขุ ฯเปฯ อภาวั กจฺจนฺตฺติ อตุโถ ฯ
๑๐๒-๑๐๒ สตุถา เตสํ ภิกฺขุณฺํ ฯเปฯ อยเมตฺถ อตุโถ ฯ
๑๑๕-๑๑๖ ตสฺมี ขณฺเ อนาถปิณฺฑทิกอปี ฯเปฯ น ปณฺณายนฺตฺติ อตุโถ ฯ
๑๓๑-๑๓๒ สตุถา เหติ สทฺธิ ฯเปฯ นิพฺพตฺติตฺตฺวา โสจฺนตฺติ อตุโถ ฯ
๑๓๗-๑๓๘ อหํ นาโค วา สงฺคาเม ฯเปฯ เอเตหิ อุตฺตริตโรหิ อตุโถ ฯ
๑๕๒-๑๕๓ อถ นํ ปุตฺต ฯเปฯ นาสุส วิตฺติกมิตฺตุ ทสฺสามิตฺติ ฯ
๑๖๐-๑๖๑ อตุถมฺหิ ชาตมฺหิ สุขา ฯเปฯ สุขํ นาม กถิตฺติ ฯ

สัมพันธไทย

- ๔-พ.ค. ปณฺฑุปลาโสว ทานิสฺสิ ฯเปฯ พุยาธิมรณานปี คหิตาเนว โหนฺติ ฯ
๑๓-๑๔ มหฺชคน กถํ สมนฺฐาเปสิ ฯเปฯ มลฺกฺจฺจานียตฺตฺตา มลนฺติ อตุโถ ฯ
๔๖-๔๗ เอกทิวสฺสฺหิ ตสฺมี เถเร ฯเปฯ เถโรติ ปวฺจฺจตฺติ อตุโถ ฯ
๓๖-๓๗ เอวั มหฺนฺภาโว เสฏฺฐิ ฯเปฯ วชฺชํ ฉะเทตฺติ อตุโถ ฯ
๓๕-๔๐ โส กิร อตีเต ฯเปฯ อิลฺลชิตฺปิ นตฺถิตฺติ อตุโถ ฯ
๕๖-๕๖ เตสุ กิจฺจ เอจฺจจันํ ฯเปฯ อปฺปมตฺตคกปี ภโว ทุกฺโขติ ฯ

- ๕๐-๕๓   สตฺถา สายั นกรทฺวาเร ฯเปฯ เอกกั นิมฺมิตฺตพฺพุทฺธ มาเปลิฯ
- ๕๖-๕๗   สตฺถา อิทํ อตีตํ ฯเปฯ ตํ มตฺตาสุขํ จเชยฺยชาติ ฯ
- ๑๐๘-๑๐๘   อถโข โส ภิกฺขุ ฯเปฯ อนภฺริตฺติยา ปิฬิตฺโต เอวมาหฯ
- ๑๓๔-๑๓๕   เอกสิมึ หิ สมเย ฯเปฯ วิปริยาเยน อตฺถโต เวทิตฺตพฺโพ ฯ

ประโยคเก็งพิเศษ

ประโยค ป.ธ. ๔ วิชาแปลมคธเป็นไทย

หน้า ตั้งแต่ - ถึง หมายเหตุ

- ๕-ต.ค. ตตถ เอวมเม - จิตา โข สาคุยาที
- ๑๒-๑๓ โพธิสตุโตปี หิมวนตปฺปเทเส - ปณฺหิโต อฺปสฺสโคติ คูพิเศษ
- ๕๕-๕๖ ตตถ ยสิมา โย - มุขนฺติ วุจฺจตีติ ควรรค
- ๕๕-๖๐ เอโก กิร กุลปฺตฺโต - ทินฺโนติ ปกฺขิตฺโต
- ๖๒-๖๓ อตฺสฺส สฺวา อจฺจิกฺขนฺตี - อตฺตสมฺมาปณฺนิชานนฺนาติ อตฺโถ คูพิเศษ
- ๖๕-๗๐ เอวํ ตาว อามิสฺปฺชฺวา - มหาปรินิพฺพานสฺสฺตฺตวณฺณานโย คูพิเศษ
- ๗๗ เอตฺถ จ - เอกงฺกฺตฺตวณฺณนํ นโย
- ๗๕ - ๘๐ เอวนตฺสฺส - มงฺกฺลนฺติ วุจฺจตี
- ๘๗ สตฺถา อิมํ อตีติ - กเถตฺพุทฺธิ
- ๑๐๑-๑๐๕ ตตถ ปจฺมคฺคาถํ - นิธิกณฺฑวณฺณนํ นโย ควรรค
- ๑๐๕ ตํ สฺตฺวา สกฺโก - เนกาสิ ลภเต สฺขนฺติ ควรรค
- ๑๑๑-๑๑๓ สมฺมาปณฺนิหิตฺตฺวํ จิตฺตํ - อตฺตสมฺมาปณฺนิริกฺกา คูพิเศษ
- ๑๑๕-๑๑๗ ตตฺถคฺคาถํ - สฺตฺสนฺนิจโยติ ตฺถุฏฺฐิกา
- ๑๒๑-๑๒๔ อิติ พุทฺธสฺส - กโรตีติ ตฺถุฏฺฐิกา ควรรค
- ๑๒๕-๑๒๗ อิติ โส พุราหฺมณฺสฺส - พาสฺสจฺจกฺกา
- ๑๒๗-๑๓๔ สิปฺปํ นาม - อลฺลียาปนวตฺถกฺกํ ควรรค
- ๑๔๗-๑๔๙ วินโย นาม - สมถกฺขนฺตฺกฺกิกา ควรรค
- ๑๗๗-๑๗๙ ทส ฅาตฺกาทิ - มหาตฺสฺสฺสฺสฺสฺส เวย
- ๑๘๑-๑๘๓ รุปียสฺสฺสฺสฺสฺสฺสฺส - ตฺถุจฺจตีติ คูพิเศษ
- ๒๐๐-๒๐๒ ตตถ ปาณ - ทฺถุจฺจพฺพาติ วุจฺจตีติ คูพิเศษ
- ๒๐๕-๒๑๐ ตสฺส จตฺตาริ สมฺภารา - ตฺถุพฺพตฺตย มหาสฺวาชฺโช ควรรค

- ๒๑๑-๒๑๔   อปโร นโย - อาวิภาวนตถมัท วตถ   กวรรค
- ๒๑๕-๒๑๐   พรมขาลฎีกายนตุ - วจิกมมกถา   คูปิเศษ
- ๒๑๕-๒๒๑   อภิขฌายตีติ อภิขฌา - อฏฐสาสินี
- ๒๒๘-๒๓๓   เอวมิเม วาธา - อปณณกสตุตวณณนา   กวรรค
- ๒๓๘-๒๔๑   อิติ อิมาเหว - อกิริยวาธาทิกถา   คูปิเศษ

หน้า ตั้งแต่ - ถึง หมายถึง

- ๒๔๒-๒๔๔ อิทานิ ปาณติปาตาทีนมารมมณกถา - สมมาทิฏฐิสุตตสงคีตีสุตตฎีกา
คูพิเศษ
- ๒๔๒-๒๕๔ อถาวุตตา เจเต - สฎีกาอนุฎีกาอฎฐาสาลินีโย กวรรค
- ๒๕๖-๒๕๘ ทวีสุจ ปเนเตสุ - เอตมมุงคสมุตตมนนติ
- ๒๖๐-๒๖๕ ตตถ วาจา กิราติ - วุตตุนติ ตพพณณนา
- ๒๘๔-๒๘๖ อิติ สุภาสิตภาสนาทีหิ - เอตตกเมว วุตตํ กวรรค
- ๒๙๒-๒๙๔ มาตา นาม ชนิกา - อาหุเนยยาติ วุจจนติ คูพิเศษ
- ๒๙๗-๓๐๐ อิติ เตลั พหุการตตํ - กเรยยาติ วุตตํ กวรรค
- ๓๐๑-๓๐๕ ตตถ กิหิना - เจตถ นิตสสนัน กวรรค
- ๓๒๒-๓๒๓ ตํ สุตวา สุวราชา - นาม กถนินติ กวรรค
- ๓๒๙-๓๓๓ โพธิสโต มาตุ วจัน - พุรหมโลกูปโค
- ๓๓๕ ภาโตติ อหิ อิเมหิ - ภควตาเอว พยากตตตตา คูพิเศษ
- ๓๓๘ - ๓๓๙ เตปี เปตา - ตสุมา เอวมมา
- ๓๔๐-๓๔๓ อิทานิ สตุถา - ปิติโสมนสสุชาตา โหนติ คูพิเศษ
- ๓๔๔-๓๔๖ อิทานิ ฌาตเก - อุตเกน ปุชา หุตวา คูพิเศษ
- ๓๔๘-๓๕๐ เข ปน สตุตา - นิพพตเตนเตหิติ คูพิเศษ
- ๓๕๒-๓๕๔ เอวมมिय เจว - ภูณชนตตีติ วุตตํ
- ๓๕๗-๓๖๔ ตสุมา สยิ - กตตพพเมวาติ คูพิเศษ
- ๓๗๐-๓๗๕ สิปปนติ อตตโน - โหตีติ ตพพณณนา กวรรค
- ๓๗๖-๓๗๗ อภิชาติ อุนุชาตํ - ตพพณณนานโย คูพิเศษ
- ๓๘๓-๓๘๖ อปุเปน วา พหุนา - อลงการทานนนาติ
- ๓๘๗-๓๘๙ อทิปี มาติกาโย - นิปผาเทตีติ วุตตํ คูพิเศษ
- ๓๙๑-๓๙๕ ตถา หิ สกโก - วุตโตติ วุตตํ
- ๓๙๙-๔๐๓ กम्मุนตา นาม - ฌนนติ ตฎฎีกา กวรรค

๔๑๔-๔๑๕ ตทญวตถุ - ปจนตตีติ ตฎฎีกา ควรรค

พระมหาทองดี ปญญาวิโร ป.ธ. ๘ วัดปากน้ำ ภาษีเจริญ กรุงเทพมหานคร

หมายเหตุ นักเรียนควรจะเริ่มแปลตั้งแต่ข้อที่มีหมายเหตุทำว่าดูพิเศษถึงควรดูเป็น
ต้นไป

เป็นอย่างไร อันและถ้าหากมีเวลาควรจะแปลประโยคโบราณทุก ๆ ประโยคด้วย
(กันพลาด)

ประโยค ป.ธ. ๕

ประโยคที่นักเรียนควรดูให้เข้าใจ

ที่ ภาค หน้า เริ่มตั้งแต่

๑.	๒	๑๓-๑๘	เสฏฐิโน อิทถจิทถจ กโรนุตตเสว	ฯเปฯ ยถาคัม อปฺป
			ทฏฐสส ปทฏฐมโม ฯ	
๒.	๒	๒๕-๓๑	สา ทานคฺเค อฺจุจาสทฺทํ	ฯเปฯ อิํ สามาวตฺยา
			วฺตุฏฺฏํ ฯ	
๓.	๒	๓๘-๔๑	อปฺรา ปน มคฺนุทฺยานาม	ฯเปฯ ปาทาปิมํ สม
			ผุสฺสํติํ น อิจฺเจติ ฯ	
๔.	๒	๕๗-๕๘	สามาวตี ตาลํ โอวาทํ อทาลิ	ฯเปฯ ปสฺสโต นตฺถิ
			กิญจนนฺติ ฯ	
๕.	๒	๖๒-๖๓	ปฺนเนกทิวสํ ภิกฺขุ ฃมฺมสภายํ กถํ	ฯเปฯ เย ปมตฺตา
			ยถา มตฺตาติ ฯ	
๖.	๒	๗๒-๗๓	อถ นํ ราชวา วเทหิ โภ กสฺมา	ฯเปฯ อปฺปมตฺตสฺส
			ยโสภิวทฺตติติ ฯ	
๗.	๒	๘๒-๘๓	อถ สายณฺหสมเย ภิกฺขุ อิตฺโต จิตฺโต จ	ฯเปฯ ยาจิตฺโต อตีตํ
			อาหริ ฯ	
๘.	๒	๘๕-๙๐	เอกสฺมี กิร สมเย สาวตฺถิยํ	ฯเปฯ ปปฺโปติ วิปฺปลํ
			สุขนฺติ ฯ	
๙.	๒	๙๓-๙๔	เต กิร สตฺถุ สนฺติเก กมฺมฏฺฐานํ	ฯเปฯ หิตฺวา ยาทิ
			สุเมธโสติ ฯ	
๑๐.	๒	๑๑๑-๑๑๓	อปฺปมาทรโต ภิกฺขุติ อิมํ ฃมฺมเทสนํ	ฯเปฯ อตีตํ อา
			หริ ฯ	
๑๑.	๒	๑๒๐-๑๒๔	เตสุ เอวํ กตฺถิ กตฺวา	ฯเปฯ จิตฺตํ
			ทนฺตํ สุขาวหนฺติ ฯ	

๑๒. ๒ ๑๓๘-๑๓๙ อตีเต พาราณสียัม พุรหุมทตเต
 นาวชียตีติ ฯ ๑เปฯ ยัม จิตัม
๑๓. ๒ ๑๔๒-๑๔๕ เต สตุถาริ วนทิตฺวา นิกฺขมิตฺวา
 เตตัม ภิกฺขุณฺโณ ฌมฺมํ เทเสตี ฯ ๑เปฯ สตุถา
๑๔. ๒ ๑๕๓-๑๕๖ ปุริสา หิ อิตฺถิโย อิตฺถิโย วา
 ปาตุภฺวิ ฯ ๑เปฯ ปุริสลิงฺคุ
๑. ๓ ๒๗-๒๙ อมฺหากัม ปน วสุสสํ ๑เปฯ จบคาถา ฯ
๒. ๓ ๓๒-๓๔ อถ สตุถา ปาโต ว ๑เปฯ โส สาธุ ภู
 เตตี สมฺปฺภฺจฺจฺนิ ฯ
๓. ๓ ๓๙-๔๐ ปฺภฺจฺจฺกมฺนุสฺสา ตัม เคหํ ๑เปฯ จบคาถา ฯ
๔. ๓ ๖๐-๖๓ วิสาขา สสุรสฺส กถํ สุตฺวา
 สึทฺธิ ฯ ๑เปฯ อโธมฺโฆ นิ
๕. ๓ ๖๔-๖๖ สตุถา ตฺวํ พหิสานฺนํ วา ๑เปฯ จบคาถา ฯ
๖. ๓ ๗๗๒๗๕ เถโร กิร สายณฺหสมเย ๑เปฯ กนฺโธ คจฺฉ
 ตีติ อห (วตุวา) ฯ
๗. ๓ ๘๑-๘๓ เถโรปี ทุกฺคตानํ ๑เปฯ อุทานํ อุทาน
 สึ ฯ
๘. ๓ ๙๑-๙๓ โส ตสฺมี ทฺวินฺนํ เคหานํ ๑เปฯ การตุกาโม
 ปตฺตํ กณฺหิ ฯ
๙. ๓ ๑๑๖-๑๑๗ เถโรปี จินฺเตตี อัย ทฺโหโร อุทกํ ๑เปฯ ทฺเสตีเยวา
 ทิ วตุวา อตีตัม อหริร ฯ
๑๐. ๓ ๑๒๘-๑๒๙ อิทํ สฺุปฺปพฺุทฺทวตฺตุ ๑เปฯ จบคาถา
 ฯ
๑๑. ๓ ๑๓๔-๑๓๗ โส กิร เทวสิกํ พิมฺพิสารราชานํ ๑เปฯ สตุถารา
 สทฺฐีเยว วิจฺริ ฯ
๑๒. ๓ ๑๔๘-๑๕๓ พุทฺธานํปี โข ปจฺจุสกาเล โลกํ ๑เปฯ จบ

กาถา ๑

๑๓. ๓ ๑๖๔-๑๖๖ อถ นั เถโร อุปาสก อทฺธานนมหา
นาทโย กิเลสา วทฺฒนตีติ อาท๑

๑เป๑ อิสฺสามา

๑๔. ๓ ๑๖๘-๑๗๑ อุปาสโกปิ จินฺเตสิ มยา สตุถาริ
๑

๑เป๑ จบกาถา

๑๕. ๓ ๑๗๐-๑๗๑ อานนฺทตฺเถโร สตุถาริ
อาท๑

๑เป๑ กถนฺโต

๑๖. ๓ ๑๘๖-๑๘๙ เถโร เตสิ วจัน วคฺวา
๑

๑เป๑ จบกาถา

๑. ๔ ๕-มิ.ย. เทสนา ปน
อปฺปิโยติ ๑

๑เป๑ อสํ โหติ

๒. ๔ ๑๑-ธ.ค. อถกทิวสํ วิหารเ ชมฺมสฺสวนํ
ทนํ อกาสิ ๑

๑เป๑ อนุคม

๓. ๔ ๑๕-๑๖ อิติปิ โส ภควา อรหํ
ทิตฺวา นิสึทิสฺสุ ๑

๑เป๑ สตุถาริ วนุ

๔. ๔ ๑๙-๒๐ สตุถา ตสฺสา

๑เป๑ จบกาถา ๑

๕. ๔ ๒๔-๒๕ ตํ สุตฺวา เสฏฺฐิ
เวลา สมฺปาปฺณิ ๑

๑เป๑ ภิกฺขาจาร

๖. ๔ ๒๗-๒๙ มหาทฺคฺคโต ตํ ทิตฺวา อาท
สกลนคฺริ ฉาทคฺวา อฏฺฐาสิ ๑

๑เป๑

๗. ๔ ๕๕-๕๗ เอกสฺมี หิ สมเย

๑เป๑ จบกาถา ๑

๘. ๔ ๗๒-๗๓ เอกทิวสํ หิ ทิสฺมตฺตา

๑เป๑ จบกาถา ๑

๙. ๔ ๙๔ ตสฺส พฺราหฺมโณ เอตทโหสิ

๑เป๑ จบเรื่อ๑ ๑

๑๐. ๔ ๑๐๒ โส สาธุ ภทฺเท
เทถาติ อาท ๑

๑เป๑ ปพฺพชฺชํ

๑๑. ๔ ๑๐๔-๑๐๕ อถ นั เถโร อาท

๑เป๑ ชโย

นาม โหตีติ อาท (วตฺวา) ฯ

๑๒. ๔ ๑๑๔-๑๑๖ สตุถา ทีฆายุกิ

๗เป๗ จบ

เรื่อง ๗

พระมหาเชาวนั วรเขโม ป.๕. ๕ วัดพระปฐมเจดีย์ ราชวรมหาวิหาร จ. นครปฐม